అమృతం కురిసిన రాత్రి

(1971 లో కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ అవార్డు పొందిన
ఉత్తమ కవితా సంకలనం)

దేవరకొండ బాలగంగాధర తిలక్

విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్
చంద్రం బిల్డింగ్స్ విజయవాడ-4.

ప్రచురణ నెం. 818.
ప్రథమ ముద్రణ : జూలై 1968
ద్వితీయ ముద్రణ : జనవరి 1972
తృతీయ ముద్రణ : ఏప్రియల్ 1976

వెల : రు. 4-50.

Paper used for the Publication of this book was made available by Govt of India at Concensonal Rate·

ముద్రణ :
స్వతంత్ర ఆర్టు ప్రింటర్సు,
విజయవాడ-520004.
ఫోన్ నెం. -75302

మనవి

బాలగంగాధర తిలక్ కవితా సంపుటిని మేము ప్రచురించినపుడు రసజ్ఞలోకం చూపిన ఆదరానికి, ప్రోత్సాహానికి మా కృతజ్ఞత. ఈ కావ్యం సాహితీపరులలో రేకెత్తించినంత ఉత్సుకత, సంచలనం అప్పట్లో మరొకటేదీ కల్గించలేదు. తిలక్ ఏ కోవకు చెందిన కవి అనే అంశంపై కొందరు కొందరు భిన్నాభిప్రాయాలు వెలిబుచ్చినా, అతడు ఉత్తమ కవి అని నిర్వివాదంగా సాహితీప్రియులు అంతా అంగీకరించారు. ఈ విషయం ప్రథమ ముద్రణను పరామర్శించిన సాహిత్య పత్రికలే చాటుతున్నాయి. ఈ సందర్భంగా సమీక్షకులకు మా కృతజ్ఞత తెలియజేస్తున్నాం.

ఈ కవితా సంపుటిలోని గేయాల వ్రాతప్రతులను, ముద్రిత పత్రాలను, సేకరించి ఇచ్చుటలో సహాయపడిన అనేకమంది సాహితీ మిత్రులకూ, పరిచయ వాక్యాలు వ్రాసియిచ్చిన శ్రీ కుందుర్తి ఆంజనేయులు గారికీ మా కృతజ్ఞత.

— ప్రకాశకులు.

'మహావాడు–మహా గట్టివాడు"

ఆధునిక కవితారంగంలో – అంటే శ్రీశ్రీ యుగంలో – తమ రచనలు గ్రంథ రూపంలో రాక పూర్వమే యావదాంధ్ర దేశంలో ఉత్తమ కవులుగా లబ్ధ ప్రతిష్ఠులైనవారు ముగ్గురున్నారు. వారిలో తిలక్ ఒకడు ;- మిగిలిన యిద్దరూ శ్రీశ్రీ, అజంతాలు. దీనికి కారణం, శ్రీశ్రీలో నైతే, ఆయన గేయాలలో పెల్లుబికిన అపూర్వ భావ విప్లవం. ఆయన రాసిన ప్రతి గేయమూ ప్రతి తెలుగువాడి గుండెలో ప్రతిధ్వనించింది. అభ్యుదయ కవితా యుగానికి ఆయనే ఆద్యుడని అంగీకరింప జేసింది. మిగిలిన యిద్దరిలో యీ ప్రతిష్ఠకు కారణం ప్రధానంగా వారు సాధించుకున్న శైలీ రమ్యత, అజంతా మొత్తంమీద పదో పన్నెండో గేయాలు మాత్రమే రాసి తనదైన ఒక సొంత శైలిని నిర్మించుకున్న ప్రతిభావంతుడు. తిలక్ అంతకంటే విస్తృతంగా, బహుముఖంగా రాసి తన శైలిని స్థాపించుకున్నాడు. కవిత్వం కొద్దిగా రాసినా, ఎక్కువగా రాసినా తన సొంతమని చెప్పుకోదగిన శైలిని స్థాపించుకోలేనివాడు సాహిత్య చరిత్రలో నిలదొక్కుకోలేడు. నన్నయ, తిక్కన, శ్రీనాథుడు, పోతన, పెద్దన – పేర్లు అన్నిటికీ యీ శైలి సంబంధం వుండనేవుంది. ప్రేమకవుల్లో కృష్ణశాస్త్రిగారికి అగ్ర తాంబూలం యివ్వడం కూడా యిందుకే. అభ్యుదయ కవితా యుగంలో వందలమంది కవులు ఒకేరకమైన భావాలను కవిత్వంలో ప్రకటించినప్పటికీ వారిలో బహు స్వల్ప సంఖ్యాకులు మాత్రమే కవులుగా చెలామణి కావడానికూడా యిదే కారణం. ఈ మాట చెప్పినందువల్ల ప్రతిపాదిత వస్తువుకంటే, తత్ప్రయోజనం కంటే శైలికి అధిక ప్రాధాన్య మిస్తున్నాననే అపోహ ఎవరూ పడనవసరం లేదు. కవిత్వంలో శైలికిగల ప్రాధాన్యాన్ని వివరించడం, తిలక్ సర్వపాఠకులకు ఆకర్షణీయమైన శైలీవిన్యాసం చేశాడని చెప్పడం మాత్రమే దీని ఉద్దేశం.

వచన కవితా ప్రక్రియను పరిపుష్టం చేసిన కొద్దిమందిలో తిలక్‌కు ప్రత్యేక స్థానం వుంది. ఈనాడు చాలావరకు పరిపక్వమైన వచన గేయపు శైలికి అతను ఎంతో దోహదం చేశాడు. వచన గేయపు శైలిలో తిలక్ చూపిన ఒడుపులవల్ల ఆ ప్రక్రియ సంప్రదాయ పద్య కవితాభిమానులను కూడా చాలా వరకు వశపరుచుకుంది. సంప్రదాయ వాదుల మెప్పు మనకెందుకని వాదించే తీవ్రవాదులు వుంటారని కూడా నాకు తెలుసు. కాని, ఒక కొత్త ప్రక్రియ సాహిత్యంలో స్థిరపడటానికి చేసే ప్రయత్నంలో సంప్రదాయ వాదుల ఆమోదం కూడా ఒక ముఖ్యమైన ఘట్టమని నేననుకుంటాను. తమ ప్రతిభా సంపన్నతచేత వచన కవితా ప్రక్రియను యీ మజిలీకి చేర్చిన కొత్తతరం కవుల్లో తిలక్ పేర్కొనదగినవాడు.

వచన కవిత నేడు ప్రధానంగా రెండు రకాలైన శైలులను ఆశ్రయించుకుని ప్రయాణం చేస్తూ వున్నది. ఒకటి, సమాసబాహుళ్యమూ, సంస్కృత లేక ఆంగ్ల భాషా శబ్ద ప్రదర్శనమూ. ఉక్తిలో గ్రాంథికచ్ఛాయలూ కలిగి పద్యమూ వచన గేయమూ అనే భేదం మాత్రమే మిగుల్చుకుని పూర్వకావ్య భాషా సంప్రదాయానికి చేరువగా నడుస్తున్నశైలి. రెండవది, వ్యావహారిక భాషావాదాన్ని జీర్ణించుకుని ప్రజల పలుకుబడిలోని మెళకువలను సంగ్రహించుకుని, తెనుగు నుడికారములోని సొగసులను ఆవిష్కరించుకుంటూ, వర్తమాన కాలపరిస్థితులకూ, సమకాలీన ప్రజల హృదయాలకూ దగ్గరగా నడుస్తున్న శైలి, తెనుగుభాషా, భావ వికాసోద్యమాలకు ఆద్యులైన గిడుగు, గురజాడల ఆశయాలకు యీ రెండవ శైలి నిజమైన వారసురాలు. మొదటిది నన్నయాదులనుండి వస్తున్న కావ్యభాషా సంప్రదాయానికి దగ్గరచుట్టము. ప్రజల భాషలోనుండి సహజంగా వచ్చిన శబ్దాలుగాని, పదబంధాలుగాని, అలంకారాలుగాని, నుడికారపు సొగసులుగాని ప్రకటించగలిగినంత శక్తివంతంగా భావాన్ని కావ్యభాషా సంబంధంగల కవితా సామగ్రి ప్రకటించలేదనేది అనుభవంలో ప్రతివారికీ, ప్రతికవికీ తెలిసిన విషయమే. కాని కావ్యం రాయడం మొదలు పెట్టగానే తాను ఏదో ఒక పై అంతస్తులో వున్నాననే భ్రాంతిని పొందడంవల్ల, ఆ అంతస్తుకు తగినభాష కావ్యభాషే అనే మూఢవిశ్వాసంవల్ల కవులు కృత్రిమత్వమనే రొంపిలో దిగబడిపోవడం జరుగుతున్నది. కవిత్వం ప్రజలకు దూరం కావడానికి యిదే మొదటికారణం. ఈ కావ్యభాష అనే సంకెలను తెంచుకోలేకపోవడం, గ్రాంథికపు పలుకుబడిని తప్పనిసరిగా ఆదరించ వలసిరావడం, సంప్రదాయచ్ఛందస్సులనూ కొంతవరకు మాత్రాఛ్ఛందస్సులనూ వాడే సందర్భాలలో తప్ప వచన కవితా

ప్రక్రియారంగంలో అడుగుపెట్టిన వారికి ఏ మాత్రం అవసరం వుండదు. అయితే పూర్వ వాసనలను పూర్తిగా వదిలించుకోలేక పోవడంవల్లనూ, గట్టి సమాసాలో, గొట్టు సంస్కృతపదాలోలేనిదే కావ్యరూపం సిద్ధించదేమోననే సందేహంవల్లనూ, ఆధునికులైన కవుల్లో చాలామంది, యీ దృష్ట్యా చూసినప్పుడు తప్పటడుగు వేస్తూ వున్నారనే చెప్పవలసివస్తుంది. తిలక్ కూడా యీ పరిస్థితిని తప్పించుకోలేకపోయిన సందర్భాలు చాలా చోట్ల కనిపిస్తాయి.

శైలిలోనూ, ఉక్తి విధానంలోనూ, కొన్నిచోట్ల కావ్యవస్తువులోనూ కూడా భావకవితాఛ్ఛాయల బంధంనుండి బయటపడలేనిస్థితి తిలక్‌లో స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. "ఆర్తగీతం"లో "నేనుచూశాను నిజంగా ఆకలితో అల్లాడి మర్రిచెట్టుకింద మరణించిన ముసలివాణ్ణి" అనే పంక్తితో ప్రారంభమై, కవి తనహృదయాన్ని ముక్కలుగా కోసి బైటికి విసిరివేస్తున్నట్టు శరపరంపరగా దూసుకువచ్చిన కరుణామయ దృశ్యాలను వర్ణించిన తీరుకూ, అదేగీతంలో "కొత్త సింగారమ్ముపలదు, ఉదాత్త సురభిళాత్తశయ్యాసజ్జితముపలదు, రసప్లావితముపలదు" వంటిపంక్తులలోని గ్రాంథిక వాసనకూ వున్న తేడాను గమనిస్తే నేను చెప్పదలచిన భావం స్పష్టమవుతుంది. ఈ లోపం ఒక్క తిలక్‌లోనేకాదు: వ్యావహారిక భాషకూ, వచన కవితా ప్రక్రియకూగల చారిత్రక పరిణామ సంబంధం సరిగా అంతుపట్టని అనేకమంది ఆధునికకవుల్లో కూడా కనిపిస్తుంది. "నీవు" అనేఖండికలో వాడినశైలి ఏ సరళమైన గీతపద్యమో రాసేటప్పుడు రాయవలసింది. సుమారుగా వెంకట పార్వతీశ్వర కవులనాటి సరళ వచనాలశైలి, సగం గ్రాంథికం, సగం వ్యావహారికంగల యీ శైలి సాంకర్యదశ వచనా కవితారంగంనుండి తప్పుకోడానికి మరికొంతకాలం పడుతుంది. తిలక్ ఒక రమణీయమైన శైలిని సమకూర్చుకున్నవాడు కనుక అతని శైలిగురించి, దాని బాగోగులను గురించి యింతగా రాయవలసి వచ్చింది.

తిలక్ తాను ప్రధానంగా అనుభూతి వాదినని బల్లగుద్ది చెప్పుకున్నాడు. ఈ అనుభూతివాదము యిటీవలికాలంలో భావకవితాయుగ సంబంధి. ఇది వ్యక్తివాదానికి మరొకపేరు. "నా అనుభూతి నాది; దానిని నేను ఆవిష్కరిస్తాను" అనే తత్వం. కవి పొందిన ప్రధాన అనుభూతుల ఆకృతిలో కవిత్వం దర్శనమిచ్చే ఏర్పాటు. ఇంతవరకైతే ఎవ్వరికీ ప్రమాదంవుండదు. ఎందుకంటే వస్త్వాశ్రయ కవితలోకూడా పాత్రల స్వభావ, స్వరూపచిత్రణ, వివిధ రసముల నిర్వహణ మొదలగువాటిలో కవియొక్క అనుభూతి ప్రధానపాత్ర వహిస్తూనేవుంటుంది. కాని యీ అనుభూతి

వాదం యీ వ్యక్తివాద ప్రాబల్యం సమాజాన్ని మింగేదిగా వున్నప్పుడే చిక్కు వస్తుంది. కవి భావనలో సామాజిక ప్రయోజన చైతన్యం మృగ్యమయ్యేటంత వరకు వ్యక్తిత్వం విస్తృతమైతే ఆ కవి ప్రజలకు పూర్తిగా దూరమై పోక తప్పదు. దీనిని తిలక్‌కు అన్వయించి చూసినప్పుడు తిలక్ తన కవితను గురించి తానేవిధంగా నిర్వచించు కొన్నప్పటికీ అతని ఊహలో అడుగడుగునా అభ్యుదయ భావావేశం తొంగిచూస్తునే వుంటుంది. "ప్రార్థన", "ఆర్తగీతం" వంటి మహోత్తమ గేయ కావ్యాలను తిలక్ మాత్రమే రాయగలడు. అభ్యుదయ కవితాయుగం బాగా ప్రవర్తిల్లిన రోజుల్లో అనేకమంది కవులు శైలికీ, అక్షర రమ్యతకూ ప్రాధాన్యం యివ్వనందువల్ల అదొక లోపంగా పరిణమించింది. ఈ దోషాన్ని పరిహరించి తిలక్ అభ్యుదయ భావాలకు రమ్యమైన శైలిని సమకూర్చ డంలో కృతకృత్యుడయ్యాడు మొత్తం మీద చూస్తే అభ్యుదయభావనా, కాల్పనికోద్యమకాలం నాటి శబ్ద సౌందర్యమూ-యీ రెంటి మేళవింపు తిలక్ కవిత్వమని చెప్పవచ్చు.

అభ్యుదయ కవితాయుగంలో కావ్యవస్తువు కొన్ని పరిధులకు లోబడి, కొన్ని నిర్దిష్టాంశాలకు మాత్రమే పరిమితమై పోయినట్లు కనిపించింది. ఆరంభ దశల్లోని ఆవేశం అలాగే వుంటుంది. దాని పరిధిని విస్తృతపరచి దానిని జీవితంలోని సర్వరంగాలకూ వ్యాపింపజేయాలనే ప్రయత్నం వచన కవితాయుగంలో వచ్చిన కొత్తమార్పు. అన్ని రసాలను వచన కవిత్వంలో నిర్వహించి ఒప్పించాలనే అస్మదాదుల ఆకాంక్షకు ఉదాహరణ ప్రాయమైన కవిత్వం తిలక్ రాసి చూపించాడు. "నువ్వులేవు నీ పాటవుంది" వంటి గేయాలు వచనా కవితా ప్రక్రియలో ప్రేమ భావనలుకూడా ఎంత సుందరంగా చెప్పడానికి వీలుందో నిరూపిస్తాయి. "వానకురిసిన రాత్రి"లో చెప్పినట్లు నిజంగా మనందరం చూడని సమయంలో ఒంటరిగా వెళ్ళి వెన్నెల మైదానంలో కురిసిన అమృతపు వానలో తడిసి దోసిళ్ళతో తాగి తిరిగి వచ్చిన వాడివలె మధురాతి మధురంగా కవిత్వం చెప్తాడు తిలక్. శృంగారాది యితర రసాలకుకూడా వర్తించగల విధంగా వచన కవితా ప్రక్రియలో యిప్పుడు వచ్చిన యీ మార్పును-మొత్తంమీద కవిత్వంలో సామాజిక ప్రయోజన చైతన్యమనే పరమ లక్ష్యానికి భంగం లేనంతవరకు నేను — హృదయపూర్వకంగా ఆహ్వానిస్తాను.

తిలక్ ఖచ్చితమైన మానవతావాది. కేవలం వ్యక్తిగతమైన అనుభూతికి సంబంధించి మానవతా భావనకు, సమాజ పరమైన మానవ కారుణ్య భావనకూ

చాలా తేడా వుంటుంది. తిలక్ నిశ్చయంగా యీ రెండవ పద్ధతికి చెందినవాడే. అభ్యు. దయ కవితా యుగపు ప్రధాన లక్షణమైన అంతర్జాతీయ భావనా, "సంకుచితమైన జాతి. మతాల సరిహద్దుల్ని చెరిపివేసి" "అకుంఠిత మానవీయ పతాకను ఎగురవేసే" తత్వమూగల అభ్యుదయ కవికంఠ మతనిది.

తిలక్ కవిత అభ్యుదయ కవిత్వం కొన్నిపాళ్ళు, భావకవిత్వం కొన్ని పాళ్ళు కలసిన మిశ్రమరూపం. "నా అక్షరాలు ప్రజాశక్తుల వహించే విజయ ఐరావతాలు; నా అక్షరాలు వెన్నెలలో ఆడుకునే అందమయిన ఆడపిల్లలు" అని తిలక్ చెప్పుకున్నాడు. ఇందులో అతని భావమేదైనా, మొదటిది తన కావ్య వస్తువును గురించీ, రెండవది తన శైలిని గురించీ చెప్పుకున్నట్లుగా నేనర్థం చేసుకున్నాను. తిలక్ అభ్యుదయ భావనకు అందమైన శైలిని సమకూర్చి అభ్యుదయ కవితా కాలంలో ఉన్న దోషాన్ని తొలగించడానికి ప్రయత్నించాడని చెప్పుకో వచ్చు. భావకవులు శబ్దసౌందర్యానికి శైలి రమ్యతకూ ప్రాధాన్యం యిచ్చారు; అభ్యుదయ కవులు ప్రగతి కారకమయిన వస్తువుకు. ఈ రెంటిలో మంచిని ఒక చోట చేర్చుకునే ప్రయత్నంలో తప్పేమీలేదు. భావన ఎంత అభ్యుదయకరమయిన దైనా సుందరంగా వ్యంగ్య విలసితంగా చెప్పలేకపోతే రాణించదు. అభ్యుదయ కవిత్వాన్ని కూడా పేలవంగా కాకుండా అందంగా చెప్పుదాం అన్నదే తిలక్ ఆచరణ ద్వారా చేసిన సూచన.

తిలక్ మంచి కవి కాబట్టి అతని భావాల ప్రభావం యువతరంమీద తప్పకుండా వుంటుంది. అభినవకాల్పనికవాదమని చెప్పుకో దగిన అతని అనుభూతివాదము కవితకు తుది తీర్పు కాజాలదు. తిలక్ భావ కవితా మార్గంనుండి వచ్చిన వాడు కావడంచేత దానిలోని మంచితోపాటు దానిలోని దోషాలు కూడా అతనిలో వుంటాయి. వాటిని పరిహరించుకోవాలి. ఇటీవల యువతరం కవుల్లో వ్యక్తివాదమూ తత్ఫలితమైన అరాజకవాదమూ, తీవ్రవాద ధోరణులూ పొడచూపుతున్న సూచనలు కనిపిస్తున్నాయి. కవితలో సామాజిక ప్రయోజన లక్ష్యం కొరవడుతున్న దేమో అనిపిస్తుంది. ఇందువల్ల కవిత్వం ప్రజలకు మరింత దూరమయ్యే ప్రమాదం ఏర్పడుతుంది. యువతరం కవులు దీనిని గురించి చక్కగా ఆలోచించుకోవాలనీ. సరియైన మార్గాన్ని అనుసరించాలనీ నా ఆకాంక్ష.

తిలక్ నాకు చిరకాల మిత్రుడు. మా పరిచయం దాదాపు పాతికేండ్ల నాటిది. ఆ రోజుల్లో మేము నర్సారావుపేటలో స్థాపించిన "నవ్య కళా పరిషత్"లో అతను

ప్రముఖ సభ్యుడు. అతని అనారోగ్యంవల్ల మధ్యలో చాలాకాలం మా పరిచయ బంధం దాదాపు తెగిపోయినంత పని అయింది. చివరి దశలో మళ్ళీ కలిశాం. అతనికి ఆ అనారోగ్యం లేకపోతే యింకా ఎంతగా రాసేవాడో అనేది కేవలం ఊహకు మాత్రమే మిగిలింది. మరి అకాల మరణానికి గురికాకుండా వుంటేనో? అదీ అంతే... ఇంతకూ అతను మనకు మిగిల్చి వెళ్ళిన ఆస్తి యీ కావ్యం. అమూల్యమైన యీ నిధికి విలువ కట్టే బాధ్యత విశాలాంధ్ర వారు నా మీద పెట్టారు. ఇది నిజంగా నా అదృష్ట మనుకుంటాను.

తిలక్ శారీరకంగా మంచి రూపసి. అలాగే మానసికంగా కూడా మంచివాడు. మెత్తనివాడు, స్నేహశీలి, కవి, రసజ్ఞుడు....ఇన్ని మాట లెందుకు, అతనే ఒకచోట అన్నట్లు "మావాడే – మహాగట్టివాడు."

శ్రీవర్స్ ఫ్రంట్
హైదరాబాద్
3, జూన్ 68

కుందుర్తి

నా కవిత్వం

నా కవిత్వం కాదొక తత్త్వం
మరి కాదు మీరనే మనస్తత్త్వం
కాదు ధనిక వాదం. సామ్యవాదం_
కాదయ్యా అయోమయం, జరామయం.

గాజు కెరటాల వెన్నెల సముద్రాలూ
జాజిపువ్వుల అత్తరు దీపాలూ
మంత్రలోకపు మణిస్తంభాలూ
నా కవితా చందనశాలా సుందర చిత్ర విచిత్రాలు.

అగాధ బాధా పాథః పతంగాలూ
ధర్మవీరుల కృత రక్తనాళాలూ
త్యాగశక్తి ప్రేమరక్తి శాంతిసూక్తి
నా కళా కరవాల ధగద్ధగ రవాలు

నా అక్షరాలు కన్నీటి జడులలో తడిసే దయాపారావతాలు
నా అక్షరాలు ప్రజాశక్తులవహించే విజయఐరావతాలు
నా అక్షరాలు వెన్నెలలో ఆడుకునే అందమైన ఆడపిల్లలు.

— 1941

అమృతం కురిసిన రాత్రి

అమృతం కురిసిన రాత్రి
అందరూ నిద్రపోతున్నారు
నేను మాత్రం
తలుపు తెరచి యిల్లు విడిచి
ఎక్కడికో దూరంగా
కొండదాటి కోనదాటి
వెన్నెల మైదానంలోకి
వెళ్ళి నిలుచున్నాను.

ఆకాశంమీద అప్సరసలు
ఒయ్యారంగా పరుగులెత్తుతున్నారు
వారి పాదాల తారామంజీరాలు
ఘల్లు ఘల్లని మ్రోగుతున్నాయి
వారి ధమ్మిల్లాల పారిజాతాలు
గుత్తులు గుత్తులై వేలాడుతున్నాయి
వారు పృథు వక్షోజ నితంబ భారలై
యౌవన ధనుస్సుల్లా వంగి పోతున్నారు

నన్ను చూసి కిలకిల నవ్వి యిలా అన్నారు
చూడు వీడు
అందమైన వాడు
ఆనందం మనిషైన వాడు

కలల పట్టు కుచ్చులూగుతూన్న కిరీటం ధరించాడు
కళ్ళ చివర కాంతి సంగీత గీతాన్ని రచిస్తున్నాడు
ఎర్రని పెదవులమీద తెల్లని నవ్వుల వీణల్ని మీటుతున్నాడు
ఎవరికి దొరకని రహస్యాల్ని వశపరచుకున్నాడు
జీవితాన్ని ప్రేమించినవాడు జీవించడం తెలిసినవాడు
నవనవాలైన ఊహావర్ణార్ణవాల మీద ఉదయించిన సూర్యుడు
ఇతడే సుమీ మన ప్రియుడు నరుడు మనకి వరుడు

జలజలమని కురిసింది వాన
జాల్వారింది అమృతంపు సోన
దోసిళ్ళతో తాగి తిరిగి వచ్చాను
దుఃఖాన్నీ చావునీ వెళ్ళిపొమ్మన్నాను
కాంక్షా మధుర కాశ్మీరాంబరం కప్పుకున్నాను
జీవితాన్ని హసన్మందార మాలగా ధరించాను
చైత్రయాత్రా పథంలో తొలి అడుగు పెట్టాను

అమృతం కురిసిన రాత్రి
అందరూ నిద్ర పోతున్నారు
అలసి నిత్యజీవితంలో సొలసి సుషుప్తి చెందారు
అలవాటునీ అస్వతంత్రతనీ కావలించుకున్నారు
అధైర్యంలో తమలో తాము ముడుచుకుపోయి పడుకున్నారు
అనంత చైతన్యోత్సవాహ్వానాన్ని వినిపించుకోలేక పోయారు

అందుకే పాపం
ఈనాటికీ ఎవరికీ తెలియదు
నేను అమరుడనని ।

* * *

1962

వసుధైక గీతం

భూమధ్యరేఖ నా గుండెలోంచి పోతోంది
భ్రుకుటి లోపల నక్షత్రగోళం తిరుగుతోంది
ఈ వేళ నన్నానవాలు పట్టలేవు నువ్వు
సూర్యుడిని చూడు నా తలమీద పువ్వు

అట్లాంటిక్ కల్లోల తరంగాల మేను వాల్చింది నేను
పసిఫిక్ లోతులలో రత్నాల్ని వెదకి తీసింది నేను
ఉత్తర ధృవాన ఒక పాదం దక్షిణ ధృవాన మరోపాదం
సర్వంసహా చక్రవర్తి పదవి సంపాదించుకున్నాను నేను

సంకుచితమైన జాతిమతాల సరిహద్దుల్ని చెరిపివేస్తున్నాను నేడు
అకుంఠితమైన మానవీయ పతాకను ఎగురవేస్తున్నాను చూడు
చరిత్రల రక్త జలధికి స్నేహసేతువు నిర్మిస్తున్నాను రండి
కవివచస్సవిత్రుకాంతి పూరమిది స్వేచ్ఛగా జలకమాడండి.

మధ్యధరా సముద్ర తీర ఖర్జూర తరుచ్ఛాయ మధ్యాహ్న వేళ
నీ స్నిగ్ధ కపోలతల్పాన ముద్దిడిన ప్రియసఖుణ్ణి నేను
మౌంట్ వెసూవియస్ ఆగ్నేయ దర్పోజ్వల జ్వాల
వెలిగించి దిగ్భిత్తికలు ప్రకంపింప పాడింది నేను.

అమెరికన్ పాల్ రాబ్సన్ సంగీత గీతాన జాలిగా
ఆఫ్రికా అంధకారాటవుల సింహగర్జా నిర్ఘోషగా
కైలాస హిమగళము విడివచ్చు శాంతి సందేశమ్ముగా
పలికింది నేను, మానవాళికి అభయహస్త మిచ్చింది నేను.

ఎంత కన్నీరు మున్నీరుగా కురిశాను మీ కోసమై
ఎంత మిన్నేరు పన్నీరుగా దింపాను మీ కోసమై
వర్తమానం నేడు సుందరాభిసారికవోలె నిలిచి హేలగా
ఆగామి కాలగంభీరస్వామి కంఠాన వేయబోయే మాలగా
నిలిచింది నేను. పిలిచింది నేను, దశదిశల కలిపింది నేను.

* * *

— 1962

ఆత్మగీతం

నా దేశాన్ని గూర్చి పాడలేను, నీ ఆదేశాన్ని మన్నించలేను.
ఈ విపంచికకు శ్రుతి కలుపలేను,
ఈ రోజు నాకు విషాదస్మృతి, విధి తమస్సులు మూసిన
దివాంధద్యుతి,
నా యెడద మ్రోడైన ఒక దుస్థితి.

నీ కొత్త సింగారమ్ము వలదు, ఉదాత్త సురభిళాత్త
శయ్యాసజ్జితమ్ము వలదు,
రసప్లావితము వలదు.
చిత్ర శిల్ప కవితా ప్రసక్తి వాంఛింపను, తత్వసూత్ర
వాదోక్తి చలింపను,
సుందర వధూ కదుష్ణ పరిరంభముల రసింపను.
గత చారిత్రక యశఃకలాపమ్ము వివరింపకు, బహుళ
వీరానేక గాథాసహస్రమ్ము వినిపింపకు,
ఇంక నన్నిషి విసిగింపకు.

నేడు నేను కన్నీరుగా కరిగిన గీతికను, సిగ్గుతో రెండుగా
చీలిన వెదురు బొంగును,
మంటలో అంతరాంతరదగ్ధమైన బూడిదను,
పైన దైవమునకు, కింద మానవునకు జవాబు చెప్పవలసిన వాణ్ణి,
రసాతల మంట శిరస్సు వంచినవాణ్ణి.

ఈ రోజు నేను చూసినదేమి ? విధి యిన్ని కత్తులను
దూసినదేమి ?
జాగృతి హేతి వాదరల రుధిరమేమి ?
నేను చూశాను నిజంగా ఆకలితో అల్లాడి మర్రిచెట్టు
కింద మరణించిన ముసలివాణ్ణి ;
నేను చూశాను నిజంగా నీరంధ్ర వర్షాన వంతెనకింద
నిండు చూలాలు
ప్రసవించి మూర్ఛిలిన దృశ్యాన్ని ;
నేను చూశాను నిజంగా తల్లి లేక తండ్రిలేక తిండిలేక
ఏడుస్తూ ఏడుస్తూ
ముంజేతుల కన్నీలు తుడుచుకుంటూ మురికికాల్వ
పక్కనే నిద్రించిన మూడేళ్ళ పసిబాలుణ్ణి ;
నేను చూశాను నిజంగా పిల్లలకు గంజికాచిపోసి
తాను నిరాహారుడై
రుద్ధబాష్పాకులిత నయనుడై ఆఫీసుకు వచ్చిన వృద్ధుని
ప్యూన్ వీరన్నని ;
నేను చూశాను నిజంగా క్షయగ్రస్త భార్య యిక బతకదని
డాక్టరు చెప్పినపుడు
ప్రచండ వాతూల హత నీపశాఖవలె గజగజ
వణికిపోయిన అరక్త అశక్త గుమాస్తాని,
అయిదారుగురు పిల్లలు గలవాణ్ణి ;
నేను చూశాను నిజంగా మూర్తిభవత్ దైన్యాన్ని, హైన్యాన్ని,
క్షుభితాశ్రు కల్లోల నీరధుల్ని, గచ్ఛత్ శవాకార వికారుల్ని
ఇది ఏ నాగరికతకు ఫలశ్రుతి ? ఏ విజ్ఞాన ప్రకర్షకు ప్రకృతి ?
ఏ బుద్ధదేవుడి జన్మభూమికి గర్వస్మృతి ?
ఇంకనన్ను నిర్బంధించకు నేస్తం ఈ రాత్రినేను
పాడలేను ; ఈ
కృత్రిమవేషాన్ని అభినయింపలేను

మానవత లేని లోకాన్ని స్తుతింపలేను
మానవునిగా శిరసెత్తుకు తిరగలేను
ఈనాగరికతారణ్యవాసం భరించలేను.

ఒక్క నిరుపేద వున్నంతవరకు, ఒక్క మలినాశ్రు
బిందు వొరిగినంతవరకు,
ఒకశ్రేగు ఆకలి కనలినంతవరకు,
ఒక్క శుష్క స్తన్య సన్నిధిని క్షుధార్త నేడ్చు పసిపాప
ఉన్నంతవరకు,
ఒక తల్లి నీరవాక్రోశ రవమ్ము విన్నంతవరకు,
ఒక క్షత దుఃఖిత
హృదయ మూరడిల్ల నంతవరకు,
నాకు శాంతి కలగదింక నేస్తం, నేను నిగర్విసైనాను,
ఈ సిగ్గులేని ముఖాన్ని
చూపించలేను,
ఈ గుండె గూడుపట్లు ఎక్కడో కదిలినవి, ఈ కనులు
వరదలై పారినవి,
ఈ కలలు కాగితపు పేలికలై రాలినవి.

ఈ ఆర్తి ఏ సౌధాంతరాలకు పయనింపగలదు ?
ఏ రాజకీయవేత్త గుండెలను
స్పృశించగలదు ? ఏ భోగవంతుని
విచలింప చేయగలదు ? ఏ భగవంతునికి
నివేదించు కొనగలదు.... ?

— 1956

నీడలు

చిన్నమ్మా
వీళ్ళమీద కోపగించకు
వీళ్ళ నసహ్యించుకోకు
నిన్నెన్నెన్నో అన్నారు అవమానాల పాల్చేశారు
అవినీతి అంటగట్టారు
ఆడదానికి సాహసం పనికిరాదన్నారు

చిన్నమ్మా
వీళ్ళందరూ భయపడిపోయిన మనుష్యులు
రేపటిని గురించి భయం సంఘ భయం
అజ్ఞాతంగా తమలోదాగిన తమనుచూపి భయం
గతంలో కూరుకుపోయిన మనుష్యులు
గతించిన కాలపు నీడలు

చిన్నమ్మా
వీళ్ళందరూ తోకలుతెగిన ఎలకలు
కలుగుల్లోంచి బయటికి రాలేరు
లోపల్లోపలే తిరుగుతారు
మౌఢ్యంవల్ల బలాఢ్యులు
అవివేకంవల్ల అవినాశులు
వీళ్ళందరూ మధ్యతరగతి ప్రజలు
సంఘపు కట్టుబాట్లకి రక్షకభటులు
శ్రీమంతుల స్వేచ్ఛావర్తనకి నైతిక భాష్యకారులు
శిథిలాలయాలకు పూజారులు

చిన్నమ్మా
వీళ్ళందరూ సగంసగం మనుష్యులు
మరోసగం మరుగుపడిన భయస్తులు బాధాగ్రస్తులు
భారతం భాగవతం చదువుతారు
పాపం పుణ్యం కేటాయిస్తారు
డైలీ పేపరు తిరగేస్తారు
జాలీగా వున్నట్టు నటిస్తారు
చప్పబడిన నిన్నటి మాటలన్నీ మాట్లాడుతుంటారు
కప్పబడిన నిన్నటి కలలన్నీ తలచుకుంటారు
సన్నంగా పళ్ళసందున నవ్వుకుంటారు
హఠాత్తుగా జడుసుకుంటారు
నిటారుగా నిలబడలేరు
వీళ్ళందరూ ముక్కలైన గాజుపెంకులు
చెల్లాచెదరైన మూగ ముత్యాలు
కల్లాకపటం తెలియని కబోది గుంపులు
తమని తామే మోసగించుకునే విద్యాధికులు విదూషకులు
తమ చెట్టుకొమ్మని తామే నరుక్కునే అమాయకులు
సంప్రదాయకులు

చిన్నమ్మా
వీళ్ళను విడిచి వెళ్ళిపోకు
వీళ్ళందరూ నీ బిడ్డలు
ఆకలి అవసరం తీరని కష్టాలగడ్డలు
వాచకాలలో నీతులన్నీ వల్లిస్తూ
దరిద్రంలో హరిద్రాశోభలన్నీ గుర్తిస్తూ
ఓపికలేని భార్యలకు సహనాన్ని బోధిస్తూ
ధైర్యంలేని తమ స్వభావాన్ని ధర్మమని పిలుస్తూ
బరువుగా బెదరుగా బతుకుతున్న వీళ్ళమధ్య
డైనమైట్ పేలాలి
డైనమోలు తిరగాలి

కాళరాత్రివేళ కంకాళాలు చెప్పిన రహస్యం తెలియాలి
దారిపక్క నిల్చిన మోడుచెట్ల బాధని అనువదించాలి
పచ్చికలో దాక్కున్న పాముల్ని బుట్టలోకి పట్టాలి
రేపటి ఉదయానికి ఈ వేళ వెలుగుల్ని సమకూర్చుకోవాలి

చిన్నమ్మా
నేను వెళ్లొస్తాను
చీకటి పడుతోంది
చిటారుకొమ్మలో నక్షత్రం చిక్కుకుంది
శిథిల సంధ్యాగగనం రుధిరాన్ని కక్కుతుంది
దారంతా గోతులు యిల్లేమో దూరం
చేతిలో దీపంలేదు, ధైర్యమే ఒక కవచం

—1964

చావులేని పాట

అన్నా
శతధా విభిన్నమైన ఈ గుండెలో
సంగీతం యింకా వినపడుతోంది
చావనని నమ్మకం కలిగింది
చావులేదు నా కవి ఎలుగెత్తి చాటా లనిపించింది.

అన్నా
ఒక్క సమ్మెట పోటుకే
ఉరలిన రక్తాన్ని తుడుచుకొనే లోపలనే
చక్కని సన్నజాజి పందిరికింద స్వాప్నిక మురవధూటి
నిలబడుతుంది
నవ్వుతూ పిలుస్తుంది
వదనాన జారే స్వేదాంబుకణాన్ని
వలాహక చేలాంచలంతో తుడుస్తుంది

అన్నా
నేను నిర్మించుకున్న ఆశాచంద్రశాలలో
కాలం కరిగి వెన్నెలయింది
నా భావం వీణా నిక్వాణమయింది
నా గీతం రటన్నటన్నూపుర నినాదమైంది
నేను యౌవనాన్ని ఆనంద జీవన వనాన్ని
ఒక్క విశాంత నీహార కణం సోకినా

ఒక్క కౌముదీ శీతల కిరణ రేఖ జాల్వారినా
ఒక దయామయి అడుగు సవ్వడి పలుకరించినా
కోటి పువ్వుల్ని పూస్తాను
కోటి నవ్వుల్ని జల్లుతాను

అన్నా
దూరతీరాన తెల్లని ఓడ తెరచాప కదలినపుడు
భావహృదయాన విశ్వసనానిలం వీచినపుడు
ఒక్క దుఃఖితుడు నవ్వినపుడు
ఒక్క పతితుడు కన్విప్పినపుడు
అక్కడ నా అడుగుజాడ గుర్తించగలవు
అక్కడ నా సందేశాన్ని అశ్రు సంగీతాన్ని ఆహ్వానించగలవు

* * *

— 1964

సి.ఐ.డి. రిపోర్టు

అయినాపురం కోటీశ్వరరావు
అకాలంలో కాలధర్మం చెందడంలో
అంత రహస్యంగాని, కుట్రగాని, శత్రు ప్రయోగంగాని లేవని
రూఢిగా తెలియవస్తోంది పరిశోధనల ఫలితంగా

అయితే డీలక్స్ హోటల్లో, మూడో అంతస్తులో, పదమూడో నంబరు గదిలో
అలా మాట్లాడుతూ చనిపోవడం సభ్యత కాదన్న విషయం నిర్వివాదాంశం
స్వామి విధేయుడైన గుమాస్తా కోటీశ్వరరావు ఆఫీసు పనిమీద వెళ్ళి వుంటే
సొంతంగా పని అయేలోపున చనిపోవడం డెరిలిక్షన్ ఆఫ్ డ్యూటీ
అనొచ్చును.

మూడంతస్తుల వరకూ వున్న మేడ మెట్లెక్కడం వలన
(లిఫ్టు అంటే అతనికి భయం, ఎప్పుడూ దాన్ని కోరలేదు ఉద్యోగంలో)
విధేయుడైన అతని విధేయపు గుండెలు
ఎదురుతిరిగి శతించడంవల్ల అనొచ్చును.

ఏమైనా కోటీశ్వరరావు చనిపోవడం నిజం
డాక్టరు తీర్పుకన్న మేనేజరు రాగానే లేచి నుంచోక పోవడమే
ఇందుకు నిదర్శనం
ఇతని తాలూకు వివరాలేమీ ప్రమాదకరంగా లేవు
ఇతని తండ్రి గుమస్తా, తాత గుమస్తా, ముత్తాత గుమస్తా

సాంప్రదాయకమైన వినయవిధేయతలకీ, గౌరవకరమైన దరిద్రానికీ
వీళ్ళవంశం ఒక రాస్తా
ఇతనికి యింట్లో ఆరుగురు పిల్లలూ, ఒక ముసలితల్లీ, ఒక్క పిల్లీ
ఒక్కత్తే నీరసంగావున్న భార్య
ఇతనద్దెకున్న వాటాలో రెండున్నర గదులూ, ఒక టెలివిజన్ లాంటి
బాత్ రూమూ ఒక అటకా

ఇతను ఎర్రచొక్కాలు ధరిస్తాడు, కాని కమ్యూనిస్టుకాడు
ఇతను సందుల్లోంచి నడుస్తాడు, కాని సర్రియలిస్టుకాడు
నడుస్తూ నడుస్తూ నవ్వుతాడు, గొణుక్కుంటాడు, కాని యోగికాడు
అలా ఆకాశంకేసి వెర్రిగా చూస్తాడు, కాని అసలు కవేకాడు
ప్రతినెలా పాలబాకీ, కిరాణాకొట్టుబాకీ అణాపైసలతో యిచ్చేస్తాడు
అందుకని ఆఖరివారంలో భార్యతోకలసి రాత్రుళ్ళు పస్తుంటాడు
హరికథలకీ, వీధినాటకాలకీ అప్పుడప్పుడూ వెళుతుంటాడు
పీ. డీ. లు ఎందుకొస్తాయో తెలియదు, ఆఖరికి
బీడీలు కాల్చడమైనా ఎరగడు.

ఏడాదికో సినిమాకివెళ్ళి క్యూలో ఆఖర్న బుద్ధిగా నిలబడతాడు
రాజకీయ సాహిత్య సాంఘిక సంస్థలలో దేనికీ సభ్యుడుకాడు
ఎన్నికలలో వోటు పై ఆఫీసరెవరికిమ్మంటే వారికిస్తాడు
ప్రతి శనివారం దేవుడు పటాన్ని పూజిస్తాడు, పటికబెల్లం ప్రసాదం
తింటాడు.

లంచాలు పట్టడు, ఎవర్నీ తిట్టడు, ఎవరేమన్నా పట్టించుకోడు
నీతీ నిజాయితీ వున్నవాడు, నిర్మలమైన దైవభక్తి వున్నవాడు
కాని – చనిపోయే ముందురోజునే కనకయ్య అనే మిత్రుణ్ణి కలుసుకుని
"సుఖమంటే ఏమిటి? ఎలా వుంటుంది? ఎక్కడ దొరుకుతుంది?"
అని అడిగాట్ట!

ఈ సందేహం అతని జీవితానికే మచ్చ
ఇంకా పెరిగి పెద్ద దవకుండా అతను మరణించడం దేశానికే రక్ష.

* * *

—1965

వెళ్ళిపోండి. వెళ్ళిపోండి.

ఎవరు మీరంతా ఎందుకిలా వొంగిన నడుంతో కన్నీటితో
చెదిరిన జుట్టుతో జారిన పైటలతో
ఈ సమాధుల చుట్టూ వెతుక్కుంటూ తిరుగుతారు
తల్లులా భార్యలా అక్కచెల్లెండ్రా మీరు
ఏ నాటివారు ఏ వీటివారు మీరు
ఏ యుద్ధంలో చనిపోయాడు మీ వాడు ఏ దళం ఎన్నవ నంబరు

కురుక్షేత్రమయితే కృష్ణుణ్ణి అడుగు
పానిపట్టయితె పీష్వాలనడుగు
బొబ్బిలయితే బుస్సీనడుగు
క్రిమియా యుద్ధం కొరియా యుద్ధం
ప్రథమ ద్వితీయ ప్రపంచయుద్ధాలు
బిస్మార్క్ నడుగు హిట్లర్ నడుగు
బ్రహ్మదేవుణ్ణి అడుగు

అయ్యయ్యో అలా చూడకండి ఎండిన కళ్ళతో బిగించిన పళ్ళతో
ఏడు పింకిపోయిన ఎడారి రొమ్ముల్ని చూపించకండి
ఏం చెప్పను మీకు ఎవరు జవాబుదారీ అని చెప్పను

చీకటిపడే వేళ
చిరుతపులులు పశువుల్ని నోట కరుచుకుని పోయే వేళ
పాడు బావిలోకి పడుచు విధవలు దూకే వేళ

చచ్చిన చరిత్ర బొమికల కోసం కుక్కలు కొట్లాడుకునే వేళ
దెయ్యపు మర్రిచెట్టు మీద దీనంగా అరుస్తూ పిట్టలు కళ్ళు తేలవేసే వేళ
ఏదో భయం భయం
చుట్టూ నురగవిషం
ఉరగవిషం
మృషావిషం
బాధావిషం
దుఃఖవిషం
పొర్లి పొర్లి పొంగిపొంగి వస్తున్నది

అమ్మా వెళ్ళండమ్మా
ఎందుకిలా వొంగివొంగి కుంగికుంగి
ఈ సమాధుల చుట్టూ వెతుక్కుంటూ తిరుగుతారు
శవాలు మాట్లాడవు
సమాధులు చూపించవు
మృత్తిక గుర్తించదు
మిత్తికి దయవుండదు

మీ రోదన మీలోనే అణచుకుని
మీ కళ్ళను మీరే పొడుచుకుని
ఇలాగ యిలాగ యీ పాముల పుట్లమ్మట
ఈ మొండి చెట్లమ్మట యీ కూలిన గట్లమ్మట
వెళ్ళిపొండి వెళ్ళిపొండి వెళ్ళిపొండి

* * *

— 1966

పిలుపు

ధాత్రీ జనని గుండె మీద
యుద్ధపు కొరకంచుల ఎర్రని రవ్వలు
మీ రెవరైనా చూశారా
కన్నీరైనా విడిచారా

కోటి కోటి సైనికుల ఊడిపడిన
కనుగ్రుడ్ల అద్దాలలో ప్రతిఫలించే నిజాలను
మీ రెపుడైనా చూశారా
కన్నీరైనా విడిచారా

దరిద్రుని నోరులేని కడుపు
తెరచుకొన్న నాలిక బూడిదలో వ్రాసుకున్న మాటలు
మీ రెపుడైనా చూశారా
కన్నీరైనా విడిచారా

కాలం విరిగిన బండి చక్రంలా కదలలేక పడిపోతే
మొండిచేతుల మానవత్వం తెల్లబోయిన దీనదృశ్యం
మీ రెవరైనా చూశారా
కన్నీరైనా విడిచారా
ముడుచుకున్న కాగితపు గుండెలు చిరిగి పోకపోతే
అణచుకొన్న నల్లని మంటలు ఆకాశానికి రేగకముందే
మీ రిపుడైనా మేల్కొంటారా
చీకటి తెరలను చీలుస్తారా
ప్రభాత విపంచిక పలికిస్తారా ?

* * *

సైనికుడి ఉత్తరం

ఇక్కడ నేను క్షేమం – అక్కడ నువ్వు కూడా
ముసలి అమ్మా, పాత మంచం కోడూ
మన చిన్నబ్బాయీ, చెరువులో కొంగా........

ఇపుడు రాత్రి, అర్ధరాత్రి
నాకేం తోచదు నాలో ఒక భయం
తెల్లని దళసరి మంచు రాత్రి చీకటికి అంచు
దూరంగా పక్క డేరాలో కార్పొరల్ బూట్స్ చప్పుడు
ఎవరో గడ్డిమేటి మీదనుంచి పడ్డట్టు –
నిశ్శబ్దంలో నిద్రించిన సైనికుల గురక
చచ్చిన జీవుల మొరలా వుంది.

అబ్బ చలి! నెత్తురు చల్లబడే చలి!
పొడుగాటి చుట్టకాల్చినా
లిండెల్ (రూపాయి దాని పాపం ఖరీదు)
లిండెల్ గుండెల్ హత్తుకున్నా
దాని సారానోరు నీరుతాగినా ఈ చలిపోదు.

పోదు నాలో భయం మళ్ళీ రేపు ఉదయం
ఎడార్లూ నదులూ అరణ్యాలూ దాటాలి.
ట్రెంచెస్‌లో దాగాలి
పైన ఏరోప్లేను చేతిలో స్టెన్‌గన్
కీ యిస్తే తిరిగే అట్టముక్క సైనికులం
మార్చ్!

వన్ టూ త్రీ షూట్ డెడ్ ఎవడ్
నువ్వా నేనా
కేబుల్‌గ్రాం యిప్పించండి కేరాఫ్ సో అండ్ సో
(మీ వాడు డెడ్.)

స్పృహ తప్పిన ఎనేస్తిషియాలో
వెన్నెముక కర్రలా బిగిసింది
యుద్ధం యుద్ధం
లిబియాలో బెర్లిన్‌లో స్టాలిన్ గ్రాడ్‌లో
స్వార్థం పిచ్చికుక్కలా పరుగెత్తింది.

అబ్బ ! వణికించే చలి
అందరూ నిద్రపోతున్నారు
అందరూ చచ్చిపోతున్నారు
అర్థరాత్రి దాటిందని మోగిన ఒంటి గంట
మంటలా మొహాన్ని కొట్టింది.

నే నిదివరకటి నేను కాను
నాకు విలువల్లేవు
నాకు అనుభూతుల్లేవు
చంపడం, చావడం
మీసం దువ్వటం లాంటి అలవాటయ్యింది.

కవిపించే ఈ యూనిఫారం క్రింద
ఒక పెద్ద నిరాశ, ఒక అనాగరికత
బ్రిడ్జి కింద నదిలాగ రహస్యంగా వుంది
వదలలేని మోసపు ఊబిలాగ వుంది.
నేనంటే నాకే అసహ్యం
అందుకే మరీ మరీ చంపుతాను, మరీ మరీ తాగుతాను
ఇంకేం చేసినా ఎవరూ ఒప్పుకోరు

ఇంక తెల్లవారుతోంది
దూరంగా ఆల్ప్సు మీద మంచు దుఃఖంలా కరుగుతోంది
ప్రభాతం సముద్రం మీద వెండి నౌకలా ఊగుతోంది
తిరిగి ఎప్పుడు మన ఊరు వస్తానో!
నిన్ను చూస్తానో!

అందమైన తెల్లని నవ్వు నీ మెడలో
గొలుసు గొలుసులుగా కదిలినప్పుడు,
అదో విధమైన చెమ్మగిలిన చూపు
నెమలి రెక్కలా విప్పుకున్నప్పుడు

ఎన్నాళ్ళకి! ఎన్నాళ్ళకి!
కొన్ని వేల మైళ్ళ దూరం మనమధ్య
ఒక యుగంలా అడ్డుపడింది
ఇంక సెలవు మైడియర్
నిద్ర వస్తోంది మత్తుగా నల్లగా
అడుగో సెంట్రీ-
డేరాముందు గోరీలా నిలబడ్డాడు

అదిగో యింకా
కార్పొరల్ బూట్సు చప్పుడు
కడుపులో నీళ్ళు కదులుతూన్నట్టు.
జాగ్రత్త సుమీ జాగ్రత్త
నువ్వూ, పిల్లలూ, బల్లులూ అందరూ.
మళ్ళీ జవాబు వ్రాయ్ సుమీ!
ఎన్నాళ్ళకో మరీ
సెలవ్! అబ్బా! చలి!
చలి గుండెల మీద కత్తిలా తెగింది
నీ రూపం నా దేహానికి వెచ్చగా తగిలింది.

* * *

— 1943

టులాన్

విశ్శృంఖలపు మెత్తని పరుపులపైన
నిదురించినది పట్టణమంతా
కొండచివర ఎర్రని నక్షత్రం
రాలిపడింది సముద్రపు నీలంలో

చీకటి కుంపటిలో అస్పష్ట భవిష్యత్తు
రాజుకుంటున్నది రవ్వలు రవ్వలై ముక్కలు ముక్కలై

"నాలుగు కొట్టింది చర్చిగంట
నిదురించే 'టులాన్' పట్టణపు గుండెలో
పగిలింది జర్మను శతఘ్ని...."

ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్కటి యుద్ధనౌకలు
ఒరిగి ఒరిగి సముద్ర నిర్నిద్ర జలతరంగ భుజంగ
పరిరంభముల్లలలో సురిగి పోయినవి

బలియిచ్చిన ప్రాణదీప్తి
జలధి గర్భాంతరిత బడబాగ్నిలో కలిసి
శిఖలపఱచి, నాలికలు తెరచి, నాట్యమాడింది.

'టులాన్' భూమిమీద
ప్రజల వేడికన్నీళ్ళు వాన వాగులై పారింది

ఒహో టులాన్ ! ఒహో టులాన్ !
మరపురాని స్మృతిపై ఒరిగిపోమ్మి
మా బ్రతుకులలో కారుచిచ్చు కలవై , అలవై

౨*

అది నవంబరు పండ్రెండవ తే ,
దెబ్బతిన్న ఫ్రెంచిదేశం విప్పిచూసిన రక్తపు మరకల ఛాతి
మండి మండి బాడబమై సాగిన రేగిన అవజ్ఞా జ్యోతి.

విశ్వబ్ధపు మెత్తని పరుపులపై
విదురించెను పట్టణ మంతా
కొండ చివర ఎఱ్ఱని నక్షత్రం
రాలిపడింది సముద్రనీలంలో

చీకటి కుంపటిలో అస్పష్ట భవిష్యత్తు
రాజుకొంటున్నది రవ్వలు రవ్వలై చుక్కలు చుక్కలై

నాలుగు కొట్టింది చర్చి గంట
విదురించే టులాన్ నగర హృదయంలో
పేలింది జర్మన్ శతఘ్ని

శత్రు యంత్ర లోహ చక్రపద ఘట్టనలో
పిండీకృత ధరాతలం వేనవేలు
అవమానపు నెరదలలో ఆక్రోశించింది

---

* అదే గీతిక మరో రూపంలో

చలువరాల గోరీలలో
మాతృధాత్రి మట్టి పొరలలో
మణగిన మృతవీరుల గుండెలలో

ఆ సమయంలో
డార్లన్ పెటెయిన్ లావెల్ మొదలగు నాయకులందరూ
అధికారపు చీకటిలో గొంతు విరిగిన గుడ్లగూబలు

'నాజీ నాజీ నరహంతకు'లను కేకలు
సముద్రపు గుండెలలో తిమింగములవలె తిరిగినవి
'జై ఫ్రాన్సు జై' అను ధ్వానమ్ములు దిక్కులలో మ్రోగినవి.

మేగ్నకార్టా

మేం మనుష్యులం
మేం మహాస్వులం
గుండె లోపలి గుండె కదలించి
తీగ లోపలి తీగ సవరించి
పాట పాటకి లేచు కెరటంలాగ
మాట మాటకి మోగు కిన్నెరలాగ
మేం ఆడుతాం
మేం పాడుతాం

మేం ఉపాసకులం
మేం పిపాసువులం
భూమి అంచులకు వెలుగు తెరకట్టి
తారకల గతికొక్క శ్రుతివెట్టి
పాట పాటకి వెండి దారంలాగ
మాట మాటకి మందు దూరంలాగ
మేం సాగుతాం
మేం రేగుతాం

మేం నవీనులం
మేం భావుకులం
పాత లోకపు గుండెలో శతఘ్ని వగిలించి
భావి కాలపు చంద్రకాంత శిలల కరగించి
పాట పాటకి సోకు స్వర్గంలాగ
మాట మాటకి దూకు సింహంలాగ

మేం నిలుస్తాం
మేం పిలుస్తాం

మేం మనుష్యులం
మేం మహస్సులం
మాకు దాస్యంలేదు
మాకు శాస్త్రంలేదు
మాకు లోకం ఒక గీటురాయి
మాకు కరుణ చిగురు తురాయి
మేం పరపీడన సహించం
మేం దివ్యత్వం నటించం

గాలి గుర్రపు జూలు విదిలించి
పూలవర్షం భువిని కురిపించి
పాట పాటకు పొంగు మున్నీరులా
మాట మాటకి జారు కన్నీరులా
మేం ఆడుతాం
మేం పాడుతాం

* * *

— 1942

పాడువోయిన ఊరు

అది అంతా యిసుక
చరిత్రలో ఒక మసక
ఇది నశించిన ఒక గ్రామం
విశ్వసించే ఒక శ్మశానం
ప్రాణంగల పాడే వేణువు లీ యిసుక రేణువులు
ఈ భూమికింద మేడలు మిద్దెలు కదలే విచిత్ర శబ్దం
ఈ గాలిలోన పూర్వుల శరీరాల స్పర్శల శైతల్యం
గతమంతా తోలుబొమ్మలాడిన ఒక తెర
వర్తమానం నీ కన్నుల కప్పిన ఒక పొర
కాలిపోయే యిల్లులా జీవితం ఒరుగుతుంది
ఒక వెగటు ఏదో నన్నావరించుకుంది
కాలం పాడు నుయ్యిలా నా కన్నులకు కనబడింది.

* * *

— 1941

ప్రకటన

(పరారీ అయిన వ్యక్తి కోసం)

స్టేషన్లో టిక్కెట్లను జారీ చెయ్యకండి
ఎక్కడి రైళ్ళు అక్కడ ఆపివెయ్యండి
దేశదేశాలకు కేబుల్‌గ్రామ్స్ పంపించండి
దేవాలయాల్లో నిత్యం పూజలు చేయండి.

ఆకాశవాణిలో యీ విషయం ప్రకటించండి
కాఫీ హోటళ్ళలో క్లబ్బులలో కర్మాగారాల్లో
కాస్త జాగ్రత్తగా నిశితంగా పరిశీలించండి
సముద్ర తీరాలలో నదీ జలాలలో వెదకండి.

సాయుధ దళాల్ని దిక్కులలో నిలబెట్టండి
రాకెట్లను అంగారకాది గ్రహాలకు పంపించండి
అడుగుజాడల్ని కూపీ తియ్యండి
వ్రేలి ముద్రల్ని పరీక్షించండి.

ప్రజలు తండోపతండాలుగా విరగబడుతున్నారు
కంగారుతో భయంతో గుసగుసలాడుతున్నారు
విజ్ఞానవేత్తలు నాగరికత పైతోలు వొలుస్తున్నారు
మనుష్య భక్షకులు నేడు చంకలు కొట్టుకుంటున్నారు.

కావ్యచర్చలు కళాలయాలు ఆకర్షించడం లేదు
రాజకీయవేత్తల ఉపన్యాసాలు ఎవరూ వినడంలేదు.

సైంటిస్టులు ఒక్కొక్కరే ఆత్మహత్య చేసుకుంటున్నారు
స్వార్థ జీవనులు గభాలున రొమ్ములు బాదుకుంటున్నారు.

సిద్ధాంతాలు చర్చలు ఎవరూ చేయడంలేదు
సిరా యింకకుండానే ఎగ్రిమెంట్లు చింపేస్తున్నారు
అతృప్త అశాంత ప్రజా పారావారతరంగం
అంచుల్ని దాటి భీకరంగా విరుచుకు పడుతోంది.

ఇంక చరిత్రలు వ్రాయనక్కరలేదు
ఇంక రాజ్యాలు పాలించనక్కరలేదు
అణుబాంబు యుగాంతాన్ని విరూపిస్తున్నది
ఆ ముహూర్తం త్వరలోనే వస్తున్నది.

కాబట్టి స్టాండ్ ఎటెన్షన్ – మన జాతిని మనం
కాపాడుకోవాలంటే ఒక్కటే ఒక్క మార్గం
వెతికి తీసుకురండి పరారీ అయిన వ్యక్తిని
వేరు దారి లేదు కదలండి కదలండి జై అని.

అపార కృపా తరంగితాలైన నయనాంచలాలు
ఆనందం జాలువారే స్నిగ్ధ దరహాస పరిమళాలు
సంస్కారపు కేశపాశంలో తురిమిన అనురాగపు గులాబి
సదా ప్రజా హితైషిణి సుభాషిణి గర్వంలేనిరాణి
కల్లనీ క్రౌర్యాన్నీ కాలుష్యాన్నీ తిరస్కరిస్తుంది
తెల్లని పావురాల్ని సరదాగా ఎగరేస్తుంది
చల్లని తల్లి చక్కని చెల్లి ఆమె పేరు శాంతి.

* * *

— 1958

గొంగళి పురుగులు

బిల్లపరుపుగా పరచుకొన్న జీవితం మీద నుంచి
భార్యామణి తాపీగా నడచివచ్చి అందికదా —
"పంచదారలేదు
పాల డబ్బా లేదు
బొగ్గుల్లేవు — రాత్రికి
రగ్గుల్లేవు."

రోజూ పాడే పాత పాటకి
రోజూ ఏడ్చే పాత చావుకి
విలువలేక, వినికూడా కదలకుండా గొంగళీ పురుగు
సగం సగం తిన్న కలల్ని నెమరేస్తూ నిద్రపోయింది.

రోజూ ఆవకాయ తిన్నట్టు
రొటీన్ అలవాటైన
బిల్లపరుపు జీవితంకింద కాషస్‌గా దాచిన
కోర్కెల సీక్రెట్ బాక్స్‌లోంచి తీసి
ఉద్రేకాన్నీ, సెక్స్‌నీ, శృంగారాన్నీ
క్రైమ్‌నీ, షాక్‌నీ, లాటరీ కౌగిలాల్ని
చాటుకుండా చూసుకుని, నవ్వుకుని మీసం మెలేసుకుని
మాట్లాడకుండా జెంటిల్మన్‌లా మత్తుగా పడుకుంది గొంగళీపురుగు.

బస్‌స్టాప్ దగ్గర పరాయి ఆడది తనకేసి చూసిందని
మెరీనా కాంటీన్ యివతల నుంచుంటే మినపటు వాసన ఘాటుగా
వేసిందని

అసలు అప్పుడే కాంగ్రెసులో చేరివుంటే ఈపాటికి మినిస్టరిన్ని
అయిపోయి ఉండేవాడినని
పెళ్ళాందగ్గర చెప్పాలని సర్దాపడి
"హయ్యోరామ నీ బతుక్కి" అన్నట్టు మూతివిరిచే
అర్ధాంగి ఆకారం తల్చుకుని
ముడుచుకుపోయిన గొంగళీపురుగు
తన్ని తనే తీసుకుని గోడ అవతలికి
తన్ని తనే గిరవాటేసుకుంది.

భూకంపం వచ్చిందన్నా
మరోయుద్ధం రేగిందన్నా
తనభార్య కవలల్ని కన్నదన్నా
కంగారు పడక కోటు తొడుక్కుని
కోటీశ్వరరావు ఆఫీసు కెళతాడు, వస్తాడు.

రాత్రి రెండోఆట సినిమా చూసి
రత్తమ్మ యింటి ముందాగిన రిక్షాలోంచి
దిగిన జరీ కండువా పెద్దపులి జేబులోంచి పడిన
పర్సుతీసి జాగ్రత్తపెట్టి
అక్కడే వెయిట్‌చేసి
తిరిగి ధోవతిని సరిచేసుకుంటూ తూలుతూ వచ్చే
పెద్దపులి చేతికి యిచ్చి
"థాంక్యూ" అనే పదాన్ని సంపాదించుకుని, సంతోషించుకుని
వీపుమీద మోసుకుని వెళిపోతాడు వీరేశ్వరరావు.

ఆఫీసరు వస్తే సాల్యూట్ చేస్తుంది కుడి చెయ్యి
ఆకలేస్తే గబగబ రాస్తుంది కుడిచెయ్యి
జేబులోంచి సెకండు హాండ్ సిగరెట్టు ముక్కల్ని తీస్తుంది కుడిచెయ్యి
అయితే ఇంక ఎడమచెయ్యి ఉపయోగ మేమిటంటూ ?
నవ్వుకుంటూ ఎలక్ట్రిక్ స్తంభాన్ని ఆనుకుని షాక్ తగిలి
నిరుపయోగంగా చచ్చిపోతాడు నీరేశ్వరరావు....

బ్లాక్ మార్కెట్‌లో బియ్యం, బ్రాకెట్ల ఓపెనింగులు, క్లోజింగులు
థియేటర్లో కొత్తసినిమా కాఫీహోటల్ రేడియోలో లతా
రోడ్డుమీద ఖరీదైన కార్లు, ఎన్నికల్లో నెగ్గినవాడి ఊరేగింపు
కేకలు, కోకలు, మూతలు ముసిరిన బజారు రోడ్డమ్మట
వీనులుండి వినక, కళ్ళుండి చూడక నిటార్గా నేరుగా
యోగీశ్వరుడిలా నడుస్తాడు జోగీశ్వరరావు.

చిన్నప్పటి ఆదర్శాలు అహంకారాలు నశించి
గోడమీద గ్రూప్‌ఫోటోలు, బియ్యే డిగ్రీలు కృశించి
నిత్య నైమిత్తిక మృద్వి త్తికల గుళ్ళుకట్టి
సంఘ గౌరవ భైరవ దైవతముల్ని ప్రతిష్ఠించి
రసహీనమైన తమ జీవితాన్ని నివాళించి
నీడలమాటున పీడకలల చాటున నీరసంగా నుంచుని
చనిపోయిన కోర్కెల్ని పాతిపెట్టిన శ్మశానాల దాటుకుని
అంవాట్ల ఆవారాల రైలుపట్టాల మీదనే దొర్లుకుని, దొర్లుకుని
చిన్నప్పుడు తెలియకచేసిన తప్పుకు రోగాలు మిగుల్చుకుని
యౌవనంలో వృద్ధాప్యాన్ని తగుల్చుకుని
భయాల చాటున, ఏడుపుకొండల మాటున
గుమాస్తాలు టీచర్లు చిన్న చిన్న సంసారులు
కోటీశ్వరరావులు పేరేశ్వరరావులు గొంగళీపురుగులు
లక్షలు లక్షలు

విసుగెత్తి చివరికి గొంగళీపురుగు
బల్లపరుపుగా పరచుకున్న తన జీవితాన్ని పరుపుచుట్టలా చుట్టి
ఆత్మహత్య చేసుకుందామని అనుకుంటుంటే
పెళ్ళాం మాట వినబడి, బాస్‌కేక వినబడి
భయంతో గజగజ వణుకుతూ

తిరిగి తన జీవితాన్ని బల్లపరుపుగా పరచుకుని
దానిమీద నిద్రపోయింది గొంగళీపురుగు
సగం సగం తిన్న కలల్ని నెమరేస్తూ
సగం సగం చచ్చిన ప్రాణాన్ని జోకొట్టుతూ.

* * *

1958

శిశిరారోహణ

లైట్లు వెలిగిన స్టేషన్‌లోకి రైలు వచ్చినటుగా
కొత్త సంవత్సరం హుషారుగా కొత్తగా రావాలి మన మధ్యకి
కాని యీసారి ప్లాట్‌ఫారమంతా చీకటిగా వుంది
పాత మాటల మూటలతో కవులూ
వట్టి మాటల సంచులతో రాజకీయవేత్తలూ
మొహమాటం లేకుండా ముందెక్కి కూర్చున్నారు
రైలింగ్ అవతల టిక్కెట్లు దొరక్క ప్రజలు దిగాలుపడి నుంచున్నారు
రేపటి ఉదయానికి వేసిన పటాల్ని ఎవరో తొలగించి వేశారు.

*   *   *

ఇక్షుకోదండ జ్యావల్లి నాస్ఫాలించబోయి
చటుక్కున ఎందుకో మన్మధుడు వెనక్కి అడుగువేశాడు
ఆమ్రశాఖాగ్ర పుంస్కోకిల సమ్మె ప్రకటించింది
పల్లవం ముట్టదు గొంతుక విప్పదు
అన్యోన్యానురక్తులైన యువతీ యువకు లొక్కసారిగా
హులాహూప్ ట్విస్ట్‌లాపేసి అసమ్మతి ప్రకటించారు
వాసంత సమీరం వస్తూ వస్తూ
ఊరి శివారున తుమ్మలతోపుల్లో స్తంభించిపోయింది
మాధవ దేవునికి మర్యాద లెవరు చేస్తారు
సాహస చందనం ఎవరు పూస్తారు
సౌందర్య నేపథ్య మెవరు కైసేస్తారు
జీవన వనంలో నవనవ సురభిళరమ్యం యౌవన సుమం ఎవరు
పూయిస్తారు ?

గుమ్మం తగిలి తలమీద గొప్పికట్టినా గొప్పకి నవ్విన
కొత్తకోడలులా వచ్చి నిలుచుంది కొత్తసంవత్సరం
బెదురుగా దిగులుగా ఎబ్బెట్టుగా నిలుచుంది కొత్త సంవత్సరం
జడుసుకున్న పిరికివాడు పగడు
జాలిలేని గయ్యాళి అత్త
తన పూర్వపు హోదాని నెమరేస్తూ బతికే మామగారు
ఇంటి చూరుపట్టుకు వేలాడే ప్రేతాత్మలు గబ్బిలాలు
ఇంటివెనుక పాడుబావిలో మొలిచిన పిచ్చి మొక్కలు
ఇదే సమయం అని వీధిలో నిలిచి కన్నుగీటే మొనగాళ్ళు
ఇదీ కథ– ఎలా రక్తికట్టిస్తావు – రసం పుట్టిస్తావు
ఈ వడగాలిలో హోరులో ఏ రాగం వినిపిస్తావు....

మనస్సెపుడో మొద్దుబారి మనుగడ పడికట్ల మరమేకుల్లో దిగబడి
మూల్గిమూల్గి మూల్గునే సంగీతం అని మురిసిపోతోంది
ఎవరూ చూడడంలేదు క్షితిజరేఖ వెనుక నిలిచి పిలిచే రత్నకంకణ
హస్తాన్ని

ఎవరూ వినడంలేదు నిద్రకీ మెలుకువకీ మధ్య ఒక క్షణం మ్రోగిన
జంత్ర సంగీతాన్ని

అపుడు నేను కాలతీరాన ఒకణ్ణే నడుస్తున్నాను
చరిత్ర విచిత్ర సముద్రాలవలోకిస్తూ
అవి విరిసిన తుంపరల్లో తడుస్తూ

అపుడు నామీదికి భవిష్యద్గగనం వంగి, నా
చెవిలో చెప్పిన రహస్యం విన్నాను
చెదరిన మబ్బులమధ్య సూర్యుణ్ణి చూశాను

అపుడు నేను ఈజిప్టు పిరమిడ్లమధ్య బాబిలోనియా స్థూపాలమధ్య
మొహంజొదారో శిథిలాలమధ్య నిలిచి కలలు కన్నాను

అలా అలా అనాది అనాది అంధకార భయంకరాటవుల మధ్య
సృష్టిసింహాంచేసిన ప్రథమగర్జ విన్నాను
పెనుతుఫానులో సముద్రాల ఉప్పెనలో ఊగిఊగి లుంగలు చుట్టుకు
పోతున్న

భూమి పేగులిన్ని చూశాను
ఎగుడుదిగుళ్ళ దారిలో సుద్దకొండలు అగ్నిపర్వతాలు ఎడారులచుట్టూ
గిజగిజలాడుతూ పెనగుతూన్న ప్రాణహారితాన్ని చూస్తున్నా
పచ్చబడిన భూమిమీద ఫక్కున నవ్విన సూర్యుడి సంతోషపు
వెలుతురు

విచ్చిన ప్రాణం చుట్టూ ఉబికిన వెచ్చని ఎర్రని నెత్తురు
నిలదొక్కుకున్న ఆదిమానవుడు నిలిచి పూరించిన శంఖం
ఇది సంగ్రామానికి సూచన
ఇది ప్రస్థానోపక్రమణిక
సీజర్ కౌక్షేయధార మెరిసింది
అలెగ్జాండర్ అశ్వరింఖా ఘట్టన మొరసింది
రాజ్యం రమణినీ మించిన రమ్యభావన వికసింది
షేక్స్పియర్ డాంటీ కాళిదాసూ శంకరుడూ
మార్క్సు మహాత్ముడూ పికాసో సార్త్రే
ఎవరైనా ఇది నిరంతర నూతన పరిశోధన
సత్యసౌందర్యాన్వేషణ ఒక శిఖరారోహణ

కాలానికి ఒక రూపంలేదు దానికి పాపంలేదు
కాలం అద్దం లాంటిది
అంధయుగమైనా స్వర్ణయుగమైనా అది మన ప్రతిబింబం
కాలం వలయం లాంటిది దానికి కేంద్రం లేదు
ఎవడికి వాడే యిచ్చా ప్రయత్నబలంతో
వర్ణోజ్వల వలయాలను సృష్టించగలుగుతాడు

కాలం జాలం లాంటిది
కళ్ళు మూసుకుని నడిస్తే ఉచ్చులో పడతాడు
శక్తిపరుడు యుక్తిపరుడు దాన్ని ఛేదిస్తాడు.

కాలం సవాల్ వంటిది
సాహసవంతు డందుకొని ముందు సాగిపోతాడు
చప్పబడిన పెద్దన్నయ్య చతికిలబడిపోతాడు
ఆహార సమస్య అయినా అణ్వస్త్ర విపత్తయినా
ఆకలీ రోగం రణం వ్రణం ఏదయినా
ఈ ధాత్రీవదనాన్ని వికృతం చేసే, ఈ మనుగడని భారం చేసే
దుస్సహ పరిస్థితి అనారోగ్య మనస్థితి అసంతృప్తి అవాప్తి
అవివేకులు స్వార్థపరులు కలిగించిన ఫలితం
తమని తాము బంధించుకున్న సూత్రాలలోంచి నమ్మకాలలోంచి
తప్పించుకోలేని మనుషుల నిస్సహాయ జనితం
కొత్తదారి తొక్కలేని కొత్తమలుపు తిరగలేని
కుంటి గ్రుడ్డివాళ్ళ ప్రయాణ కోలాహలం
మురికి కాల్వమీద ముశలితనంమీద మృషాజగతిమీద
మహోదయం వికసించదు, వసంతం హసించదు
గదిలో కూర్చుని వసంతం వసంతం అని తన
మదిలో మలిన శృంగారతృప్తి పొందేవాడు వికారుడు శకారుడు

సంప్రదాయ భీరువుకీ అస్వంతంత్ర వితంతువుకీ వసంతం లేదు
సాహసి కానివాడు జీవన సమరానికి స్వర్గానికి పనికిరాడు
హిమసుందర శృంగమైన ఎవరెస్టుని ఒక టెన్సింగే ఎక్కగలడు
సుమసుందర వసంత గీతంలో ఉగాది నాహ్వానించగలడు.

* * *

— 1966

భూలోకం

"అస్థిమూల పంజరాలు
ఆర్తరావ మందిరాలు
ఏ లోకం తల్లీ, యిట
ఏవో బాష్పజలాలు ?"

"కూడులేని లోకం యిది
గుండెలోతు తాపం యిది
సోమయాజి శాపం యిది
భూమి అడుగు లోకం యిది"

"ఛఛచ్ఛటా శబ్దమేమి
చక్రాలకి రక్తమేమి
ఏం లోకం తల్లీ — యిట
కనుపించదు కాలనేమి ?"

"ఆవులించు యంత్రశాల
చక్రంలో చిక్కుపడ్డ
మనిషిగుండె ఏడ్చిందట :
కనుపించదు అబ్బీ — యిట
తెరలోపలి కాలనేమి."

"దారిపోడుగు జనశవాలు
జారిపడే చేయి కాలు

ఏ లోకం తల్లీ — యిట
ఎగిరిపడే రాబందులు !"

"వంగదేశ క్షామం యిది
వ్యంగ్యభాష క్షేమం యిది
పరప్రభుత్వ దానం యిది
ధనికలోక ధర్మం యిది
కాలు కడుపు యిమ్మన్నది
గాజుమేడ లేదన్నది
అన్నపూర్ణ కంటిముందు
కనపడినది రక్తబిందు
ఇది కలికాలం అబ్బీ — యిట
కళ్లులేని పాపం యిది."

"ఒకేరకపు తోలుబొమ్మ
లొకేవైపు ఒకే నడక
ఎక్కడికే తల్లీ — యిట
ఏదో కత్తుల నది"

"మృత్యువనే మైదానం
శత్రువనే అజ్ఞానం
యీర్ష్యలోని ఒక దాహం
సంధ్యలాంటి సందేహం
పిలిచికొన్న ఒక సైన్యం
తిరిగిరాని ఒక దైన్యం
ఇది యుద్ధం అబ్బీ — యిపు
డింట యింట ఆక్రోశం
వీరికి మిగిలే దొక బాష్పం"

"కూడులేని లోకం యిది
గుండెలోతు శాపం యిది

సోమయాజి శాపం యిది
పెద్దలున్న మిద్దెలున్న పాపం యిది;
అడుగునున్న అడుసుతిన్న లోకం యిది.

ఇది భూలోకం అబ్బీ — యిట
అస్థిమూల పంజరాలు
ఆర్తరావ మందిరాలు
పలకలేని గులకరాళ్లు !"

* * *

1945

కాస్మొపాలిటన్

రష్యాలో 'రివిజనిస్టు' * వోడ్కా సిప్ చేసి
చైనాలో 'రివల్యూషనిస్టు' సప్పర్ ఖోంచేసి
అమెరికా హాలీవుడ్ తారాపథాలమీద చక్కర్ కొట్టి
టోక్యోలో గైషా యోషాధరాల పేస్టు చేసి
స్పెయిన్‌లో రెయిన్‌లో తడిసి
ఇరాన్‌లో కొరాన్ చదివి
ఈ రోజునే ఇండియా విచ్చేశారు వీరు
కాస్మొపాలిటన్ బోర్ వీరి మారుపేరు

శంకరుడూ సాంతాయనుడూ వీరి ఫింగర్ టిప్పుమీద
కారల్ మార్క్సూ కిర్కెగార్డూ వీరి హృదయాంతరాళంలో
బీటిల్సూ బీట్నిక్సూ వీరి జిహ్వాగ్రంమీద

ఆరెంజ్ ఫ్రీస్టేట్‌లో వీరు ఉపన్యసించారు
అరిజోనాలో సత్యాగ్రహం చేశారు.
వన్ వరల్డురాస్తూ వెండెల్‌విల్కి వీరిని సంప్రతించారు
ఆస్ట్రేలియన్ ఎబోరిజన్సుమీదా నెసెసిటీ ఆఫ్ ఎబోర్షన్సుమీదా
కలిపి ఒకే ఒక ఉద్గ్రంథం రచించారు
గాంధీకీ గాడ్సేకీ దాన్ని అంకితం యిచ్చారు

* రష్యాలో కమ్యూనిస్టులను 'రివిజనిస్టు' లనీ, చైనాలోని నేటి పిడివాదులను 'రివల్యూషనిస్టు' లనీ అనడం కుహనా మార్క్సిస్టుల ఫాషన్ - ప్రచురణకర్తలు.

భార్య నీయన వదిలేశాడు
రెండో ఆవిడ యీయన్ని తగిలేసింది
మూడో పెళ్ళాంకోసం మొనాకో పేపర్లలో ప్రకటించారు
ఫ్లీట్‌స్ట్రీట్‌లో బాండ్‌స్ట్రీట్‌లో వీరి మాట వేదవాక్కు
స్ట్రిప్టీజ్‌లో ఫస్టు షోలో ఫస్టుసీటు వీరికి జన్మహక్కు
పారిస్‌లో కవితనీ షాంపేన్‌నీ కలిపి సేవించారు
ఫ్లారెన్స్‌లో యువతినీ ప్రకృతినీ కలిపి అనుభవించారు

ఫ్రీలాన్స్ జర్నలిస్టు, వార్ కరస్పాండెంట్, వెంట్రిలోక్విస్టు
వీరు చూడని దేశం లేదు, పొందని అనుభవం లేదు

అణుధూమం వంటి వీరి జీనియస్ భవిష్యత్తులో
అరవై శతాబ్దాల మీదకి కమ్ముకుంది
సకల సిద్ధాంతాలు మతాలూ యిజాలూ సైంటిఫిక్ నిజాలూ
అన్నీ కలబోసి రంగరించి ఒకే ఒక రహస్యం కనుక్కున్నారు
దాన్నే తన మరణానంతరం 'ఎపిటాఫ్'గా ఎన్నుకున్నారు
"దేవుడూ మానవుడూ వీరిద్దరే యీ అనంత విశ్వంలో మూర్ఖులు
ఏ కోణంనుంచి చూచినా వీరిద్దరూ మిజరబుల్ ఫెయిల్యూర్స్."

* * *

1966

వేసవి

కాలం కదలదు, గుహలో పులి
పంజా విప్పదు, చేపకు
గాలం తగలదు.

చెట్లనీడ ఆవులు మోరలు
దింపవు, పిల్లి పిల్ల
బల్లిని చంపదు.

కొండమీద తారలు మాడెను
బండమీద కాకులు చచ్చెను.

కాలం కదలదు, గుహలో పులి
పంజా విప్పదు, చేపకు
గాలం తగలదు.

ఎండుటాకులు సుడిగాలికి తిరిగెను
గిర్రున, వడగొట్టిన భిక్షుకి అరచెను
వెర్రిగ.

పంకాకింద శ్రీమంతుడు ప్రాణం
విడచెను, గుండెకింద నెత్తురు
నడచెను.

ఆకాశం తెల్లని శ్మశానమై
చెదరెను, సూర్యుడి తలలో పెను
మంటలు కదలెను.

కాలం కదలదు, గుహలో పులి
పంజా విప్పదు, చేపకు
గాలం తగలదు.

నిశ్శబ్దం అంటుకుంది
మధ్యాహ్నం మంటల జుట్టుని విరబోసుకు,
నగ్నంగా రోడ్లమీద తిరుగుతూంది,
పిచ్చిదాని వొంటిమీద నెత్తురు కల,
పిల్లవాడి సంధిలోన భూతం తల.

* *

— 194[illegible]

కఠినోపనిషత్

నీడల కొండచిలువలు వెలుతురు కుందేళ్ళను మింగి
సంఘపు మర్రిచెట్టును చుట్టుకుని మత్తుగా నిద్రపోయే సమయాన.
మానవారణ్యంలోని పెద్దపులులు
జరీ కండువాలు, బిరుదాంకితమైన సువర్ణపతకాలు ధరించి
సిటీలో సభావేదికమీద కథాకళి నృత్యం చేస్తున్న కాలాన
సాయం విహారార్థమరిగే
చక్కని చుక్కల మినుకు మినుకు వెలుగుల్లో
చలిగాచుకునే పడుచువాళ్ళ
చప్పట్ల తప్పెట్లు మ్రోగే ముహూర్తాన
అతగాడు ఒక్కడూ ఊపిరాడని గదిలో
జిడ్డుతేరిన తన ముఖాన్ని కన్నీళ్ళతో టాయిలెట్ చేసుకుంటున్నాడు.

అర్ధరాత్రి థియేటర్లలో అర్ధనగ్న లాస్యానికి, సెక్సీ హాస్యానికి
అమెరికన్ జాకెట్లు తొడిగిన బంగారపిచ్చికలు కిచకిచలాడినపుడు.
ఊరవతల సందులలో అంగళ్ళలో
విక్రయార్థం రంగేసిన రకరకాల మొగాళ్ని పేరుస్తోన్నప్పుడు.
యుద్ధాల్ని సృష్టించే మహానాయకులు
దేశాల సరిహద్దులలో నిలబడి
ద్వేషాల శతఘ్నులు పేలుస్తూన్నప్పుడు
అకాల మరణం పొందిన అనాథ బాలుణ్ణి
ఒడిలో పెట్టుకుని అతగాడు ఎర్రని కళ్ళతో
ఏమీ ఎరగని దేవుణ్ణి ప్రశ్నిస్తున్నాడు.

వెలుగును వెనక్కి నెట్టుతూ రేపటిరోజుకి
పదివేల సంవత్సరాలనాటి పాతముఖాన్ని అతికించేందుకు
ఒక హాహా హూ హూవు ప్రయత్నిస్తోన్న ప్రాతఃకాలాన
కాలాన్ని సాగదీసి సాగరాన్ని మధించి ఖగోళాల నావర్తించి
అధునాతన భావుకులు స్వప్న భుక్కులు
వర్తమాన శిరస్సుని వధించబోయే సమయాన
గత భూతకాల ప్రసక్తి లేక గగన పాతాళాలమధ్య
ఏటవాలుగా జారే విలాసులు తత్క్షణ ప్రయోజన సాధకులు
చిరునవ్వులు చిందే విషమ సంధ్యవేళ
అతగాడు మూడవ పరిమాణంలోని ఊహలకి
ఆకారం కల్పించలేక తికమక పడుతున్నాడు.

నెత్తుటిలో దోగుతూన్న చరిత్ర శిశువుకు
బొడ్డుకు బదులు బొట్టనుకోసిన అవివేకపు మంత్రసానులవలె
దేశాధినేతలు తెల్లబోయి నిల్చిన సమయాన
కోరికలకీ, సంతృప్తికీ మాటకీ ఆచరణకీ మనిషికీ మనసుకీ
మధ్య అగాధాలు నిలిచి ఆవులించే క్షణాన
అందాన్ని హత్యచేసి వికృత ఆనందాన్ని చంపి అశ్రువు
జీవితపు మైదానంమీద ఒడంబడిక చేసుకున్న రోజున
అతగాడు పరీక్షనాళికలో ఎండిన నాగరికత గుండెని పరీక్షించి
కొంచెం కొంచెం తన నెత్తురుతో తడుపుతున్నాడు.

చీలిన జీవితాల నెరదలలోంచి వచ్చే అస్పష్టపు ఆక్రందన ధ్వానాల
భయంకర రహస్యాలపైన నల్లని విస్మృతి వస్త్రం కప్పే వేళ
తూలిన తాగుబోతు కూలిన యింటి నడికప్పు
బ్రతుకు రైలుదారిలో వాలిన మృత్యువు రెక్క
ఒకే ఒక కాన్వాసుమీద ఆర్టిస్టులు చిత్రిస్తోన్న నిమిషాన
కష్టాల బాధల భయాల పర్వత శిఖరాలపైన విలచిన
కాంక్ష నీహారాల ఆశాసూర్యుడు ప్రతిఫలింప
ఏడు రంగుల ఇంద్రధనస్సు లెక్కపెట్టి కోట్లకొలది జనులు

ఎండమావుల పండగలు చేసుకునే సమయాన
అతగాడు తెగిన ఫిడేల్ తీగల్ని
కదలని గడియారపు గుండెల్ని చినిగిన స్వప్నపు సంచుల్ని
రిపెయిర్ చేసే ప్రయత్నంలో నిమగ్నుడయాడు.

స్టెన్‌గన్‌లు సోల్జర్లు జెట్ విమానాలు రాకెట్ల సమూహాలు
ఒక్కొక్క యుద్ధంలో మనుష్యుల్ని చంపి నాగరికతను రక్షించే
అద్భుత చారిత్రక ఘట్టాలలోన
ఆస్తికులు నాస్తికులు మతాలు సిద్ధాంతాలు
మనుష్యుల్ని మరచి పరమ సత్యాలను తరచి పైకితీసే
ఆవేశపు మధ్యాహ్నపు ఎండలలోన
నాలుగు రోడ్ల కూడలిలో నిలబడి
సౌఖ్యనగరానికి దారితెలియక
సైన్‌పోస్టుమీద మిధ్యాలిపి డిసైఫర్ చెయ్యలేక
జిగీషువుల జిజ్ఞాసువుల ముఖాలు వెల వెలబోతున్న సమయాన
అతగాడు ఒక్కడూ ఊపిరాడని గదిలో ఉరిపోసుకు చనిపోయాడు.

* * *

-1960

నేను కాని నేను

నాకు మీ సాహిత్య వివాదాలు తెలియవు
నలుగుర్నీ మంచి చేసుకోవడం అంతకన్నా తెలియదు

ఒక నిశార్ధ భాగంలో నక్షత్ర నివహగగనం
ఓరగా భూమ్మీదకు వొంగి ఏదో రహస్యం చెబుతూన్న వేళ
ఒంటరిగా నా గదిలో నేను మేల్కొని రాసుకుంటూంటాను.
నా హృదయ స్పందనమాత్రం నాకు వినిపిస్తూ వుంటుంది
ఎదురుగా గోడమీద బల్లి ఏకాగ్రంగా నా కేసి చూస్తూ వుంటుంది
కిటికీ అవతల ఫెరన్ మొక్క క్రీగంట కనిపెడుతూ వుంటుంది
కీచురాళ్ళ చప్పుడు అప్పుడప్పుడు వినిపిస్తూ వుంటుంది

పాత ఇటికల గుట్టలో మెలికలు తిరిగిన పాము బద్దకంగా కదులుతుంది
అదే సమయంలో లేత ఎరుపు ఆవేశాన్ని వొంటినిండా కప్పుకుని
కడుపులో వొణికించే చలి కనబడకుండా ఆలోచన మంటలంటించి
కళ్ళచివర నేనుకాని నేను నీలపు దూరాన్ని ముకివేసుకొంటూ
గొణుక్కుంటూ పాడుకుంటూ ఏదో రాసుకుంటున్నాను

నాలోపల ఎవరో చప్పున ఇటునుంచి అటువైపు వెళ్ళిపోతూ
ఆనవాలుగా వదులుతారు యిరవై యేళ్ళనాటి జ్ఞాపకాల్ని
నా గది అవతల ఎవరో నవ్వని నొక్కిపట్టిన ధ్వని నీళ్ళని కలచినట్లు
రోదసిలో చీకటిలో అంతర్హిత సంగీతం తాలూకు శ్రుతి చుట్టుకొన్నట్లు
మంచూ మసక వెన్నెలా కలిసిన శీతాకాలపు రాత్రి గుండెలమీద
మరకలా పడుతుంది నా నిట్టూర్పు ఏకాంతంమీద నా తీర్పు

ఎందుకు రాస్తున్నావంటే ఏంచెప్పను ఎవరికి చెప్పనిప్పుడు
గోడమీద బల్లి విసుగ్గా వెళ్ళిపోయింది ఫెరన్ మొక్క నిద్రపోయింది
ఆకాశం నక్షత్రాల్ని జారవిడిచి అంత ఎత్తుకు ఎగిరిపోయింది
నా చుట్టూవున్న తెరలు జారిపోయాయి నాకు నిజంగా మెలకువ వచ్చింది
కిటికీలోంచి శిశిర ఋతు క్షీణ చంద్రరేఖ గిలగిల్లాడినట్టు కనిపించింది
* * *

1965

నెహ్రూ

ఈ వేళ పువ్వులన్నీ వాడిపోయిన రోజు
ఏకాంతంలో భూమి ధ్రువగళాలెత్తి ఏడ్చిన రోజు
తెల్లని పావురం ఎండలో సొమ్మసిలిపోయింది
తల్లిలేని పిల్లల్ని నీడలోకి పిలిచేవాళ్ళు లేరు

సముద్రమధ్యంలో ఓడలో దిక్సూచి పనిచెయ్యడం లేదు
సర్వజనావళికి యాత్రాపథంలో సైన్‌పోస్ట్ కూలిపోయింది
చరిత్ర మిట్టమధ్యాహ్నంలో చలివేందిర కనబడడం లేదు
నాగరికత నగరం మధ్య నడిరోడ్డుమీద మూర్ఛపోయింది

అన్నివిధాలా చెడ్డరోజని అన్ని పంచాంగాలూ ఒప్పుకున్నాయి
స్విన్ననయనం ఛిన్నహృదయం నేటి చిహ్నాంగా నిలిచిపోయాయి
అయిదు ఖండాల జిజ్ఞాసువులు ఆలోచనాంధకారంలో చిక్కుకున్నారు
అఖండ కాలనీల కూలంకష పొంగి అందమైన పట్టణాన్ని
ముంచివేసింది

ఆకాశ ద్వారంలో అతనికి స్వాగత తోరణం కట్టారు
రణంలో మరణంలో అజేయుడైన యీ వ్యక్తి అమరుడన్నారు
అవనత మస్తకాలతో అశేష ప్రజానీకం అశ్రుతర్పణం చేశారు
అజరామరమైన అతని వాణి తరతరాలు వింటారు కలలు కంటారు
* * *

ఈ హఠాత్పరిణామంలో
ఎంత అర్థవిహీనమైపోయింది సర్వం
ఎంతగా కుంగి 'కో' యని విలపించింది నా హృదయం

ఎవరు చెప్పు యింతటి బాకా
ఈ భూవలయంమీద ఇంత హుందాగా ఇంత అందంగా
ఇంత గర్వంగా తిరిగిన మనిషి
ఎవరు చెప్పు ఈ విశాల గగనం మీద
ఈ దిక్కునుండి ఆ దిక్కుకు యింత అర్థవంతంగా
ఆగామి మానవ సంతతికి ఆదేశంగా ఆదర్శంగా
స్వర్ణాక్షర సంకేతాన్ని రచించిన మనీషి
ఎవరు చెప్పు యీ ప్రపంచ చరిత్ర తలుపు తట్టి
లోపలి చీకటిలో గదిగదిలో మూల్గులు వినవచ్చే ఎదఎదలో
ఆశా కర్పూర దీపాన్ని వెలిగించిన నవీన రాజర్షి :
జ వ హ ర్
నలభై ఐదుకోట్ల జనుల ప్రియతమ నాయకుడా
నీవు లేవనే తలపు రానివ్వలేక పోతున్నాను
నిద్దమైన ఈ నిలువుటద్దం మీద పగులు చూడలేక పోతున్నాను
ఈదేశంలో ఏ హృదయద్వారం తెరిచినా
సాలోచనగా జాలిగా గంభీరంగా నిలబడే నువ్వు
ఈ దేశంలో ఏ దారి మలుపు తిరిగినా
అక్కడ నీ పదాంకం నువ్వు కట్టిన యిల్లు ధైర్యంగొలపే నీ చిరునవ్వు
ఎలాగ నీ స్మృతినుండి పారిపోగలను
ఈ దుఃఖాన్ని మరచిపోగలను
మానవోత్తముడవు
మేరునగ ధీరుడవు
అకుంఠిత కార్యదీక్షాదీక్షితుడవు
అపుడే ఎలాగ విడిచిపోయావయ్యా
అసంపూర్ణ చిత్రాన్నివదలి
అనిబద్ధమాలికను వదలి
ఎలాగ కనుగిలికి తెర తొలగించి నిశ్శబ్దంగా నిష్క్రమించావు
దిగ్ర్భాంతమైన దేశాన్ని విడిచి
దీన మానవాళిని మరచి

* * *

ఆ తోటలో పువ్వులెప్పుడూ పూస్తాయి
అక్కడ నిత్య వసంతం
గడచిన శిశిరాన్ని తలచుకొని
గజగజ వణక దాచెట్టు
అతడు నిత్య యౌవనుడు
వర్తమానం పదునైన కత్తి
దానినొత్తి చీకటి మొదళ్ళు కోస్తాడు
భూతకాలం నూనెలో తడిపిన వత్తి
దాన్ని మెదిపి భవిష్యద్దీపాన్ని వెలిగిస్తాడు
చారిత్రక దృక్పథం అతనిశక్తి
సమ్యక్సిద్ధాంత రథ్యమీద రథాన్ని నడిపిస్తాడు
చరన్మౌఢ్య క్రూరమృగాల సంకులారణ్యంలో
సహేతుక సాహసం కవచంగా ధరించిన ఆఖేటకుడు
చలజ్జీవన దైనందిన కోలాహల పాంసుపరాగంలో
తనలో తానొక ఏకాంత సౌందర్యం రచించుకున్న స్వాప్నికుడు
అల వివేకానంద రవీంద్ర మహాత్ముల త్రివిధ పథగామి
అనిదంపూర్వ వసుధైక కౌటుంబికుడు మహానాయకుడు

* * *

ప్రిన్స్ చార్మింగ్ డార్లింగ్ ఆఫ్ ది మిలియన్స్ వెళ్ళిపోతున్నాడు
దారి నివ్వండి
స్వప్నశారిక లతని శిరస్సుచుట్టూ పరిభ్రమిస్తున్నాయి
మనవాడు జవహరుడు భారతభూషణుడు కదలిపోతున్నాడు
కన్నీరు విడువకండి
కోటికోటి ఎదల గులాబీలు అతని పాదాలు ముద్దిడుతున్నాయి.
ప్రియదర్శనుడు నెహ్రూపండితుడు శాశ్వత నిద్రపోతున్నాడు
సద్దు చేయకండి
విధుర వసుమతి మౌన విషాదగీత మాలపిస్తున్నది.

* * *

— 1964

నిన్నరాత్రి

ఒక్కమాట చెప్పు
నిన్న రాత్రి దేవుడు వచ్చి నా మంచం మీద కూర్చొని
దీనంగా నాకేసి చూసి కన్నులు దించుకున్నాడు
ఏమైనా అన్నానా? నే నేమైనా అన్నానా?

ఆకలి అని ఆశలు గొని అన్నింటా విఫలుడై
ఆత్మహత్య చేసుకున్న అబ్బాయిని గురించి అడిగానా?
అమ్ముకొని యౌవనం, అలసిన జీవనం
సాగించి సాగించి సంధ్యవేళ ఉరితీసుకున్న
సానిపడుచు మాట చెప్పానా?
చీనాతో యుద్ధంలో చితికిన కొడుకు వార్తవిని
చీకట్లో ఏట్లో దూకిన ముసలిదాని పసరుగుండె
నే చూపించానా?
కాంగోలో, క్యూబాలో, సైప్రస్‌లో, లావోస్‌లో
కాలి కమురు కంపుకొట్టే కాలం కథ, మానవ వ్యథ
నే వివరించానా?

నిజం చెప్పు, నిజం చెప్పు
నిన్నుగూర్చి, నన్ను గూర్చి
నిఖిల సృష్టిలోని ఖిలంగూర్చి
నీరవ సుందర హృదయపాత్ర
నిండిన హాలాహలం గూర్చి
నిజం చెప్పమని అడిగానా? నిందించానా? నిర్బంధించానా?

నాకు తెలుసు, నాకు తెలుసు
గొలుసులోని అసలు కిటుకు
నాకు తెలుసు, నాకు తెలుసు
దేవుని చెక్కిళ్ళమీద దీనంగా జారే కన్నీటిని
దీపకాంతిలో చూసి చటుక్కున జాలితో లేచి
కౌగిలించి, ఊరడించి
కన్నీటిని తుడిచి
వెళ్ళిరమ్మని వీధి చివరిదాకా సాగనంపి వచ్చాను.
నాకు తెలుసు, నాకు తెలుసు
మానవుడే దానవుడై తిరగబడినప్పుడు
పాపం పెద్దవాడు – కన్నకడుపు – ఏం చేస్తాడని !
* * *

1965

త్రిమూర్తులు

ఒకడు
మా వాడే—మహాగట్టివాడు—మకుటంలేని మహారాజయ్యేవాడు
కావి ముసలిదాన్ని, మసక మసక కన్నులదాన్ని,
మూల మూల ముడుచుకు కూర్చున్నదాన్ని
మనువు చేసుకోవాలన్న ఉబలాటంతో
మంచీ చెడ్డా మరచిపోయాడు
మర్యాదల్ని అతిక్రమించాడు
మరి పనికిరాడు.

మరొకడు
మల్లెపూలమీద పరుంటాడు, మంచిగంధం రాసుకుంటాడు
మరి ఎందు కేడుస్తాడు ?
మంచి పనివాడు, మాకు నచ్చినవాడు, మంత్రనగరానికి
వెళ్ళొచ్చినవాడు
మాతోపాటు నడుస్తానంటాడు
మరి నిజంగా వస్తాడా ?

మూడోవాడు
అరె ! వీడు చిచ్చర పిడుగు, ఎండలో నడిచే మనుష్యులకి గొడుగు
ముందుకు వేసిన అడుగు
మాకు చిన్నన్న కానీ అన్నన్న ! ఈ మధ్య విదేశాల చవకబారు
పానీయాలు సేవించి
మత్తుగా పడుకున్నాడు
మరి యిప్పట్లో లేవడు.

* * *

— 1966

లయగీతం

[నిరంతరమూ యుద్ధానికి సన్నద్ధమౌతున్న ప్రభుత్వాల మనస్థితి, మెగాటన్ బాంబులు కల్పింపబోయే భయంకర పరిణామాన్నీ ఊహించి]

అంతరిక్ష
మవలిపక్క
హాహాద్గర్జ నినదించెను
అతలమందు వినిపించెను

ఇరుసు వంగి
భూమి కుంగె
జరత్కారు పూర్వీకుల శాఖలపై వ్రేలాడుచు
శరణు శరణు వచనమ్ముల
సాశ్రు నయన దీనులైరి

అంతరాళ
మంతనిండి
ఊదారంగుల మంటలు
ఉవ్వెత్తుగ సుడితిరిగెను
దిగ్గజాలు
తీండ్రించెను
రణకాష్ఠము లన్నిదెసల కణకణ మని రాజుకొనెను.
రాలుచున్న పిడుగువాన రాబందులు గొణిగికొనెను.

చీకటిలో
వాకిటిలో
ఉన్మాదుల సంభాషణ
ఉలూకముల అన్వేషణ
ఎవరువారు
గుండెలదరు
బయలులోన మొయిలులోన
బరువు బరువు అడుగులతో
పరుగులెత్తు యమదూతల
పదధ్వనుల ప్రతిధ్వనులు
హిరోషిమా
నాగసాకి
నగరస్మృతి చితాభస్మ
మెగిరిపడెను నా కన్నుల

జ్వాలతాకృష్ట
మిలాతలం

శప్తధాత్రి నిర్జనమై శ్మశానమై పరచుకొనెను
సుప్త దేవదేవ హృదయ సృజ్నాళము లెగిరిపడెను.

నిలుము నిలుము
నిముషమాత్ర
మఖిల ప్రజా మరణగాథ
నావిష్కరణము చేయకు
కలసి రాదు
కాలమింక

అంకపాళి కోట్ల శిశువు లాఖరి కనుమూతలోన
దద్దరిల్లు మాతృహృదయ దారుణరోదన వినువిను
రాత్రికాదు
పగలుకాదు

చరమకాల విషమసంధ్య
చషకములో నర రుధిరము
సందిటలో
శివశిరస్సు
సకల దిశా జఠరవాంత శబలిత గంధక ధూమము
జఠరనిశా శిరోజాంతముల లయకీలావలయము

ఇది విలయము
ఇది నిరయము
అహస్కరుడు మరణించెను
విధుబింబము వ్రక్కలయెను
ఉల్క లెగిరి
ఒరసి మండె
విష జలధర గగనమ్ముల వేల్లిత పిశాచ గణములు
విష జలచర సముద్రముల విరిగిన శేషుని ఫణములు

ఇదే యిదే
ఇదే యిదే
మానవునకు చివరి రోజు
చరిత్ర యిక లేదు లేదు

మనిషి మేధ మనిషిగుండె విడిపోయిన ఆనవాలు
భస్మీకృత ధాత్రిమీద కళ్ళెమ్మార్జని తుది వ్రాలు

విధి హసించు
ఇది ముగింపు

* * *

దీపం

దీపాలు బాగుంటాయి
పాపల్లాంటి దీపాలు
కనుపాపల్లాంటి దీపాలు
పాపాలవంటి సహజ స్వచ్ఛ తీవ్రమైన దీపాలు

చీకట్లో చీకటి కనపడదు
దీపం పాపంవంటి చీకటిని చూపెడుతుంది
దీపాలమధ్య చీకటి దివ్యంగా మెరసిపోతుంది
దీపం ఆసరాతో చీకటి నిజాన్ని తెలుసుకో
పాపం ఆసరాతో మానవుడి నైజాన్ని తెలుసుకో
ఆకలేసినపుడు కొట్లో మిఠాయి కాజేద్దామనే యానాదిపిల్ల ఆబకళ్ళు
ఆపుకోలేని యౌవనంలో తప్పటడుగువేసిన పెళ్ళికానిపిల్ల కన్నీళ్ళు
ఆరులక్షలున్నా దొంగనిలవలు వేసే షావుకారు అజ్ఞానపు కుళ్ళు
తోడేలు గొర్రెనుచంపి తాగుతూన్న నెత్తుటిలో సృష్టి క్రూరపు ముళ్ళు
ఆకతాయి మొగుడైనా ఆ వెధవ ప్రతిబింబాన్ని ఆప్యాయంగా మోపే
ఆడదాని ఒళ్ళు

ఎన్ని కోరికలు ఎన్ని ప్రవృత్తులు
ఎన్ని విచిత్ర ప్రకృత్యార్భాట ఝంఝూమరుత్తులు
ఎన్ని చలద్హేమంత వర్షానిదాఘ ఋతు శకుంత గమ[illegible]లు
ఈ అనంత ద్రవ్యంనుండి ఎంత వైశ్వానరశక్తి
శిలను చీల్చి సిరలు దాల్చి చిగురించిన ప్రాణశక్తి

ఎంత సృష్టి లాలన
ఎన్నెన్ని ప్రాణాలు ఇవన్నీ దీపాలు

ప్రాణంలోంచి పాపం పాపంలోంచి ప్రాణం పుట్టాయి
పాపాన్ని చూసి పాపం అని జాలిపడడం పుణ్యం అని చెప్పాయి
సమాధిమీద దీపం చావుని వెలిగించి చూపుతుంది
దేవాలయంలోని దీపం దేవుని బందిఖానాను తెలుపుతుంది
ఇంటిముందు పెట్టిన దీపం ఇంటిలోపలిగుట్టును దాచుతుంది
ప్రతి రక్తకణంలో ఒక వాంఛాకీలిక
ప్రతి మనోంగణంలో ఒక సృష్టి దీపిక

ఏడమ్ అండ్ ఈవ్‌లు చేసిన పాపం యిలపై వెలిగించిన తొలిదీపం
ఈడేరని కోర్కెలమంటల పిలుపులు యెద యెదలో తెరచిన
కత్తులతలుపులు

ఇది ఆరని ఎర్రని దీపం
ఇది నిరంతర జీవినతాపం
తనని తాను కాల్చుకుంటూ భస్మమయ్యే దారుణ మోహనశాపం
* * *

కిటికీ

కిటికీ తెరిస్తే
గాలీ వెలుతురుతో పాటు
జాలి జీవితపు ధూళీ జ్ఞానమధూళీ కూడా వస్తాయి
తెరచే కిటికీని బట్టి
పరతెంచే పుష్పపరాగం వుంటుంది
గదికీ మదికీ కూడా గవాక్షా లుంటాయి
అంతరిక్షంలోకి జీవిత రహస్యంలోకి సృష్టి సమక్షంలోకి
విచ్చుకొనే విచిత్రాక్షి సమూహాలు
ఆనంద శోకానుభూత్యవిరళ తటిచ్చకిత వార్షుక వలాహకాలు.

* * *

కిటికీ తెరిస్తే
కనబడుతుంది క్షితిజరేఖ
నాకూ అనంతానికీ మధ్య వ్రాలిన విలీన తమాలశాఖ
నాలోంచి కిటికీ అవతలికి దిగంతాలకి వ్యాపిస్తున్న నేను
బయటినుండి కిటికీ లోపలికి సంకోచించుకు పోతున్న నేను
ఒకే ఒక కేంద్రంలో కలుసుకున్న ఉద్రిక్త క్షణంలో
ఉన్మదిష్ణువు సృష్టి వేణువూదిన రహస్యగానం వినబడింది
ఉత్తాల శిఖరంమీద పగిలిన సూర్యగోళపుకాంతి చెల్లాచెదురైంది
ఉదారంగు మంచు కురిసిన ప్రథమోదయదృశ్యం
నాకు కనబడింది

* * *

కిటికీ తెరిస్తే
రోడ్డుమీద వచ్చిపోయే జనం

ఆకాశనీరాశల వంతెనలమీదనుంచి దిగుతున్నారు
ఆకలీ కామం అవసరాల మార్కెట్‌కి వెడుతున్నారు

ఒకడు కంగారుగా ఒకడు రహస్యంగా ఒకడు బెదురుగా
ఒకడు ధైర్యంగా విలాసంగా మరొకడు కింగ్లీగా
ఆవిడ తలవంచుకుని నిత్యప్రాతివ్రత్య భారవహనంతో
ఈవిడ ఓరగాచూస్తూ పైట సవరించుకుంటూ లోపలోపల
గతుక్కుమంటూ

రోజుల స్తంభాల చుట్టూ తిరుగుతూ
కాలం కాలెండర్లలోకి మసక మసక చీకట్లో సిలౌటీలు కల్పిస్తూ
ఎవరికివారే ఏకాంత పాంథులు
అదృశ్య శృంఖలాబద్ధ పాదాల నీడుస్తూ ఏడుస్తూ చప్పట్లు చరుస్తూ

కోలాహల హాలాహల నీలావల గుహాంతరాలవైపు
కోష్ణకవోష్ణ స్వప్న రంభా పరీరంభపు కైపు
కోసం పోతున్నారు
దిగులుగా తిరిగి వస్తున్నారు
మూలగా నక్కి మూటవిప్పి చూసుకుని
ఏమీ దొరక్క మరేమీ తెలియక
మళ్ళీ అడ్రసులేని ఆనంద ప్రియబాంధవి కోసం
మరో మలుపు మరోదారి మరోవూరు వెళ్ళాలని
మంచుకప్పిన స్టేషన్ల దగ్గర విమానాశ్రయాల దగ్గర
పడిగాపులుపడి నుంచున్నారు
ఎడ్వాన్సు బుకింగ్ లేదు ఎప్పుడు రైలొస్తుందో తెలియదు
సిగ్నలిచ్చేవాడు తన గదిలో చిత్తుగా తాగి పడుకున్నాడు

* * *

కిటికీ తెరిస్తే
ఏపుగా పెరిగిన చెట్టుమీద ఎర్రని పువ్వొకటి విరిసి
ఎండలో మెరుస్తూ ఇదేనిజం ఇదేనిజం అని నవ్వుతూ
అంతలో రాలిపోయింది
వింతగా స్మృతిలో మాత్రం మిగిలింది

* *

— 1965

ఉషు

కిటికీ అవతల
కుండులోని పూలమొక్కలు
పచ్చని ఆకుల పచ్చివాసనలు;
ఆకాశపు వంపువద్ద
తెలిమబ్బుల వలయంలో
మెరుస్తూన్న ఆర్ద్ర;
వలిగిన కిటికీ
రంగువారల తెరల సందులనుండి
వీచేగాలులు చల్లని కనురెప్పల కదలికలు;
గోడమీద భారంగా
వంగిన పటాలు;
పేజీలు ముడుచుకొని పడుకొన్న
బీరువాలోని పుస్తకాలు;
కుర్చీ, గుండ్రబల్ల, యిస్త్రీ మడతల దుస్తులు
సగం తెరిచిన సూటుకేసు;
ఒలికిన అత్తరు సుతారపు సువాసన;
గదిలో చీకటిలో
చిటిలిన తారలట్లు
సగంకాలిన అగరువత్తుల కొసలు;
ఆరిపోయిన హరికేన్ లాంతరు
దీపపు వత్తి చివర నిద్రపోయే నిప్పునలుసు;
మరువం, దవనం
మల్లెచెండ్లు మేలొల్కొల్పిన

వెచ్చని తొలివేసవి జాగృతి;
పందిరి మంచంపైన
ఆమె చిరునవ్వులో
కవిత్వంలాంటి కొత్తదనం మెరిసింది ;
ప్రేమవంటి
స్నేహంవంటి
ఆమె కన్నుదల జాలివంటి ఆనందంవంటి
ముగ్ధమైన స్నిగ్ధమైన
ఆకర్షణ;
కామంవంటి
కైపువంటి
అనాది అనాడి కాంక్ష తప్తమైన
నెత్తుటిలో ఒక తొందర;
కౌగిలి ఒదిగిన పెదిగిన ఒక నిట్టూర్పు;
గడియారపు డయల్ మీది
రేడియమ్ అంకెలు
చీకటి మార్జాలపు పచ్చని కళ్లు ;
కిటికీ అవతల
ఒక వెన్నెల బిందువు
కొబ్బరి మొవ్వలోనికి జారినట్లు
వినపడీ వినపడని చప్పుడు ;
* * *

నగరం మీద ప్రేమగీతం

టాంక్ బండ్ సన్నని నడుంచుట్టూ చెయ్యిచుట్టి
అందమైన నగర ముఖాన్ని దగ్గరగా తీసుకుని
ఆశలతో అలసమైన అబిడ్స్ కళ్ళలోకి చూసి
దీపాల వెలుతురు ప్రతిఫలించే చెక్కిళ్ళపై ముద్దు పెట్టుకో

సిగలో నౌపహాడ్ నాగరం తళుక్కున మెరుస్తుంది
బంజారాహిల్స్ వక్షోజా లుద్రిక్తంగా చలిస్తాయి
అలా అలా నైలాన్ చీరకింద మెత్తని గాగరాలో
సికిందరాబాద్ జఘనోరు సౌందర్యం నిన్ను కవ్విస్తుంది

వేలవేల బార్లలో కొన్నివేల నిషాగీతాలమధ్య
బాళిగొలిపే జవరాలి నృత్యం పరవశింప చేస్తుంది
ఓరగా తెరచిన జనానాల తలుపులలోంచి
ఉండి ఉండి నిలవగాలి వస్తుంది
హుసేన్‌సాగర్ మీద ఒలికిన వెన్నెలలోంచి
ఒక విరహిణి మధుర విషాదగాథ వినిపిసుంది

వాడినపువ్వుల వాసన వేడివేడి పాదాలకు తగులుతుండగా
రోడ్లమీద అజ్ఞాతకామం ప్రతిరోజూ రాత్రి ప్రవహిస్తుంది
తెలుగువాళ్ళ తెలివిలేనితనం ధోవతి కుచ్చెళ్ళతోపాటు మోటుగా
యం. ఎల్. ఏ. క్వార్టర్స్ దగ్గర ఎబ్బెట్టుగా జీరాడుతుంది
దర్బారులో సిగ్గుల్ని, వగల్ని ఒలకబోసే నెరజాణతనంనుండి
దాపరికంలేని పారిశ్రామిక నాగరికతా నగ్నత్వంలోకి
ఎదుగుతూన్న నగరసుందరిని ఒదులొదులుగా కౌగిలించుకో

మదం. మదం, మృగమద పరిమళం మత్తెక్కిన కన్నుమూతలో
పెట్రోలు వాసన ఫెళ్లుమని తగిలి ఉలిక్కి పడతావు

మూసీనది ముతకశృంగారాన్నీ, పాపకర్మలాన్నీ
మౌనంగా, దీనంగా మోసుకుపోతూ వుంటుంది,
ముసలిగద్ద చార్మినార్ మీద గత వైభవాన్ని తలుచుకుని
మూలుగుతూ "మోసం!" అని అరుస్తుంది.

అయినా యౌవనం తగ్గలేదు, లావణ్యం తగ్గలేదు,
మెహబూబ్ జిందాబాద్!
ఫ్యూడల్ రహస్యాల్ని నేటికీ దాచుకున్న
పుండ్రేక్షు కోదండం హైదరాబాద్!

* * *

— 1965

యుద్ధంలో రేవుపట్టణం

సముద్రంలో చీకటిలో ఓడలు
నగరంలో చీకటిలో నీడలు
రాత్రి గుండెమీద లేచిన మంటలు
సముద్రంలో ఎర్రని మంటల మాటలు
ఓడల్లో మేల్కొన్న మనుష్యులు
మనుష్యుల ముఖాలమీద ఏసిడ్ మచ్చలు
తీరానికీ తీరానికీ మధ్య హష్ వైర్లెస్ వార్తలు
మనుష్యుల జేబుల్లో భయాల బొద్దింకల పరుగులు
యెల్లో గ్రీన్ గ్రీన్ రెడ్ డేంజర్
సైరన్ కూతలు
ఫిరంగి మోతలు
ట్రెంచెస్‌లో నొక్కిపట్టిన ఉలిపిరి ఊపిరి
చీకటిలో వ్యాపించిన మృత్యువు కావిరి
నగరం టవరుమీద ఎక్కి ఎర్రగా చూస్తోంది
నగరం భయంతో గుండె బిరువెక్కి నల్లగా చస్తోంది
లైట్‌హౌస్ రాక్షసి తలచుట్టూ ఒకేకన్ను తిరుగుతోంది
నగరంలో నరాలమీద తుపాకీల వరసలు
గగనంలో విమానాల విరిసిన తెల్లని రెక్కలు
రెక్కలమధ్య ఆకాశం ఎర్రని ఎరుపు
చుక్కలమధ్య ఆకాశం చితికిన కురుపు
నగరంలో గదిలో పొలిటీషియన్సు మనస్సులలో పిచ్చిగీతలు
సముద్రం ఎదలోంచి ఏవేవో కూతలు

ఆకాశంమీద పేలిన కాలిన విమానాలు
సముద్రంలో అంటుకున్న మునుగుతున్న ఓడలు
అంటుకున్న ఓడలోంచి అరుపులు
ఇళ్ళల్లో సన్నని ఏడ్పులు
గ్రీన్ గ్రీన్ యెల్లో యెల్లో సైరన్ మోగిన అభయం
నగరంలో చీకట్లో ఒక్కసారిగా నల్లని చల్లని నిశ్శబ్దం
చటుక్కున నగరం చేతులెత్తి గుండెలు బాదుకుంది
సముద్రంలో మొసళ్లు కంగారుపడి శవాల్ని మింగేశాయి.

* * *

-1964

మన సంస్కృతి

మన సంస్కృతి నశించిపోతూందన్న
మన పెద్దల విచారానికి
మనవాడు పిలకమాని క్రాపింగ్ పెట్టుకున్నాడనేది ఆధారం
మనగలిగినదీ
కాలానికి నిలబడ గలిగినదీ వద్దన్నాపోదు
మరణించిన అవ్వ నగలు
మనకాలేజీ అమ్మాయి ఎంత పోరినా పెట్టుకోదు
యుగయుగానికీ స్వభావం మారుతుంది
అగుపించని ప్రభావాలకి లొంగుతుంది
అంతమాత్రాన మనని మనం చిన్నబుచ్చుకొన్నట్టు ఊహించకు
సంతత సమన్వయావిష్కృత వినూత్న వేషం ధరించడానికి జంకకు
మాధుర్యం, సౌందర్యం, కవితా
మాధ్వీక చషకంలో రంగరించి పంచిపెట్టిన
ప్రాచేతస కాళిదాస కవిసమ్రాట్టులనీ,
ఊహా వ్యూహోత్కర ఫేనవణ
ఉపనిషదర్థ మహోదధినిహిత మహిత రత్నరాసుల్నీ
పోగొట్టుకునే బుద్ధిహీనుడెవరు?
ఎటొచ్చీ
విధవలకీ వ్యాకరణానికీ మనుశిక్షాస్మృతికీ గౌరవంలేదని
వీరికి లోపల దిగులు
వర్తమానావర్త ఝంఝూవీచికలకి కాళ్ళు తేలిపోయే వీళ్ళేంచెప్పగలరు?
అందమూ లోకంలో శప్తులూ పాపులూ
మనం మాత్రం భగవదంశ సంభూతులమని వీరి నమ్మిక

సూర్యుడూ చంద్రుడూ దేవతలూ దేవుళ్ళూ
కేవలం వీరికే తమ వోటిచ్చినట్టు వీరి అహమిక
ఇది కూపస్థమండూకోపనిషత్తు
ఇది జాతికీ ప్రగతికీ కనబడని విపత్తు
మనవేషం, మనభాషా, మన సంస్కృతీ,
ఆదినుండీ, ద్రవిడ బర్బర యవన తురుష్క హూణులనుండీ,
ఇచ్చినదీ పుచ్చుకున్నదీ ఎంతైనా వున్నదనీ,
అయిదు ఖండాల మానవ సంస్కృతి
అఖండ వసుధైక రూపాన్ని ధరిస్తోందనీ, భవిష్యత్ సింహద్వారం
తెరుస్తోందనీ,
గ్రహించలేరు పాపం వీరు
ఆలోచించలేని మంచివాళ్ళు
ఏదేశ సంస్కృతి అయినా ఏనాడూ కాదొక స్థిరబిందువు
నైక నదీనదాలు అదృశ్యంగా కలిసిన అంతస్సింధువు.
* * *

— 1965

నవత-కవిత

మిత్రమా
కవిత వున్నప్పుడే నవత రాణిస్తుంది
అసలు కవితలోనే నవతకూడా వుంది
కాని, మోడరన్‌గా వుండామనీ, ఏదో అందామనీ
తనకే తెలియని అస్పష్టపు అనుభూతిని
అర్థంలేని ఇమేజరీతో కలగాపులగపు వర్ణనలతో
డిలాన్ థామస్‌కు చేతగాని అనుకరణలతో
ఒకదేశం నిర్దేశంలేని వాక్యాల వికారంతో
ఎందుకూ బాధిస్తావు నన్ను, బాధపడతావు నువ్వూ !

"రాత్రి రెండో జాములో రెండు కత్తుల్ని తిన్నాను
గుండెమీద, గుండుమీద సల్ఫ్యూరిక్ యాసిడ్ పోసుకున్నాను
నా పెదవుల్ని కత్తిరించి నీ వీపుమీద అతికాను
ఈ నిముషంలో విషంలో నా నేత్రాలు సువర్ణయుషాలు"
ఇలా రాయడం కొత్తగా, గమ్మత్తుగా వుంటుంది కాని, ఇది నాన్సెన్స్
ఇది పసితనం ప్లస్ వెర్రితనం యింటూ డికడెన్స్
ఈ కషాయం వికటిస్తుంది,
ఈ వ్యవసాయం వెర్రితలలు వేస్తుంది

కవిత్వంలో అబ్స్క్యూరిటీ కొన్ని సందర్భాలలో వుండొచ్చును,
కాని, పాఠకుడికి నీ అనుభూతి ఆకారం అందాలి హత్తుకోవాలి,
అది ట్రాన్స్‌పరెంట్ చీకటైౖ వుండాలి, నిన్ను పలకరించాలి.
కవిత కొత్త అనుభవాల కాంతి పేటికను తెరవాలి, కదలించాలి

ప్రతి మాటకీ శక్తివుంది, పదును వుంది
ప్రతి చిత్రణకీ అర్థంవుంది, ఔచిత్యం వుంది
గులకరాళ్ళ డబ్బా మోగించి గొప్ప సంగీతం అని దబాయించకు
అలిగి నన్ను శపించకు, అన్నా! నీమీద నాకు కోపంలేదు

గంతలు కట్టినంత మాత్రాన గాడిద గుర్రంకాదు
ఖద్దరు ధరించిన ప్రతివాడూ గాంధేయుడు కాడు
ఆధునికత వున్నంతమాత్రాన ప్రతీదీ శిరోధార్యం కాదు
ఆహార్యం మార్చినంత మాత్రాన సామాన్యుడు మహారాజవడు
అంత్యప్రాసలు వేసినంతమాత్రాన ప్రొసైక్ భావం పొయెట్రీ అవదు
కవిత్వం ఒక ఆల్కెమీ, దాని రహస్యం కవికే తెలుసును
కాళిదాసుకు తెలుసు, పెద్దన్నకి తెలుసు
కృష్ణశాస్త్రికి తెలుసు, శ్రీ శ్రీ కి తెలుసు

ఈ కాలంలో బ్రతుకు, యీ ప్రపంచాన్ని ప్రతిఫలించు
ఇంటికున్న కిటికీలన్నీ తెరచి అన్ని పవనాల్నీ ఆహ్వానించు
నువ్వు చెప్పేదేదైనా నీదై వుండాలి, నీలోంచి రావాలి—చించుకుని రావాలి

మాటలు పేర్చడం కవితకాదు, మంత్రం తంత్రం అసలేకాదు
మళ్ళీ యీనాడు చిత్రకవితల్నీ, అయోమయబంధాల్నీ పునరుద్ధరించకు
విగ్రహ ప్రగ్రహాలులేని భావాశ్వాలని బరిమీద వదలకు
అన్నా! కవిత్వం అంతరాంతర జ్యోతిస్సీమల్ని బహిర్గతం చెయ్యాలి

విస్తరించాలి చైతన్య పరిధి
అగ్ని జల్లినా, అమృతం కురిసినా
అందం, ఆనందం దాని పరమావధి

* * *

1964

అదృష్టాధ్వగమనం

అన్నా
నన్నానవాలు పట్టగలవా ?
ఆనాటివాణ్ణి, నీ చెలికాణ్ణి
అవునులే కాలమొక్కటే కాదు మన మధ్య దూరం
లౌకిక జగత్తు కల్పించిన వ్యత్యాసాల విశ్వాసాల పూర్వార్ధగోళంలో
ప్రయోజన విజయ పరంపరల పాలరాతి మేడమీద చిటారు గదిలో నువ్వు

నేనో మరి ఇంకా సమాజంలో
స్థూలమైన ఆకృతిని అస్తిత్వాన్ని పొందని పొందలేని ఊహామరుత్తుని,
ఏకాకిని

ఇంకా అలాగే ఉన్నాను
రేగిన జుట్టుతో, నలిగిన షరాయితో
కలలరంగు దుమ్ముపడిన కళ్ళ మంటలతో
ఇంకా అలాగే తిరుగుతున్నాను
నీహార ప్రతీసీరల మధ్య
నీరవ నదీ తీరాలవద్ద
నిరస్తపత్ర తరుశాఖల క్రింద
ఇలాగే తిరుగుతూ తిరుగుతూ
ఒకేఒక తీగమాత్రం మిగిలిన ఈ సితారాని మోసుకుని
ఈ నిశాముఖాన నిలిచి పాడుకొంటున్నాను
ఎవరూ వినని పాటని
ఇలాగే నడుస్తున్నాను
ఎవరూ నడవని బాటని

అన్నా
నువ్వన్నీ అమరిన అదృష్టశాలివి
ఇల్లూ వాకిలీ డబ్బూ హోదా పేరూ ప్రతిష్ఠా
వెండిమెట్ల నిచ్చెన లెక్కుతున్న వేళ
నే నొక రావిచెట్టు నీడలో
కొమ్మమీద ఆహారం దొరకని కృకలాసం కంగారు చూపులో
ఊరవతల సందులలో
దుమ్ముకొట్టుకు పోయిన పిల్లల కళ్ళలో ఆరిపోతున్న వెలుగులో
కాలవ ఒడ్డున వంకర తిరిగిన తుమ్మచెట్టు కొమ్మలోంచి
కాలి మసై పోతూన్న పశ్చిమదిశా గగనంలో
ఒక భయంకర సృష్టిక్రమాన్ని మానవయత్న వైఫల్యాన్ని
ఊహించుకుని ఒణికిపోయేవాణ్ణి

మంచుబొట్లు రాలిపడే
మసక మసక వేకువ పోక చెట్లకింద
కన్నీటితో వెతికేవాణ్ణి
నన్ను కికురించిన కలకోసం
నా కోర్కెల వెలుగుల వజ్రంకోసం

అర్ధరాత్రివేళ
ఊరి పొలిమేరలో తోటలో
రాలిపడిన నక్షత్రాన్ని నిర్జరీ సురుచిర స్వప్నాన్ని
ఏరుకొని జేబులో దాచుకుందామని
ఎంత ప్రయత్నించే వాణ్ణి
అపుడు నా వీపుమీద తారల తళుకు
నా నొసటమీద క్రొన్నెలవంక కులుకు
నన్ను చూసి వీడు పిచ్చివాడనీ మాంత్రికుడనీ
అవహేళన చేశారందరూ

అన్నా
నే పుట్టినప్పుడు

ఏ పిచ్చి పొగడ పువ్వుల గాలి సోకిందో
ఏ పండువెన్నెల మత్తు కమ్మిందో
ఏ పికిలిపిట్ట కిటికీలోకి వ్రాలి నాకేసి చూసి నవ్విందో
ఇలాగ ఇంద్ర ధనుస్సుల్ని అదృశ్య స్వర్గాల్ని అశ్రుత గాంధర్వాన్ని
అన్వేషించుకుంటూ
మామూలు దారుల్నీ మర్యాదల్నీ మంచి చెడ్డల్నీ విడిచి
రాత్రిందివా మధ్య రహః కిర్మీర రథ్య పడిపోతున్నాను
ఆశతో విశ్వాసంతో ఆత్మబలంతో
కాని ఎన్నెన్ని అఖాతాలు ఎన్ని అడ్డంకులు
ఎన్ని వేదనావాదనాయుతమైన విశ్వాసాలు
ఈ గుండెలో ఎన్ని గాయాలు

అన్నా
నేనొక జ్వాలా వలయితుణ్ని దుఃఖితుణ్ణి
నాలోపల నా బాధలు
నా వెలుపల క్షతజగత్తు ఆక్రోశించిన కరుణా బీభత్సరవాలు
నిరంతర పరిణామ పరిణాహ జగత్కటాహంలో
సలసలకాగే మానవాశ్రుజలాలు
అయినా
అంతర్గత సంగీతం అనుపమ సుందరగీతం
నాలోపల వినబడుతూ నన్నిలాగ నడిపిస్తూ
సృష్టిలోని అర్థంకోసం జన్మలోని సాఫల్యంకోసం
జననమరణాతీతమైన సురభిళ రహస్యంకోసం
ఎన్ని ఎడారి దారుల
కంటకిత కానన మార్గాల
పడుతూ లేస్తూ
పడుతూ లేస్తూ
ఒక్కొక్క తీగ తెగుతూ
మిగిలిన యీ విచిత్ర విపంచికను మీటుకుంటూ
ప్రతి గడపముందు ప్రతి గవాక్షంముందు

నిలబడి పాడుతున్నాను పిలుస్తున్నాను
ప్రతి తెరనీ తొలగిస్తున్నాను
ప్రతి అరనీ తెరుస్తున్నాను

అన్నా
నన్నింకా గుర్తుపట్టలేకపోతున్నావు
నా పాటనీ మాటనీ పోల్చుకోలేకపోతున్నావు
అన్నీ పోగొట్టుకున్నా నాలో ఆనందం తరగలేదు
ఆకాశమంత నా ఏకాంతంలో
అనంత మానవ హృదయ స్పందనం వినడం మానలేదు
అలసిన నా ప్రవాసంలో
అద్భుత సౌధాల మణి కవాటాలు తెరచుకోవటం మానలేదు
మీ వాణ్ణి మీ అందరిమధ్యా బతుకుతున్న వాణ్ణి
అయినా నిలువెత్తు తెరవెనక నిలిచిన నేపథ్య గాయకుణ్ణి

ఇప్పటికీ మధుమాసంలో
సహకార తరువుల కింద పవ్వళించిన వేళ
నా గళాన సౌందర్యమధూళి చిందుతుంది
ఇప్పటికీ దిగులు నీరు నిండిన
కోటి మనస్సరస్సీరాల నా కవిత
కోరికల కోణాకారపు కొత్త చెట్లని నాటుతుంది
ఇప్పటికీ ఈ చీకటి మొగలో
నిలిచి పాడుతున్న నాకోసం
కుబుసం విప్పిన గోధుమవన్నె తాచు
మొగలి పొదలనుండి పడగవిప్పి ఆడుతుంది
ప్రాగ్దిశా సుందరి ఖండచంద్ర పరిదీపిత కపోలాల హసిస్తుంది
నా గుండెలపై శుక్రతార కిరణం సూటిగావచ్చి వాలుతుంది
* * *

ముసలివాడు

కనుగూడులు నల్లనయి
పెనుమ్రోడులు చల్లనయి
కీలు కీలుగా బాధగా
నాడు నాడులు లాగగా
చలిగాలి చూరులో కసరినటు
చలిచీమ పుట్టలో దొలిచినటు
వచ్చినది మూగినది ముసిరినది
ముసలితనము
ముసలివాణ్ణి నాయనలారా
ముసలివాణ్ణి

పై కప్పు వంగి పడు
పాడిల్లు వలె నిలిచి
వీధి పోయే వింత వింతల
చూసి రోసి
బ్రతుకొక్క ఆరిన వత్తికొడిలా తలచి మిథ్యలా కలచి
గతించిన జితించిన బ్రతుకు లోకి
గులక రాళ్ళ గలగల మ్రోగే
గుల్ల బ్రతుకు లోనికి
కల్ల బ్రతుకు లోనికి
చూసి రోసి
బ్రతుకొక్క ఆరినవత్తి కొడిలా తలచి
మిథ్యలా కలచి

పెదవి సందుల వెగటు నవ్వును బిగబట్టి
కన్నీరనాను సాగిపోయే
ఎముకల గూడుని అరిగిపోయిన జోడుని
ముసలివాణ్ణి నాయనలారా
ముసలివాణ్ణి

ఒకనాడు నే ప్రొఫెసర్ని
సామ్యవాదిని
గ్రంథకర్తని
అపుడు భవిష్యత్తు రంగురంగుల వల
ఈనాడు గుండెలో మెదిలే పీడకల
నేడు కనుల సందుల నిరాశ
మసి మసిగ పాకిపోయే
కసికసిగ
ముసలివాణ్ణి నాయనలారా
ముసలివాణ్ణి

ఒకనాడు నే వలచి పెండ్లాడిన
ఒయ్యారపు నా భార్య అదిగో
విధి లిఖించిన వెర్రి చిత్రమువలె
ఎండిపోయిన ఏటిగట్టువలె
నడుమునొప్పి తనకు మిగిలిన శక్తిగా
పక్షవాత భయం తన భవిష్య దాశగా
కదలలేక మెదలలేక
మెతుకులు కతకలేక చావును
వెతికికొనే
నా వయ్యారపు భార్య అదిగో

గదిమూలల సాలిగూడులు
గది గోడల గబ్బిలాలు

గదిలోపల పక్షవాతపు
కుక్కి మంచపు కౌగిలింతలో
చెదపట్టిన భాగవతం
బిలహరి రాగంలో చదివే
ముసలివాణ్ణి నాయనలారా
ముసలివాణ్ణి

నాకు కలలో కనిపించును
డాక్టరు స్టెతస్కోపు
విరిగిన బాతుమెడ
దున్నపోతులు
నా భార్యశవం
ముసలివాణ్ణి నాయనలారా
ముసలివాణ్ణి

చివరకు చివరకు అక్కడికే అక్కడికే
అది జీవిత పరమసత్యం
అది నాగరికత గమ్యస్థానం
అది చరిత్రల సారాంశం
అక్కడి చీకటి లోతెరుగని చీకటి
దట్టపు చీకటి
సుడి తిరిగే చీకటి
పాములు బుసకొట్టే చీకటి
తుది ఊపిరి మసలే
అక్కడికే అక్కడికే వెళ్ళబోయే
ముసలివాణ్ణి నాయనలారా
ముసలివాణ్ణి

—1943

శిక్షాపత్రం

ఒకనాడు
గల గలా ఫెళ ఫెళా
విరిగి పడిపోతుంది నీ రంగు గాజు పెంకుల మేడ !

ఒకనాడు
తెరచుకొని. పరచుకొని
పంజాను పరచుకొని
బోను విడివస్తుంది క్రౌర్యమనే పసుపువన్నెల పెద్దపులి !

ఒకనాడు
వేదం శాస్త్రం విజ్ఞానం
పట్టణాలు, పల్లెటూళ్ళు
ప్రాక్పశ్చిమాల విషపు పరిధులు
తిరిగి తిరిగి గిర్రున తిరిగి తిరిగి
పిడికెడు బూడిదలో పేర్లువ్రాసికొనును !

కాని, నీ
కనురెప్పల సందుల నుండీ
బ్రతుకు గోడ చీలికల నుండీ
వినవచ్చును ఒక కష్టజీవి మూలుగు
ఒక పేదవాని యీలుగు !
కనవచ్చును.
నీ యుద్ధానికి స్వార్థానికి బలియిచ్చిన
సైనిక లోకపు సీసపు నాలుకలపై కసితో కత్తులు ! కసికత్తులు

ఎపుడో, ఎపుడో
న్యాయం తన భయంకర ఛత్రం విప్పినపుడు
ధర్మం కత్తుల బావుటా ఎగురవైచినపుడు
గత చరిత్రలు నక్షత్రాలై కన్నీళ్ళు కార్చినపుడు
ఓ వర్తకుడా! ప్రభుత్వాధ్యక్షా
ఓ స్వార్థ జీవి!
మీరే జవాబుదారీ
మీకే శిక్ష వుంది!

అదిగో అదిగో
భావి మైదానంలో మీ కోసం
విద్యుత్ రజ్జులతో ఉరి వుచ్చులు! ఉరి వుచ్చులు!
నవ్వే, అరచే, చప్పట్లు చరచే చీకటి ఉరి ఉచ్చులు-

* * *

— 1943

ప్రవహ్లిక

ఏ నిశ్శబ్ద ప్రపంచాల మధ్య
ఏమిటి నీ కళ్ళు మాట్లాడుతున్నాయి
ఉత్తర ధృవంలో మంచువంటి తెల్లని
హృదయం గలదానా ఆడదానా
ఎన్ని పూర్వజన్మల స్మృతుల జాడలు
ఈ క్షణంలో నీ కనురెప్పల నీలినీడలు

నక్షత్రాల మధ్య ఆకాశంవంటి
నల్లని కళ్ళదానా ఓ ఆడదానా
సృష్టిముందటి చీకటిలోంచి ఏరుకున్న
సౌందర్యాన్ని నీ కళ్ళల్లో నింపుకున్నావు
సృష్టి చివరి లయంలోని శూన్యాన్ని నన్ను
స్పష్టమవని కామంలో బంధించుకున్నావు

చీకటివంటి నీ విచిత్ర వీక్షణాకర్షణకి
సంధ్యాగగనం మీద ఎర్రని ఆందోళనని నేను
క్షితిజరేఖలా వంగిన నీ భుజాల వొంపు దగ్గర
చెదరి విరిగిన సముద్రపు కెరటాన్ని నేను
ఆడదానా అద్భుతమైనదానా నిక్వణత్ వీణా
అర్థంలేని నన్ను చుట్టుకున్న పరమార్థానివి నువ్వు

దట్టమైన అడవులలోని నిగూఢ రహస్యాలు
దాచుకున్న కన్నులు కలదానా ఆడదానా

స్వర్గనరకాల సరిహద్దుల మధ్య నిలిచి నీవు
సమ్మోహమంత్రం జపించే శృంగారావధీ విధీ
నాకు తల్లివి నెచ్చెలివి చెలివి
నన్ను కౌగలించుకున్న పెద్దపులివి

* * *

— 1964

సంధ్య

గగనమొక రేకు
కన్నుగవ సోకు
ఎరు పెరుపు చెక్కిళ్ళ విరిసినది చెంగల్వ
సంజె వన్నెల బాల రంగు పరికిణీ చెంగు
చీకటిని తాకినది అంచుగా
చిరుచుక్క ప్రాకినది

వాలు నీడల దారి నీలి జండాలెత్తి
చుక్క దీపపువత్తి సొగయు బాటలనల్ల
నిదుర తూలెడి నడక గదుము మైకపు కోర్కె
వచ్చు నిశిలో కరగి నవ్వు శశితో కలసి
సంజె వన్నెల బాల రంగు రంగు రుమాల
విసిరింది కలలల్లు
వెండి తోటల మధ్య
వ్రాలినది వ్రాలినది తావిగా
సోకినది సోకినది

సంజె పెదవుల ఎరుపు కడలి అంచుల విరిగి
సంజె పరికిణీ చెరగు ఎడద లోతుల మెరసి
ఏటి కొంగల నిదుర ఎర్రగా ప్రాకింది
బాతు రెక్కల నీడ బరువుగా సోలింది
సంజ వన్నెలచాలు స్వర్ణ స్వర్ణది ధార
వయసు మైకపు జీర కరగు మబ్బుల తేల
గగనమొక రేకు
కన్నుగవ సోకు

* * *

1941

స్వేచ్ఛాభావాలు

ఘోష
హేష
మురళి
రవళి
కదలి కదలి
ఘణం ఘణల నిక్వణ క్వణాల ఝణం ఝణల
బండిమువ్వ
కాలిగజ్జె
కలిసిపోయి
పక్షిరెక్క
పొన్నమొక్క
జొన్నకంకె
తగిలి పగిలి
వానచినుకు చిటపటలో కలసి
కొబ్బరిమొవ్వ పిచ్చుక గొంతులో మెరసి
మూలుగు యీలుగు కేక
చప్పటులు చకచకలు నవ్వు
పొదివికొని అదిమికొని
కదలి కదలి
ఘోష
హేష
మురళి

రవళి
నా మనస్సులో నిశ్శబ్దపు స్తంభంలా
నిలుచున్నవి

చదల చుక్క
నెమలి రెక్క
అరటి మొక్క
ఆమె నొసటి కస్తురి చుక్క
కదలి వచ్చి ప్రిదిలి నవ్వి
నవ్వి నవ్వి నీరెండల పరుగులెత్తి
మావి తోపు నీడనాడి
కుంద జాజి సేవంతుల ల
వంగ మల్లి మందారలు బంతులాడి
కొలనిగట్ల పడుచుపిల్ల
కుచ్చెళ్ళతో పంతమాడి
కలల మెట్ల వంగినడచి
అలల కడలి అంచు లొరసి
నా తలపులో కలసిపోయి
నా పలుకులలో పరిమళించు
చదలచుక్క
నెమలిరెక్క
అరటిమొక్క
ఆమెనొసటి కస్తురిచుక్క

* * *

ఈ రాత్రి

ఈ రాత్రి
బరువుగా బరువుగా
బ్రతుకుకీళ్ళ సంధులలోన
చీకటి కరేల్మని కదిలింది

ఈ రాత్రి
విలువునా నిలువునా
పరచుకొని అవనిగుండె నెరదలలోని
వింత బాధల విప్పి చూపింది

ఈ రాత్రి
మూగతో సైగతో
మేలుకొన్న నిరాశతో మాటలాడాను

* * *

— 1941

గుండె కింద నవ్వు

చేతిలో కలం అలాగే నిలిచిపోయింది
చివరలేని ఆలోచన సాగిపోయింది
ఏదో రహస్యం నన్నావరించుకుంది
అపుడే నీ నవ్వు నా గుండె కింద వినబడింది

పడుతూలేస్తూ పరుగులిడే మహాప్రజ
పిలుస్తూ బెదురుతూ పోయే కన్నుగవ
కాలి సంకెలల ఘలంఘల వినబడే రొద
ఏమీ తోచక భయంతో కళ్ళుమూశాను
అపుడే నీ నవ్వు నా గుండె కింద వినబడింది

ఆకు ఆకునీ రాల్చింది కడిమిచెట్టు
రేకు రేకునీ తొడిగింది మొగలి మొక్క
రెప్ప రెప్పని తడిపింది కన్నీటిచుక్క
యెందుకో యీ ప్రాణిప్రాణికీ విభేదం
ఎరగని నా మనస్సు నాలోనే చెదిరింది
అపుడే నీ నవ్వు నా గుండె కింద వినబడింది

వెళ్ళిపోయే చీకటిని వదలలేక వదలలేక వదిలే తార
వదలిపోయే జీవితాన్ని వీడలేక వీడలేక వీడిపోయే లోకం
కాలుజారి పడిన కాలపు పాడు నుయ్యిలో కనబడిన శూన్యం
కాలు కదిపిన చలువరాల సౌధంలో వినబడిన గానం
ఏమిటని ప్రశ్నిస్తే ఏమో అని పలికిన నిశ్శబ్దం
అపుడే నీ నవ్వు నాగుండె కింద వినబడింది

ఆకాశపు వొంపులోన అర్ధ్రి వెనుక నీనవ్వు
పాతాళం లోతులలో ప్రతిధ్వనించి సాగింది
అంధకారపు సముద్రానికి అవతల వొడ్డున నీ రూపం
అందుకోలేని నా చూపుకి ఆశ ఆశగా సోకింది
రా: ప్రశ్నించే నా మనస్సులో నీ చల్లని చేతితో నిమురుకో
రా: నా కనురెప్ప మాటుగా నీ మెరపు వీణ మెల్లగా మీటుకో
కమ్ముకుంది నాలో భయంతో కలసిన ధైర్యం
ప్రవహించింది నాలో తీరంలేని రజత నదం
ఇపుడే యిపుడే నీ నవ్వు నా గుండె కింద వినబడింది

* * *

1944

నా ప్రవృత్తి పసుపు పన్నెల పెద్దపులిలా పరచుకుంది
ఏదో విపత్ దూరంగా మబ్బులలో దాగి వుంది

ఈ రాత్రి సామి దగ్ధమైంది
ఈ ధాత్రి నిస్తబ్దమైవుంది
హేమగాత్రి నీ చరణమంజీరం నిస్వనింపదు
నాలోపల ఆశామందారం కిసలయింపదు

* * *

— 1944

ఈ రాత్రి

ఈ రాత్రి సామి దగ్ధమయింది
ఈ ధాత్రి నిస్తబ్దమై వుంది
హేమగాత్రి నీ చరణ మంజీరం
నిస్వనింపదు
నా లోపల ఆశామందారం
కిసలయింపదు

గాలిలేని ప్రకృతి యోగిలాగ రోగిలాగ
మూల్గుతోంది
కాలు విరిగిన ముసలికుక్క దీనంగా
మొరుగుతోంది
తరతరాల నిస్పృహ నన్నావరించుకొంది
చర చరాలు తాకిన నీ మూర్తి ముడుచుకొంది

యుద్ధం మీద యుద్ధం వచ్చినా
మనిషిగుండె పగలలేదు
మనిషి మీద మనిషి చచ్చినా
కన్నుతుదల జాలిలేదు
నాగరికత మైలపడిన దుప్పటిలా నన్ను కప్పుకుంది
నాకందని ఏదో రహస్యం
నన్ను వశం చేసుకుంది

పాముకోర డేగరెక్క ఈ కాలానికి చిహ్నం
పూలతేనె నెమలిరెక్క ఒక మిథ్యా ప్రమాణం

నా ప్రవృత్తి పసుపు పన్నెల పెద్దపులిలా పరచుకుంది
ఏదో విపత్ దూరంగా మబ్బులలో దాగి వుంది

ఈ రాత్రి సామి దగ్ధమైంది
ఈ ధాత్రి నిస్తబ్దమైవుంది
హేమగాత్రి నీ చరణమంజీరం నిస్వనింపదు
నాలోపల ఆశామందారం కిసలయింపదు

* * *

— 1944

వాన కురిసిన రాత్రి

చినుకు చినుకుగ వాన కురిసినటు
నిశికి
సన్న చీకటి దోమ తెర కట్టినటు

చలి చలిగ గాలి
చెట్ల ఆకులదూరి కప్ప బెక బెకల తేలి
చూరులో నిదుర తూలి
గుండె కొసలకు మెల్లగా జారినటు
కప్పుకొని దళసరి దుప్పటిలో
వెచ్చ వెచ్చని మనసులో పొరలివచ్చు
నిదురలో చినుకు రాలినటు
కలలు జారు సవ్వడి

ఆ రోజు సాయంత్ర మమ్మిన మల్లెపూలు
ఆమె సిగదాల్చి నవ్వినటు
నా యెదలు తగిలినటు
కాలమే కరిగినటు
ఆకసము వణికి నటు
ఏదో అనిపించి సగము తెరచిన కనుల
కెదురుగా
గదిలోన దీపశిఖ కదలు నీడల నడుమ
మదిలోన తొలి కోర్కె మసక నిద్దుర నడుమ
చినుకు చినుకుగ వాన కురిసినటు

సన్న చీకటి దోమతెర కట్టినట్లు

గదిలోన దీపశిఖ కదలు నీడల నడుమ
ఎర్రనై ఏకాంత సరస్సున విరిసిన
ఎర్రకలువ యట్లు
తీరని కోరికలు
తెరచిన విరహిణి నయనమట్లు
కదలు నీడల మధ్య గదిలోన దీపశిఖ
కదలు కలల బంగరు వలల
రంగు రంగుల బొరుసు లాడించు చేప
చేపలకు తగిలి మెరిసిన నీరు
నీరువిడి చినుకు చినుకుగ వాన కురిసినట్లు
నిద్రవిడి మినుకు మినుకుగ స్పృహ మెఱసినట్లు

* * *

రాజమండ్రి పాటలు

వరదకన్న ముందు భయం వెనువరదలాగ వచ్చింది
భయం మీద రాజమండ్రి తెప్పలాగ తేలుతోంది
అందులు మోసిన గోదావరి ఆకాశం కిందికి దిగినట్టు వుంది
ముచ్చటగా రైలు వంతెన ముత్యాల వడ్డాణంలా అమరింది
ఇంకొంచెం ప్రమాణం హెచ్చితే ఎక్కడుంది రాజమహేంద్రవరం
మానవుల గర్వం నగరాల సర్వం ప్రకృతిముందు శ్రీకృష్ణార్పణం

ఊరంతా అదుర్దా ఊదారంగులో తిరుగుతోంది
గుడిసెల్లో చూస్తే పాపం మేడల కేమిటో నామర్దా
కన్నీరుకీ పన్నీరుకీ మున్నీటికీ నీరు సమానం
అయితే గోదావరి ఏ నీరు — ఏడ్పనీరు, చావనీరు !

అర్ధరాత్రివేళ
వానలో చలిగాలిలో
అంత పెద్ద నగరమూ వణికిపోతోంది
మధ్య మధ్య
మసక మసక విద్యుద్దీపాలు
వృద్ధ నగరమాత చత్వారపు నేత్రాలు.
వానలో చలిగాలిలో
నిద్రలో నిశ్శబ్దంలో
క్షతగాత్ర అయిన హర్యక్షం లాగ మూల్గుతోంది
మెరక వీధి యిసుక వీధి

ఈగలు వాలుతున్న పెద్ద పెద్ద వ్రణాలు,
వీరేశలింగం, దామెర్ల రామారావు
స్మృతులేవో కదిలిన యీ క్షణాలు
సింహం కళ్ళ నుండి జారిన అశ్రు కణాలు
అర్ధరాత్రి వేళ వానలో చలిగాలిలో
రాజమండ్రి పాపాన్ని కప్పుకుని పడుకుంది

రోడ్లు :
ఎగుడూ దిగుడూ
పెళ్ళాం మొగుడూ
వీరికి ప్రణయం
మనకే ప్రళయం

కొండలు
నల్లమందు తిన్న గున్న ఏనుగుల్లాగ కొండలు
ఎక్కడికక్కడ మత్తుగా పడుకుంటాయి
సారంగధరుడి మెట్ట దగ్గర మాత్రం
సంగీతం విషాదంగా వినిపిస్తూంది
    కట్టె లాంటిది
కోర్కె మంటలాంటిది
అందుకే రాజరాజు కొంపకి నిప్పంటుకుంది

రాత్రివేళ రాజమండ్రి వెళుతుంటే
రమ్య గౌతమీ జలాలలో
కొన్నివేల విద్యుద్దీపాలు ప్రతిఫలిస్తాయి
ఎవరీవిడి ధమ్మిల్లంలో యిన్ని కాంతి లతాంతాల్ని తురిమారు?

ఎవరీవిడ గుండెల్లో యిన్ని కాంక్షాకీలల్ని వెలిగించారు?
అవి విస్తుపోతాను
అయితే అప్పుడు గౌతమి ఎంత అందంగా వుంటుంది.
నాట్యం చేసి అలసిన వేలుపు సానిలాగ!
అర్ధశయాన మూర్తి అయిన రాణిలాగ!

గ్రీష్మంలో
రెల్లుపూల బార్డర్ వేసిన
నీలాల నీటి నైలాన్ చీర
వొంటిమీదనుంచి జారుతుండగా
రాజమండ్రీ అనే యువతి
పందులూ గొందులూ ఎండలో తిరిగి
విసుగెత్తి
వెనుక తానుండే గొప్పతనం మేడ ఎక్కడా కనిపించక
చిన్నబుచ్చుకుని
అలసిన కాళ్ళీడ్చుకుంటూ వెళ్ళి
దూరంగా
కొండల పక్కన నీడలలో కూర్చుని
కొబ్బరినీళ్ళు తాగుతోంది

రాజమండ్రీలో సాహిత్యసుందరి
అందెలూ బావిలీలూ ఇంకా మానలేదు
కొంచెం మడిగా చేసి పెడుతోంది
భోజనంలో పాతచింతకాయ పచ్చడీ, వంగ వరుగూ, పులుసూ
రుచిమాట దేవుడెరుగు గానీ
మంచి ఆరోగ్యం తిన గలిగిన మనిషికి!
యువకులూ నడివయస్కులూ కూడా

దేవతార్చనకి అక్కడికే వెళుతున్నారట
సెంట్లూ అత్తర్లు
స్నోలూ, పౌడర్లు
వాడదు, సినిమాలూ క్లబ్బులూ
చూడ దావిడ;
వృద్ధపతి సార్వభౌముల
క్రుద్ధలోచనగోళ నిర్గత
శాసనాబద్ధయై, రుద్ధయై, ముగ్ధయై.

* * *

— 1960

నీవు

"ఇన్ని నే బ్రతికిన దినాల పన్నిన వ్యూహాన
నిన్నెక్కడ కలసికొనినానో స్మృతికి రాను గాని నీవు లే
వను నట్టి కాలమే నాకు లేదు; నా దారి నుండి నిన్ను
విడదీయు వేరు మార్గమే లేదు; నీవు కలసి
త్రాగని నేను త్రాగు మధుపాత్ర యన్నదియు లేదు;
చలికి తాళక వచ్చు నీ కొరకు స్థానమీయని ఆస్థాన మొకటి
నాకు లేదు; నా నిదురించు శయ్యా గృహమ్ము నీవు లేక
నాకు పచ్చి శూన్యమ్ము"—

"నా తలపు మొగలి పువ్వున గుచ్చి నిలిచిన నముల్లువీవు;
నా బ్రతుకు దైనందినపు భోజనాన నీవు రుచివి;
నా యదృష్టపు త్రాళ్ళకొనల వైచుకున్న ముడివినీవు:
నిన్ను ప్రేమించినాను, నిందించినాను, ద్వేషించినాను,
నీకొరకు చేతులు చాచినాను, పొమ్మని తలుపులు మూసినాను,
కాని యిది యేమి ?
నీవు లేని చోటున నాకు చోటులేదు, సుఖములేదు.
లేదు ఉనికి."
(ఎవరెస్ట్ లెవిన్ అనే కవయిత్రి పద్యానికి అనువాదం.)

* * *

ఒకశ్రుతి

ఒక శ్రుతి
ఒక గతి
వినబడును దూర దూరముల
దూర దూరముల
రేఖగా
పొలిమేరగా
కరిగి నిల్చిన నాలోన
ఒక శ్రుతి
ఒక గతి

గిరిపుత్రి కడగంటి
మణిదీప్తి విరిసికొని
హిమశైల శిఖరమ్ము
కటకమ్ము నొరసికొని
నాలోన
లోలోన
గుండెలను చుట్టుకుని
బ్రదుకునే మలచుకుని
గళసీమ నవజాత
మకరంద ధారగా
మనసులో అరవింద
మోరగా వ్రాలగా
నాలోన

లోలోన
ఒక శ్రుతి
ఒక గతి

గగనపథ విష్ణుపద
భవ పవిత్ర స్వర్ధుని
దిగివచ్చి దిగివచ్చి
గంధర్వ సంగీత
ద్రుతవేగయై హేలయై
పాయలుగ విచ్చి
ఒక మెరుపు బంగారు కెరటమ్ము
విరిగి పడినటుల
నాలోన
కెరలి సుడి తిరిగినటుల
ఒక శ్రుతి
ఒక గతి

ఒక లేత నెత్తావి చరణమ్ము
నా సుప్త సౌందర్య హృదయమ్ము
లో మెత్తగా మెల్లగా
నడిచినటు పరుగిడినటు
ఝుణం ఝుణ క్వణ రవళి
ఘ్రువం దిరిగినటు
కుచ్చెళ్ళల చెరగు లొరసికొని
బెరసికొని
తలపు చివరల మెరసినటు
నా లోన
లోలోన
ఒక శ్రుతి
ఒక గతి

చెరగి
నేను పుట్టిన పురిటి నొప్పుల చీకటి చార
చెరగి
నేను వరించి చావు సంజెల నెత్తుటి చార
చెరిపికొని నీ మధ్య నా మధ్యగల దూరపురేఖ
తెలిసికొని
నీ మధ్య నా మధ్య
వంగిన తారకల శాఖ
రేఖగా
పొలిమేరగా
కరిగి నిల్చిన నేను
నిర్వాతదీప ని
శ్చలముగా నిలువగా
నిర్హేతు కానంద
నీరవగళాన పిలువగా
కిన్నరులు కొనగోట
వెండిచుక్కల మీట
పవడంపు దారాలఖావాల నల్లుకొను
కలలొత్తి అలలొత్తి
కడలిలా పరచుకొను
నా లోన
లోలోన
ఒక శ్రుతి
ఒక గతి

* * *

— 1959

వానలో నేత్రో

ఆకాశాన్ని మేఘం నల్లని కంబళిలా కప్పుకుంది
ఆనందం మనసులో మయూరబర్హంలా విప్పుకుంది
ఆలోచనలెందుకు జవ్వనీ! విలోకించు వర్షాసంధ్యని
సందేహంవదలి నా సందిటిని నిలిచి కళ్ళెత్తిచూడు

అరటితోట నడుంచుట్టి కాలువ ఏటవాలుగా మలుపు తిరిగింది
నారికేళ వనాంతాన ప్లాటినం సంకేతంలా మెరుపు మెరిసింది
నీ వొంటి మీద చిరుగంధం సువాసన నా మనస్సుని చుట్టుకుంది
నిర్నిద్ర కాంక్షారమ్యమై, నీపమై నా జీవితం విరిసింది

చినుకుల కలనేత వస్త్రాన్ని సింగారించుకుంది ధరిత్రి
సిందువారం పులకరించి చిరుసిగ్గు పూలని పూసింది
ఆకుపచ్చని ఉత్సాహంతో విజృంభించింది ప్రాణశక్తి
ఆనందవల్లరీ! ప్రేయసీ! అందించు నీ అధరామృత సూక్తి

వానలో, కానలో నాకు అవిరామప్రాచీనత స్ఫురిస్తుంది
వార్షుకాభ్రం నాకు యక్షపతీ సౌందర్యాన్ని రచిస్తుంది
బాబిలోనియన్, ఈజిప్టు నాగరికతా స్తూపాల నీడల్లో
ప్రాణప్రియా! మనమిరువురం మధువు సేవించినట్లు గుర్తుకొస్తుంది

విరహోత్కంఠిత

ఈ గది స్వప్నాలతో నిండిపోయింది
నా మది స్వగతాలతో కుంగిపోతోంది
ఇంక రావెందుకు ప్రభూ
శంకాకులమై ఈ రాత్రి వడలిపోతోంది

ఎన్ని పరదాల అగరువత్తులు వెలిగించుకున్నాను
ఎంత కాంక్షా శ్రీ గంధమ్ము మైనలదికొన్నాను
సవ్వడైతే చాలు ప్రభూ
రివ్వున స్మరశరం హృదయాన్ని దూసుకుపోతోంది

నా వొంటి నిగనిగలవంటి శయ్యను సజ్జితం చేశాను
నా కంటి మిలమిలలవంటి మధువు పాత్రల నింపాను
త్వరమాణమై ప్రభూ, నా
తనువు స్వీయ యౌవన భారాన తడబడి పోతూన్నది

కిటికీ ఆవతలి హిమస్నాత మాలతీలత నన్ను పలకరింపదు
కిటుకు తెలిసిన పొదలోని గువ్వజంట నన్నారడింపదు
కందళించే యీ వలపు ప్రభూ
గాఢాశ్లేష దోహదం లేక క్రమవికాసితోద్భాసితం కానేకాదు

అవధరించవెందుకు పరిపక్వమైన నాయౌవన విన్నపాన్ని
నవదరించవెందుకు అసకృదతిశయోక్తికి శీలమైన నా తనూకావ్యాన్ని
జాగుసేయకు ప్రభూ – కడ
జామువచ్చెనా తన వెలుగు పారెనా– నిష్ఫలమివన్నీ

సేవంతికా సురభిళ శ్రీమంత మీ నిశాంతమ్ము నన్ను వేగిరించును
హేమంత సమీర పోత మేమింతగా క్రొవ్వి నన్నలయించును
ఎందుకింత నిర్దయ ప్రభూ
ఏకాంత కుంత నిహతమ్ము రసైకముద్భావనా శకుంతమ్ము

* * *

— 1963

చిన్నారికి చిన్నమాట

జీవితం సంగీతం పెట్టె మీద
చిగురుటాకు అంగుళులను కదలనీ
పలుకుతుంది హిందోళ
ఒలుకుతుంది నవహేల
అప్పుడు
బ్రతుకే ఊగే ముత్యాల ఉయ్యాల

జీవితం నవనీతం పాత్రమీద
చెదరిపడనీకు రాయినీ రప్పనీ
పగులుతుంది స్వప్నం
రగులుతుందీ దుఃఖం
అందుకే
బ్రతుకే ఉలిపిరికాగితం చందం

జీవితం దేవతల దరస్మితం
చిన్నారీ! పెదవిమీద సింగారించు
కలతవద్దు కోలతవద్దు
అలసట అలజడివద్దు బాలా!
అపుడు
బ్రతుకే లలిత లలిత లతాంతమాల

* * *

1966

ఒక్కసారి

ఒక్కసారి
ఒక్కసారి
ఉద్విగ్న హృదంతరం
ఉన్మత్త ప్రభంజనం
రేగనీకు
సాగనీకు
అడవులలో పెద్దపులులు అర్ధరాత్రి పరుగులెత్తు
నడవలలో పెనుత్రాచులు నాల్కసాచి బుసలుకొట్టు

ఒక్కసారి
ఆశజారి
నిస్పృహాలో నీరవించి
నెగడువంటి వేదనలో
తూలిపోకు
కాలిపోకు
దిక్కులలో కార్మొయిళ్ళు దిగులువోలె కమ్ముకొనును
చుక్కలలో తళుకుమాసి ఒక్కటొకటి రాలిపడును

ఒక్కసారి
మనసుమారి
కలలబాట విడిచిపెట్టి
వలపు చెలియ తొలగనెట్టి
నడిరాతిరి
పడిపోవకు

చలితపాను పీచిపీచి అలరుతోట వాడిపోవ
పొలిమేరల మంటలేచి పూరిగుడిసె కాలిపోవ

ఒక్కసారి
దిక్కుమాలి
కదలిపొంగు కష్టలతోడ
గడపగడప ముందు నిలిచి
విలపించకు
వేడుకొనక
భూకంపము వచ్చి మహా నగరమ్ములు ధర క్రుంగును
భూధరములు రగిలి పగిలి భుగభుగ లావా పొంగును

ఒక్కసారి
ఓ నెచ్చెలి
విశ్వాసపునర్నవం
నాసంత కలస్వనం
చిక్కబట్టి
చేరరమ్మ
ద్యుమణి కిరణకాంతి పరిసి ధ్రువసీమల మంచుకరుగు
తొలిరేవున లంగరెత్తి తెలివెల్గుల ఓడ కదలు

* * *

1963

ద్వైతం

నువ్వు మా వూరొచ్చినప్పుడు
నేను మీ వూళ్ళో వున్నాను
నువ్వు మద్రాసులో ఓగేవేళకి
నేను కలకత్తా రైలెక్కుతున్నాను
నువ్వు ఉత్తరధ్రువంలో విసిరిన అరోరా బొరియాలిస్‌వి
నేను దక్షిణధ్రువతీరాన నిలిచిన పెలికన్ పక్షిని
నీకూ నాకూ మధ్య ప్రేమ బద్ధవైరంలాంటిది
అది పరస్పర దూరీకృత సమర్థమైనది
నీ ఆదర్శాలూ ఆశయాలూ
నీలాగా నాజూగ్గా అందంగా వుంటాయి
నువ్వు పాలమీగడల్లోంచి జాబిల్లి అడుగుమీదనుంచి
పువ్వుల పెదాలనుంచి నడిచి వచ్చావు
నాకు ఆదర్శాలులేవు; ఆశయాల్ని నమ్మను
నేను మోటుగా, దిగులుగావుంటాను
నేను జీవితం ముళ్ళకంచెలమధ్య, బురదగుంటలమధ్య
నిజంకోసం పరిశోధిస్తూవుంటాను
నువ్వు తీరిగ్గా ప్రేమించి మేడమీద చెలికత్తెలమధ్య
విహారిస్తావు నిట్టూర్పులతో
నేను ప్రాకృతికమైన ఆకలినీ, పాశవికమైన కామాన్నీ
భరించలేక జుట్టు పీక్కుంటాను
నీకు సత్యం సత్పదార్థం, అర్థవంతం సంతతప్రకాశం
నాకు నిజం భయంకరం, అర్థవిహీనం, అసంపూర్ణం
ఏ కేంద్రంలో మన మిద్దరం కలుసుకోవడం?

ఏ అక్షాంశరేఖమీద నిలిచి కౌగిలించుకోవడం ?
ఓ ప్రత్యూషపవనలోల మందార లతాంతమా !
నేను ప్రదోషవేళా తమాలశాఖాగ్ర ఘూకాన్ని
అటు – ఆనంద సుధర్మ వైపు నువ్వు వెన్ను నక్షత్రధూళి చల్లుతూ
ఇటు – కలిమి బూడిదరాసులమీద కూలబడతా కన్నీళ్ళు చిమ్ముతూ

* * *

. 1965

ప్లస్ యింటూ మైనస్

కొసరు కొంచమైనా వెయ్యని
పిసినారి కోమటి దేవుడు
అసలు తూకంలోనే మోసం చేసి
ఆనందాన్ని, ఆయుఃప్రమాణాన్నీ తగ్గిస్తాడు

అందమైన ఉదయాలూ, స్పందించే హృదయాలూ
చందనం, చంద్రకళా, సరదాలూ, స్వప్నాలూ
ఇన్నిటినీ సమకూర్చిన పసందైన గారడీ
చటుక్కున మడతపెట్టి చేస్తాడు టెరిబుల్ ట్రాజెడీ

అయినా క్వయినాలాంటి జీవితంలోంచి
ఆనంద మధువును పిండాలని ఆలోచించి
కళలూ, కవిత్వాలూ, గాంధర్వం, వేదాంతం
కనిపెడుతూనే వున్నాడు మానవు డాజన్మాంతం

అర్ధరాత్రి చిలీలో, పట్టపగలు యిరాక్‌లో భూకంపం
ప్రియురాలి పరిష్వంగంలో సుఖం
పడుకునేముందు పాన్పుకింద పాముందో లేదో చూసుకో
ప్రబల శత్రువెవడో నిన్ను వెన్నంటి వున్నాడు కాసుకో

తాను లేనిదే దేవుడిని తలచేవాడెవడూ లేడంటాడు మానవుడు
తాను లేనిదే మనిషికి ఆలంబన ఏదంటాడు సదరు దేవుడు
ఈ రహస్యం రహస్యంగా వుంచకండి, అందరికి చెప్పెయ్యండి
దేవుడిని తిరగేస్తే మానవుడు, మానవుణ్ణి తలక్రిందు చేస్తే దానవుడు

దేవుడికీ మానవుడికీ యెప్పుడూ సరిపడని దాంపత్యం
ఇద్దరికీ విడాకులు ఏ కోర్టూ యివ్వలేదు విచిత్రం
సుదీర్ఘ వలయంలాంటి కాలం చుట్టూ ఒకరినొకరు
అదేపనిగా తరుముకుంటూ తిరుగుతుంటారు
గుండ్రంగా, గుండ్రగా, గుండ్రంగా.

* * *

—1962

మైనస్ యింట్యూషన్

జడంగావున్న శాంతి నుండి
ఎడంగా తప్పుకుంటాడు మానవుడు
సంచలనం కలిగించే
సమరాంగణాన్నే కోరుకుంటాడు
అందుకే మానవ చరిత్ర అంతా యుద్ధమయం
యుద్ధాలులేని చరిత్ర చదివితే అర్థవిహీనం
స్వార్థం ఒక ప్రాథమిక శక్తి
క్రౌర్యంమీద అభిరక్తి
అజ్ఞాతంగా మనిషిలో పశువులో సమానం
వైజ్ఞానికులు చెబుతారు దీనిలో నిజం
ఆశయాలూ ఆదర్శాలూ అంగవస్త్రాల లాంటివి
హఠాత్ పవన వీచికకి అవే తొలగిపోతవి
అసలైన మనిషి కాస్త అలజడిలో బయటపడతాడు
కపటు కనబడాలంటే పైన కొంచెం కదలించి చూడాలి
అక్కడక్కడ మహాత్ముని అడుగుజాడ కనపడినా
అటువైపు మళ్ళాక అడ్డదారినే గుడ్డిగా పడిపోతాడు
అవివేకానికున్న బలం ఆవేశాని కతికినప్పుడు
ద్విపాదవాహనాలు బద్దెలుతప్పి ప్రమాదించక తప్పదు
అందుకే మానవుడు మానవుడిగా దేవుడిగా రూపొందే ఈ ప్రయాణం
అనంతదీర్ఘం పునఃపునర్వ్యర్థం బహూయుగ విస్తీర్ణం

—1963

స్కైసిలబస్

అమెరికాలో డాలర్లు పండును
ఇండియాలో సంతానం పండును

భూమి తనచుట్టూ తాను తిరుగుతూ
ధనవంతుడి చుట్టూ తిరుగుతోంది

దరిద్రం సముద్రంలో వేదనల తెరచాపలెత్తి
ప్రయాణించే జీవన నౌకలకి మృత్యువే లైట్‌హౌస్

ఆశ ఉత్తర ధ్రువం. విధి దక్షిణ ధ్రువం
మనిషి రెండింటి మధ్య బంతిలా ఎగిరిపడే ప్రహసనం

వాణిజ్యం ఆజ్యం కింద నాగరికతా క్రతుగుండంలో
అనురాగం, ఆత్మీయతా వేల్చబడే సమిధలు
స్వార్థం సోమయాజి, లక్ష్యం అధికార రంభా పరిష్వంగం

అడిస్ అబాబాలో హెయిలీ సెలాసీ గెడ్డం పొడుగు
చైనాలో చౌ-యన్-లై అంటే పెద అబదం మడుగు

ప్రజాస్వామ్య దేశాలలో ఖరకాంతలు ప్రీడావతులు
సామ్యవాద రాజ్యాలలో కౌశికులే మతగురువులు

మజాకి పదవివ్యామోహం మద్యపానం వృథావృథా
గజానికొక గాంధారి కొడుకు గాంధీగారి దేశంలో

ఇజంలో యింప్రిజన్ అయితే యింగిత జ్ఞానం నశిస్తుంది
ప్రిజమ్‌లాంటిది జీవితం, వేర్వేరుకోణాలు ప్రదర్శిస్తుంది.

మాధుర్యం కావ్యంలో ఎందుకు ? మత్కృతిపతి స్తోత్రంలో వుంటే
చాలంటాడు తెలుగులో కవి

మాలిన్యం మనసులో వున్నా మల్లె పువ్వులా నవ్వగల్గడం
యీనాటి తెలివి

పల్లెటూరి పిల్లకి సినీతార దివా స్వప్నం
పట్నవాసం షోకిల్లాకి హాలీవుడ్ భూతల స్వర్గం

చంద్రగోళం చవిటిపర్రమీద వెతగ్గా వెతగ్గా
ప్రబంధనాయికల ఉపాలంభనలు దొరికినవట
విశ్వనాథవారు వెనక్కి నడవగా నడవగా
వేదకాలం యింకా వెనక్కి వెనక్కి పోయిందట

సౌతాఫ్రికా ప్రధాన మంత్రికి సామరస్యం ప్రధాన లక్ష్యం
రష్యానేత కృశ్చేవ్‌కీ ప్రపంచ శాంతి ఒకటే గమ్యం
అమెరికన్ కెనడీకి పరోపకారం స్పూన్‌తో పెట్టిన ఆహారం
అయినా యుద్ధం ఎందుకంటే తమ్ముడూ! అది మన ప్రారబ్ధం !

ఇకముందు కీన్సే రిపోర్టు పాఠ్యగ్రంథం ప్రతిబడిలో
ఇకముందు స్ట్రిప్‌టీజ్ తప్పనిసరి ప్రతివూళ్ళో

విలాసవతుల క్రీగంటి చూపు నుండి విద్యుచ్ఛక్తి సరఫరా చేస్తారు
విశాఖపట్టణంలో ఆసుపత్రిని వేదాంత భవనంగా మార్చేస్తారు

సుందరాంగుల జాగ్రఫీలో విద్యార్థులు నిమ్నోన్నతాలు గుర్తిస్తారు
సువర్ణం కన్నా అగ్రవర్ణంలేదని సకల కులాలవారూ అంగీకరిస్తారు

నిర్వేదం వేదంకింద, నిరాహారం నిష్ఠాగరిష్టతకింద
సశరీర సాయుజ్యం సామాన్యులకి ఉచితంగా కానుక
ఇది మిలియనీర్లూ, మఠాధికారులూ వేసే సరికొత్త ఆధ్యాత్మిక ప్రణాళిక

హరనేత్రానల దగ్ధుడైనా అనంగుడి పొగరు కాస్తయినా అణగలేదని
సర్వోదయ స్వాములందరూ స్మర (సర్ప) మహాయాగంలో
సినిమాపోస్టర్లూ, తారల పాతచీరలూ సమిధలుగా ఆహూతి

ఘనాఘనంలా గర్జించింది ఆఫ్రికన్ ఘనా
పంచశీలలో ఊడిపోయిన సీలపేరు చైనా

అణుబాంబు యుగంలో భూతలమొక స్వర్గం మనుష్యులు వినా
మను సంభవం యింక మార్చేసి రాయాలి అల్లసాని పెద్దన్న అయినా

భూమధ్యరేఖ దగ్గరకన్నా ఆడదాని భ్రూమధ్యరేఖ దగ్గర వేడి ఎక్కువ
ఎన్నికలలో ఎగరేసిన వాగ్దానపు కత్తులకి మొనకన్నా పిడి దగ్గర
వాడి ఎక్కువ.

చచ్చి బతికిన ప్రతివాడూ పాట్రిస్ లుముంబా
బతికినా చచ్చినవాళ్ళు ఒక లెక్కా జమా !

మతం నల్లమందు గతం ముదిమికి విందు
భావి యౌవనులకు భావకులకు బలే పసందు

ఆలోచనల జెట్ విమానాలకి భయపడి
అలవాటు మట్టిరోడ్ల మీద కుంటుతుంది ముసలితనం
పృథ్వ్యాకాశాల మధ్య గాండీవ ధనుష్టంకారంలాగ
మోగుతుంది యౌవనం

నా పాట విప్లవానికీ విశ్వశాంతికీ నాంది అన్నాడొక అధునాతన

సాహసికుడు

నా మాట చీకటికీ శ్లేష కవిత్వానికీ శ్లేష్మ జీవితానికీ బాట

అన్నాడొక ప్లవంగుడు

ఆగామి ఆశల వర్షాగగనంమీద అదిగో ఆనందం అనే యింద్రధనుస్సు

అలమటించే లోకానికి అండగా నిలుస్తుంది నవకవి వచస్సుధా

సుమనస్సు

* * *

1962

రాత్రివేళ

రాత్రివేళ ఎవరూ లేరింట్లో మసకగావున్న విద్యుద్దీపాల కాంతిలో
ఒక్కణ్ణీ బాల్కనీలో కూర్చున్నాను బోగన్ విల్లా పందిరిలో
ఒక్క నిముషం ఆగి తెరలు తెరల్లాగా వీచే గాలిలోంచి ఎవరిదో
ఏదో మధురాతి మధుర విషాదగానం నేరుగా వచ్చి గుండెల్లోకి
గుచ్చుకుంటోంది.

నిర్జన స్థలం, ఎవ్వరూ లేరు. చుట్టూ పరచుకున్న మైదానపు
నగ్నదేహాన్ని స్పృశించబోయే నిచుల శాఖాగ్రపు వ్యగ్రపు
తొందర నిశ్శబ్దం మెల్లగా అడుగులు వేస్తూ నడుస్తోంది, ఆకాశం
మీద ఒక్క చుక్క మరో నక్షత్రంతో మాట్లాడేమాట మాత్రం మనసుకి
వినిపిస్తోంది.

ఇంత రాత్రివేళ ఈ గానం ఎవరిదో చీకటి కాగితంమీద ప్లాటినం
తీగలాగ మెరుస్తోంది, ఏదో విషాదాన్ని హాయిని భయాన్ని పంచి
పెడుతూంది, ప్రాణాలకి అడుగునవున్న సుతారపు తీగల్ని
కదలిస్తోంది. ఏదో విధి దష్టమైన జీవితం కాబోలు పాపం
మొరపెడుతోంది జాలిజాలిగా, సంకీర్ణమైన విశ్వరహస్యం మరీ
మరీ నిగూఢమై కదలే నల్లని నీడలలో కలసిపోతోంది

చెరచబడ్డ జవ్వని విడివడిన పృథుశిరోజ భారంలాగ ఈ
నిశీథం మలిన మలినమైన చెదరిన తన అందాన్ని చీకట్లతో
కప్పుకుంటోంది, ఒంటరిగా నాలో ఊహలలో అవ్యక్తంలాగ

ఒదుగుతోంది, అనంతమైన శూన్యాన్ని అలుముకుంటోంది
ఏదో పాటమాత్రం ఏడుపేడుపుగా సన్నగా తియ్యగా గాలిలో
ఊగుతోంది, నీరవమైన ఏకాదశి నిశీథాన్ని రెండుగా చీలుస్తోంది.

* * *

1961

అద్వితీయం

నామీద నీ చూపు చీకట్లు ముసురుకుని
నీమీద నారూపు వెన్నెలలు పరచుకుని
నా కలల నీ పెన్నెరుల అల లోకావరి పొంగి
నీ కనుల నాకాంక్ష లాసజ్య ధనువులై వొంగి
నా గుండె నీపాట బాడబమ్మై రేగి
నీ తనువు నాకౌగిలిని తటిద్గానమై సాగి
అటు కాల మిటు విశ్వమొక్క త్రుటిలో ఒదిగి
ఇటు నా బ్రతుకు కొసల నీవు నీ బ్రతుకు మొదల నేను.

నీవు నా ఆశ కవధివై నేను నీ స్త్రీత్వమున కాహుతినై
నా బ్రతుకు పచ్చనిగట్ల నీవు మిన్నాగువై చుట్టుకుని
నీ స్త్రీత్వంపు నెత్తుటిబొట్ల నేను ఎఱ పెఱపు ఠావమ్ము దాల్చుకుని
నీవీ భీకర మధ్యాహ్న ఆతపమ్మున నాలోని పురుషత్వమ్ము వెదకికొని
నేనీ శరత్పూర్ణిమల నీ నగ్నలాలస నిమ్నగల నీదుకొని
ఓ ఋతురాజ్ఞి నా తనువెల్ల నీ అనుకూల పవనములు వీచి
ఓ సురవేణి నీ క్రతుహోమ గుండమున నా జీవితమునే వ్రేల్చి
నీలో కొలది కొలది నశించు నాలో తరతరమ్ముల వికసించి
నాలో ఒదిగిఒదిగి ఆక్రమించు నీలోపలనే కదలి పునరుద్భవించి
ఇది సృష్టి ఇది మిథస్సమాశ్లేషచకిత తను యష్టి
నేనొక పరమేష్ఠి
ఇది నీవు ఇది నేను ఇరువురము ఒకటైన యీ నిమేషమ్ము
విశ్వరహస్యమ్ము

* * *

-1958

స్వేచ్ఛావిహారం

సరుగుడు చెట్ల నీడలలో
సరదగా తిరుగుదాం
సగం మబ్బు సూర్యుడిమీద
శాటిన్ తెరలా కప్పుకుంది
సంజ ఎరుపు సెలయేటి మీద
చల్లిన తొలి సిగ్గులా వుంది
ఒక్కసారి యిల్లు విడిచి
ఉత్సాహంగా రా చెలీ!

జామెట్రీ,* కాలెక్యులస్
అక్కయ్యకి రెండో కాన్పు
తమ్ముడికి మోకాలి వాపు
చింతపండుధర హెచ్చింది
చిన్నాన్నకు మతిభ్రమ కలిగింది
లేచిన మరుక్షణం ఎన్నో ప్రశ్నలు
గోరుచుట్టులా సలిపే లక్షలు సమస్యలు

ఆనందాన్ని చంపేందుకు
అనంతంగా ఉంది లోకం
క్యూబా ఉంది కాంగో ఉంది
గోవా ఉంది జావా ఉంది
అడుగడుగునా ; యుద్ధభయం
మలుపు మలుపునా మృత్యుముఖం

ఆకలి నిరాశ రోగం
అసూయ ద్వేషం స్వార్థం
రోతపోని చాతకాని
ప్రభుత్వాలు ఉద్రేకాలు
కులాసాని చెడగొట్టేందుకు
అలాస్కా-దాకా అవకాశం ఉంది

కొంచెంసేపు స్వప్నంలోకి
గోర్వంకల రెక్కలతో
ఎగిరిపోదా మన్ని మరచి
అబద్ధాన్ని ఆశ్రయించిన సుఖం
నిజాన్ని నిరూపించే నరకం
కన్న వెయ్యిరెట్లు నయం !

కల ఎప్పుడూ మనిషికి బలం
మిథ్యా జీవన రథ్యలలో
స్వప్నం ఒక సుందర తనుమధ్య

మనసూ మనసూ కలసిన మైమరపుంచే
మద్యం వృథా మాధుర్యం సదా
మనం కట్టుకున్న గాలిమేడల్ని
ఏ భూకంపం పడగొట్టలేదు
మనం విరియించుకున్న తోటలలో
ప్రతి పువ్వూ అనార్తవం నవం నవం.

నన్నూ నిన్నూ బలహీనులనీ
ఎస్కేపిస్టులనీ నిందిస్తుంది
ఊపిరాడక గిజగిజలాడే యీ లోకం

ఎవరెస్టు కన్నా ఎత్తైన నా
ఊహా శిఖరాల్ని వీళ్ళెక్కలేరు

సింధూరంకన్న ఎరుపైన నా
హృదయాన్ని వీళ్ళు చదవలేరు
ఇల్లు విడిచి ఒళ్ళు మరచి
ఒక్కసారి రా చెలీ :

ఒకరినడుం ఒకరు చుట్టి
ఉల్లాసంగా తిరుగుదాం
సరుగుడు చెట్ల నీడలలో
విరుగుడుచేవ తోటలలో
మునిమాపువేళ రెండు నక్షత్రాలు
ముద్దు పెట్టుకుంటూన్నప్పుడు
మునికాళ్ళమీద నిలిచి దేవతలు
మనని అసూయగా చూస్తున్నప్పుడు :

* * *

-1962

నువ్వులేవు నీపాటవుంది

నువ్వులేవు నీ పాటవుంది; ఇంటిముందు జూకామల్లె తీగల్లో అల్లుకుని
లాంతరు సన్నని వెలుతురులో క్రమ్ముకుని నా గుండెల్లో చుట్టుకుని
గాలిలో ఆకాశంలో నక్షత్రం చివరి మెరుపులో దాక్కుని నీరవంగా
నిజంగా వుంది జాలిగా హాయిగా వినపడుతూ వుంది శిశిర వసంతాల
మధ్య వచ్చే మార్పుని గుర్తుకి తెస్తోంది యిన్నేళ్ళ తర్వాత వేడిగాలి
చల్లదనానికి తిరిగే ఒకనొక గ్రీష్మ దివసావసాన సమయాన
డాబామీద

సిగ్గిలిన సోగకళ్ళతో మల్లెపూల వాల్జడతో నువ్వుపాడిన పాట
నా గుండెల దగ్గర తడబడుతూ ఏదో కొత్త భాషలో చెప్పి
ఒక అందమైన రహస్యం విప్పి పరువానికి వస్తున్న నా వయస్సులో
చటుక్కున పరిమళపు తుపానుల్ని రేపి మహారణ్యాల సౌందర్యాన్ని
చూపి సముద్రపు కెరటాల బలంతో మధ్యగా మౌనంగా వున్న
ద్వీపాల్ని ఊపి
ప్రపంచంయొక్క అవధుల్ని దూరంగా సాచి నన్ను దిగంతాలకి
విసిరేసిన వేళ

ఇజాలూ రాజకీయాలు వాదాలూ హత్యలూ యుద్ధాలూ
ఇంకా యిటువంటి చెత్తా చెదారం మనస్సు లో పేరుకోకముందు
పండిన మొగలి పొత్తివంటి పరిమళంగల ప్రారంభయౌవనపు నిండైన
ఆరోగ్యపు వాకిళ్ళముందు విరిసిన నందివర్ధనం పువ్వుల మధ్య
నువ్వూ నేనూ కూర్చొని అలాగ ఒకర్నొకరు చూసుకుంటూ

ఆకాశానికీ భూమికీ మధ్య పడిన చిరుచీకటి పలకమీద
రేడియం అక్షరాన్ని వ్రాసుకుంటూ
కాలాన్ని కదలకుండా నిలబెట్టి కమ్మని ఊహల పూల తోటల మధ్య
పరుగులెత్తి సాహసపు మంచుకొండల అంచులమీద స్కేటింగ్ చేసి
అకలుషితమైన యౌవనోల్బణంతో బలంతో అమాయకత్వంతో
ఆకాశాల ఆశల మేలు చాందినీలు కట్టి
నీ నా సామీప్యమే స్వర్గంగా స్రవంతిగా జీవిత
పరమార్థంగా ఎంచి
వలుపు చారలులేని తెల్లని సూర్యకాంతి పడిన పాలరాతి గచ్చులా
ప్రతిఫలించి
నీ వొడిలో నా తల పెట్టుకుని అభ్యంగనావిష్కృత త్వదీయ
వినీల శిరోజ తమస్సముద్రాలు పొంగి నీ భుజాలు దాటి నా
ముఖాన్ని కప్పి ఒక్కటే ఒక్క స్వప్నాన్ని కంటున్నవేళ
చంద్రికాస్నపిత సంగీతాన్ని వింటున్నవేళ

ఆకు పచ్చని భూమికీ గిరులకీ ఝరులకీ సమస్త సృష్టికీ
ఒకే అర్థం కనుక్కున్న వేళ
నీపాట హాయిగా గాలిలో తేలి మునిమాపు జేగురులతో కలసి
దిక్కులను చుట్టి నీ మృదు చలాంగుళిచ్ఛవిలో కరగి
నా వొంటిని నిమిరి నన్ను విక్షిద్ర నిద్రలో పడవేసి నీ ఎర్రని
పెదాలు నా నొసటిమీద ఆనందపు నెలవంకల్ని చిత్రించి నన్ను
మంత్రించిన ఆ రోజులింక
రావు యిపుడు నువ్వులేవు నీ పాటవుంది నా లోపల లోపల
ఆరిన కుంపటిలో రగులుతున్న ఒకే ఒక స్మృత్యాగ్ని కణంలాగ
క్రమక్రమ జరా రుజాగ్రస్తమైన వయస్సనే పాడింటి మూలగదిలో
కుండిలో యింకా వాడకుండా నిల్చిన పువ్వుల గుత్తిలాగా
గడుసుదనం మోసం పరువూ ప్రతిష్ఠలనే గాదిదలమీద
మురికి పాతబట్టల మూటల్ని వేసి తోలుతున్న వేళ

నా ఏడుపు నాకు తప్ప లోకానికి వినిపించనివేళ
నే కూరుకుపోతున్న చాతకానితనపు వానాకాలపు బురదమధ్య
నీ పాట ఒక్కటే నిజంలాగ నిర్మలమైన గాలిలాగ నిశ్శబ్ద నదీ తీరాన్ని
పలకరించే శుక్తిగత మౌక్తికంలాగ
ఇంటిముందు జూకామల్లె తీగలో అల్లుకుని లాంతరు వెలుతుర్లో
క్రమ్ముకొని నా గుండెల్లో చుట్టుకుని గాలిలో ఆకాశంలో
నక్షత్రం చివరి మెరుపులో దాక్కొని నీరవంగా నిజంగా వుంది
జాలీగా హాయిగా వినబడుతూవుంది
శిశిర వసంతాల మధ్య వచ్చే విచిత్ర మధురమైన మార్పుని
గుర్తుకి తెస్తోంది యిన్నేళ్ళ తర్వాత.

* * *

1965

పోయిన వజ్రం

ఉగాదికి నీకు ఏం వ్రాయను ?
సగానికి సగం తియ్యని అబద్ధాలు
పరదాగా చెప్పనా
పరదాలో దాక్కున్న నిజాల్ని
బయటికి తీసి విప్పనా

అతృప్తాలైన కళ్ళు
ఆతృతతో అలసిన వాళ్ళు
అబద్ధంలో చుట్టబెట్టిన రాళ్ళు
ఏ భూమ్మీద కట్టుకోమంటావు
పొడి ఇసుకతో ఇళ్ళు
ఏ ఆకాశం మీద జల్లమంటావు
అడియాసల పువ్వొళ్ళు

ప్రతియేడూ సముద్రం వొడ్డున
పీతలు పండుగ చేసుకుంటాయి
ప్రతిగుండెలో ఏడుపు గట్లవార
పాటలు వినిపిస్తూ వుంటాయి
నక్షత్రాల్ని కోసి సిగలో
తురుముకుందా మనుకున్న నా భార్య
నఖక్షతాలైనా ఎరక్క రాత్రుళ్ళు
మేల్కొన్న నిట్టూర్పుల గాథలు
జానౌను పోగొట్టుకున్న వజ్రం కోసం
ఎక్కడని వెదుకుతావు

ఏ నేల పగుళ్ళలో ఏ గుండె లోయలలో
ఏ కారడవులలో ఎందుకో బెంగ నీలో నాలో
దేనికోసమో తెలీని అన్వేషణ
అదృశ్య జీవిత శాఖలపైన పువ్వు లవలేని మొగ్గల సంభాషణ
అయినా నడుస్తున్నాను
దట్టమైన మంచు పడిన చీకట్లో అలాగే వెతుక్కుంటున్నాను
నన్ను నేను నాలో నీలో గతంలో
మనని మనం పోగొట్టుకున్న దినం మహాలయ అమావాస్య
ప్రతి ఉగాదికీ మెరుస్తూ పిలుస్తుంది ఆశావేశ్య

* * *

— 1964

ప్రాతఃకాలం

చీకటి నవ్వివ
చిన్ని వెలుతురా!
వాకిట వెలసిన
వేకువ తులసివా!

ఆశాకుంతల ధ్వాంతములో
నవసి యిలపై వ్రాలిన
అలరువా!—అప్స
రాంగనా పక్షీ చిరవిరహ-
నిద్రా పరిష్వంగము విడ
ఉడు పథమున జారిన
మంచు కలవా!

ఆకలి మాడుచు
వాకిట వాకిట
దిరిగే పేదల
సురిగే దీనుల
సుఖ సుప్తిని చెరచే
సుందర రాక్షసివా!

యుద్ధాగ్ని పొగవో—వి
రుద్ధ జీవుల రుద్ధ కంఠాల
రొదలో కదలెడి యెదవో!
అబద్ధపు బ్రతుకుల వ్యవ

హారాలకిక మొదలో ।
కవి కుమారుని శుంభ
త్కరుణా గీతమవా ।
శ్రీ శాంభవి కూర్చిన
శివఫాల విలసితమౌ
వెలుగుల విబూదివా ।
దేశభక్తులూ, ధర్మ పురుషులూ,
చిట్టి తల్లులూ, సీమంతినులూ।
ముద్దు బాలురూ, ముత్తైదువలూ,
కూడియాడుచు కోకిల గళముల
పాడిన శుభాభినవ ప్రభాత
గీత ధవళమవా ।

* * *

ఆ రోజులు

ఆ రోజుల్ని తలచుకున్నప్పుడల్లా
ఆనందంలాంటి విచారం కలుగుతుంది
నేటి హేమంత శిథిల పత్రాలమధ్య నిలచి
నాటి వాసంత సమీర ప్రసారాల తలచి
ఇంతేగదా జీవితం అన్న చింత
ఇంతలోనే ముగిసిందన్న వంత
చెమ్మగిలే నా కళ్ళని ఎవరైనా చూస్తారేమో అని
చెదరిన మనస్సుతో యిటు తిప్పుకుంటాను

పచ్చని పచ్చికల మధ్య
విచ్చిన తోటల మధ్య
వెచ్చని స్వప్నాల మధ్య
మచ్చికపడని పావురాల మధ్య
పరువానికి వచ్చిన ఆడపిల్లల మధ్య
పరుగెత్తే నిర్ఝరుల మధ్య
తెరలెత్తే మునిమాపుల మధ్య
ఇప్పటికీ చూడగలవు నా తొలి యౌవనపు గుర్తులు
ఇప్పటికీ వినిపిస్తవి నాటి స్వప్న వంశీరవమ్ములు

కాలవ గట్టునున్న ఈ కడిమిచెట్టుకు తెలుసు
మనం చెప్పుకున్న రహస్యాలు
ఊరి చివరనున్న మామిడి తోపుకు తెలుసు
మనం కలలుగన్న ఆదర్శాలు
ఇంటి వెనుకనున్న ఎర్రగన్నేరుకు తెలుసు

చిక్కబడుతూన్న సంజె చీకట్ల చాలులో
కలసిన పెదవుల నిశ్వాసాలు
అందాన్ని చూసినప్పుడల్లా స్పందించిపోయాం
బాధను కని కరుణతో కన్నీరు విడిచాం
శత్రువెదురైతే కండలపైకి చొక్కా చేతులు మడిచాం
పారిజాతపు పువ్వుల్లాంటి నవ్వుల్ని విరజిమ్ముకుంటూ
ప్రతి వీధినీ ప్రతి యింటినీ ప్రతి గుండెనీ శోభింపచేశాం
అమాయకమైన కళ్ళతో బాధ్యతలు లేని బలంతో
స్వచ్ఛమైన స్వేచ్ఛతో ఉషఃకాంతివంటి ఊహతో
భవిష్య దభిముఖంగా సుఖంగా సాగిపోయాం

ఎన్నెరకాల రంగు రంగుల పువ్వుల మాలలు
కిటికీలకు మెరిసే గాజుగొట్టాల జాలరులు
నేలమీద మొఖమల్ తివాసీలు అత్తరు గుబాళింపులు
జవరాళ్ళ జవ్వాడే నడుములపై ఊగే వాల్జడలు
బాధ్యతలేని అధరాల చిటిలే నవ్వుల వైడూర్యాలు
ప్రతి ఒక్క నిముషం ఒక్కొక్క ఒమార్ ఖయ్యాం
రుబాయత్ పద్యాలవంటి రోజులవి ఏవి ప్రియతమ్
చప్పుడు కాకుండా ఎవరు హరించారు మన పెన్నిధిని

నీతులు నియమాలు తాపత్రయాల కత్తుల బోనులో
నిలిచి నిలిచి తిరిగే ఎలుగుబంటివంటి మనం
డేగలాంటి ఆ చూపుని ఆ విసురుని ఆ ఎత్తుని
మబ్బులాంటి ఆ పొగరుని మైకాన్ని స్వర్గ సామీప్యాన్ని
తిరిగి పొందలేమన్న సంగతి నాకు తెలుసు
కాని
నేటి హేమంత శైత్యానికి గడ్డకట్టుకున్న నా వెనుక
నాటి వాసంత విహారాల జాడ లున్నవన్న తృప్తి
మాత్రం మిగిలి

ఒక్క జీవకణమైనా రగిలి
శాంతిని పొందుతుంది నా మనస్సు
నా భావి తరానికి విలుస్తుంది
పవిత్రమైన వీని ఆశీస్సు
* * *

— 1955

అభినవ ఋగ్వాదం

తాజా సరుకు - తరుణం పోనివ్వకు
బాదం జీడిపప్పు - కవిత్వం అదా ఒక కప్పు
ఆడదాని అందంలాంటి అబద్ధాన్ని
అలభ్యమైన ఆనందంలోని రహస్యాన్ని
రెండూ కలిపి
రెండు గుక్కల్లో తాగు
రెండవ కంటివాడికి తెలియకుండా గుండ్రంగా చచ్చిపోతావు
ఎండా వానాలేని ఉన్మాద స్వర్గంలో పునర్జన్మిస్తావు

(అప్పులవాళ్ళూ ఆఫీసర్లూ అనాకారి భార్యలూ యింక బాధించకుండా)

సుబ్బారావు పెళ్ళాం సూర్యంతో లేచిపోయిన రోజున
కురిసిందిట కదూ కుంభవృష్టిగా వాన
ధార్మికులు దాన్ని దేవతల కన్నీటిసోన అన్నారు
నాస్తికులు రొమాంటిక్ తోటలో పూలతేనె అన్నారు
అసలు సుబ్బారావు నీతిశతకం రాసి అంతకుముందు రోజునే
అర్ధాంగికి అంకితమివ్వకపోతే ఇంతపని జరిగుండదని
గుడిపాటి వెంకటచలేయుడు గుండెబాదుకు చెప్పాడుట

3

అన్నాడు ప్రియురాలితో అన్నమాచారి
జూనియర్ యమ్. యస్సి. ఫిజిక్స్
ఇదివరకు నీవైపు న్యూటన్ థియరీ ప్రకారం ఆకర్షింపబడ్డాను
అయిన్‌స్టీన్ వచ్చాక థియరీ ఆఫ్ కర్వేచర్
ఆధారంగా నిన్ను ప్రేమించాను
ఇప్పుడెలాగు చెప్పు
హోయల్ నర్లేకర్లు వచ్చి అంతా ఉల్టాసీదా చేశారు
ఇంక నిన్ను అన్‌సైంటిఫిక్‌గా దేశవాళీగా ఆహ్వానిస్తాను
అపుత్రస్యగతిర్నాస్తి - అతివా నాకొక కుమారుణ్ణి ప్రసాదించు

నవలలు నవలలు రాపేస్తున్నారు
కవలల్ని క్వాడ్రుప్లెట్సుని సృష్టిస్తున్నారు (నవలల్లో)
వచనమైనా రచనమైనా పైచెయ్యి వాళ్ళదే
వచనం వదలి మగవాళ్ళు ని
ర్వచనంలేని కవితా కంటక వనాంతరాల వడి
ప్రవాసులై నిర్వాసులై పోతున్నారు
వర్ణనీయవస్తువే తిరగబడి వర్ణిస్తూంటే
కంచెయే చేను మేస్తూంటే....
హతవిధీ! ఇది కలికాలం, కలికికాలం!

* * *

కాయ్ రాజా కాయ్

కాయ్ రాజా కాయ్
కాస్తేవుంది చూస్తేలేదు
మూడు ముక్కలాట
మూడాసులు తిప్పు
ధనం నీది సుఖం నీది
ఘనతనీది వనిత నీది
మళ్ళీ కలిపి పంచు
కళ్ళు నులుముకు చూడు
ఆట కలవలేదు
రక్తి కట్టలేదు
ధనం సుఖం ఘనత వనిత
చేతులు మారినై నీ
ఆశలు కూలినై
ధర్మరాజా
ఇక అరణ్యవాసం నీకు గతి
దుర్యోధన సార్వభౌమా
ద్రౌపది యిక నీ ఖైదీ

కాయ్ రాజా కాయ్
కాస్తేవుంది చూస్తేలేదు
ఒకటికి మూడురెట్లు
స్వర్గానికి వే మెట్లు
క్షణంలో సగంలో నువ్వు కుబేరుడివి

కనురెప్ప పాటులో కుచేలుడివి
బొమ్మ తగల్లేదు రెమ్మ విరగలేదు
బోర్లపడిన అదృష్టాన్ని
ఖజాన మేసుకుపో
ఈపిరాతని గదిలో
ఉరిపోసుకు చనిపో

అసలు సంగతి యిది
పేక ముక్కలు కలిపి పంచినా
ఆసు రాజా నీ చేతిలో కొచ్చినా
జోకర్ అవతల వాడిది
జయం అవతల వాడిది
జోకర్ అదృష్టానిక చిహ్నం
రెండు రాత్రుల మధ్య పగలు
శరపరంపర మధ్య డాలు
తెరచాప లేని పడవకి వాలు
ఆశ వదులుకున్న ప్రవాసికి
ఎడారిమధ్య కనపడిన గని
ఆజీవిత బ్రహ్మచారిని
హఠాత్తుగా కౌగిలించిన జవ్వని
వెతికిన చోట కనబడదు
వేరుచోట కాలికి తగుల్తుంది
రైలుకింద తలపెట్టిన నిర్భాగ్యునికి
జోకర్ దొరకలేదు
ఆఖరు మలుపులో నియంత
హిట్లరుకి జోకర్ దొరకలేదు
ఆఖరి కలుపులో రష్యన్ బెరియాకి
జోకర్ దొరకలేదు
రోమియో జూలియట్లకు
లైలా మజ్నూలకు

లక్షలాది స్వాప్నిక జీవులకు
సామాన్యులకు సాహసికులకు
ప్రతి నిముషం భంగపాటు
ప్రాణాలకు ఎడబాటు
నిత్యం నిను కవ్వించే అదృష్టం
నెరజాణ అయిన సుందరాంగి
కనుసైగతో నిన్ను చేరి
చిరునవ్వుతో నిన్ను చేరి
చివరకు దభాలున చీకట్లో యేట్లో
నిను వదలేసే చిత్రాంగి
అరచేతిలోని రేఖల వ్యాఖ్యలు
నిజమైనా కాకపోయినా
ఆ సమయాన అగ్నాధిపతి
కుజుడైనా గురుడైనా ఎవడైనా
ఎక్కడో ఎప్పుడో ఒకసారి
నీ బ్రతుకులో అదృష్టం నవ్వుతుంది
అప్పుడు
నువ్వు నడచే దారిలో ఆకాశం
మోకరిల్లి నక్షత్రాల్ని జల్లుతుంది
నువ్వు చూచే
సుదూరాలలో
పడుచులేడు రంగు రంగుల సొగసు
లెగురవేస్తారు
అప్పుడు
నువ్వు సంగీతపు కలనేత వస్త్రాలు
సరదాగా ధరిస్తావు
ఆనందపు చలువ జోళ్ళలోంచి
అంతా అందంగా కనిపిస్తుంది
అందుకే

న్యాయానికీ ధర్మానికీ
నీతికీ కట్టుబడిన వాళ్ళందరూ
నాలుక పిడచకట్టుకు పోతూ
ఎడారి దారుల పోతూవుంటే
ఒక హంతకుడు ఉరిశిక్షతప్పి
ఉయ్యాల లూగుతాడు
ఒక దురహంకారి నిముషాని
కొక పాకిస్తాన్ సృష్టిస్తాడు
ఒక వినాయకుడు నాయకుడై
జోహార్లు అందుకుంటాడు
అదృష్టపు గెడసాని అపాంగ
వీక్షణ, ఎవరికి ఎవరికి
క్యూలో నిలబడండి జనులారా
ముసలివాడు మూర్ఛరోగి
మొద్దు ఎద్దు మానవుడు దానవుడు
అందరూ స్వయంవరానికి రావచ్చును
అర్హత అవసరంలేదు

కాయ్ రాజా కాయ్
కాస్తేవుంది చూస్తేలేదు
ఒకటికి మూడు రెట్లు
స్వర్గాని కివేమెట్లు
క్షణంలో సగంలో కుబేరుడివి
కనురెప్పపాటులో కుచేలుడివి
బెదిరిపోకు భీతావహులకిచట స్థానంలేదు.
బెదురుగుండె సరితీసుకు
మండే అగ్నిగుండాన దూకు
చివరికి మిగిలిన బూడిదలో
చిన్నమెత్తు స్వర్గం దొరకదు

చినిగిన స్వప్నపు సంచీలో
చితికిన బాష్పం నిలవదు
అందుకే నేస్తం జీవితమే ఒక జూదం
ఖేదానికి మోదానికి లేదసలే భేదం

* * *

1952

ప్రార్థన

దేవుడా
రక్షించు నా దేశాన్ని
పవిత్రులనుండి పతివ్రతలనుండి
పెద్దమనుషులనుండి పెద్దక్షులులనుండి
నీతుల రెండు నాల్కలు సాచి బుసలుకొట్టే
నిర్హేతుక కృపా సర్పాలనుండి
లక్షలాది దేవుళ్ళ నుండి వారి పూజారులనుండి
వారివారి ప్రతినిధులనుండి
సిద్ధాంత కేంద్రులనుండి సిద్ధులనుండి
శ్రీ మన్మద్గురు పరంపరనుండి

దేవుడా
నలభై కోట్ల మనుష్యుల నిజమైన ప్రాణంవున్న
మనుష్యులతో నిండిన దేశం నాది
ఆకలీ బాధలూ ఆందోళనలూ సమస్యలూ
విరివిగావున్న విచిత్రసౌధం మాది
కడుపు నిండుగా ఆహారం గుండె నిండుగా ఆశ్లేషం
బ్రతుకు పొడుగునా స్వతంత్రం
కొంచెం పుణ్యం కించిత్ పాపం
కాస్త కష్టిరూ మరికాస్త సంతోషపు తేనీరూ
చాలు మాకు తండ్రీ
సరదాగా నిజాయితీగా జాలి జాలిగా
హాయి హాయిగా బ్రతుకుతాం

మాకు నటనలు వద్దు మా చుట్టూ కటకటాలు వద్దు
గొప్పలూ గోసాయి చిట్కాలు వద్దు

దేవుడా!
కత్తివాదరకు తెగిన కంఠంలో హఠాత్తుగా
ఆగిపోయిన సంగీతాన్ని వినిపించు
మానవ చరిత్ర పుటలలో నెత్తురొలికి
మాసిపోయిన అక్షరాల్ని వివరించు
రహస్య సృష్టి సానువులనుండి జారిపడే
కాంతి జలపాతాన్ని చూపించు
మమ్మల్ని కనికరించు
చావు పుట్టుకలమధ్య సందేహంలాంటి
జీవితంలో నలువైపులా అంధకారం
మంచి గంధంలాగ పరిమళించే మానవత్వం
మాకున్న ఒకేఒక అలంకారం
మజిలీ మజిలీకి అలసిపోతున్నాం
మలుపు మలుపుకీ రాలిపోతున్నాం
ఆశల వెచ్చని పాన్పుమీద స్వప్నాల పుష్పాలు జల్లుకుని
ఆదమరచి కాసేపు విశ్రమించడాని కనుమతించు తండ్రీ

* * *

1963

తపాలా బంట్రోతు

"మైడియర్ సుబ్బారావ్
కనిపించడం మానేశావ్
ఏంవిటీ–పోస్టుమాన్ మీద గేయం వ్రాయాలా !

అందమైన అమ్మాయి మీద కాని
చందమామ మీద కాని
వంద్యుడైన భగవంతుడి మీదకాని అ
వంద్యుడైన ధీర నాయకుడు మీద కాని
పద్యాలల్లమని మన పూర్వులు శాసిస్తే
ఎక్కడి పోస్టుమానో యీ గోల
ఈ సాయంత్రం వేళ

ధనవంతుణ్ణి స్తుతి చేస్తే
పది డబ్బులు రాలుతాయి
సచివోత్తముణ్ణి స్మరిస్తే
పదికళ్ళు మనమీద వాలుతాయి
ఈ నీ ప్రార్థన కడుంగడు అసభ్యం సుబ్బారావ్
ఉత్త పోస్టుమేన్ మీద ఊహలు రానేరావు

మూడవ పంచవర్ష ప్రణాళిక
ఏడవ వన మహోత్సవ దినం

బిర్లా దాల్మియా
సినిమా దలె లామా

యుద్ధం పరమార్థం
రాజులూ, రాజ్యాలూ, తారుమార్లూ
ఇటువంటివి చెప్పు
మరి చూడు నా తడాఖా

మృదు మాధ్వీ పదలహరి
తరంగ మృదంగ విలసద్భంగి
మనోహరాలౌ కావ్యాల్ గేయాల్
కొల్లలుగా వ్రాస్తాను

కానీ, తపాలా బంట్రోతు మీదా
హువ్వ!
ఎండలో వానలో
ఎండిన చివికిన
ఒక చిన్నసైజు జీతగాడు
చెవిలో పెన్సిల్
చేతిలో సంచీ
కాకీ దుస్తులు
అరిగిన చెప్పులు
ఒక సాదా పేదవాడు
ఇంటింటికీ
వీధివీధికీ
ప్రతిరోజూ తిరిగేవాడు – పైగ్రిమ్మినిస్తరా ఏం

అయితే చూడు
ఆ కిటికీలో రెండు విచ్చిన కలువల్లాంటి కళ్ళు
ఆ వీధి మొగవైపే ప్రసరిస్తోన్న చూపుల ముళ్ళు
ఆ కళ్ళల్లో ఆత్రుత
ఆ గుండెల్లో గడచిన
దేశాంతర గతుడైన ప్రియుడి వార్తకోసం

అమ్మాయీ !
పద్దెనిమిదేళ్ళ పడుచుదనాన్ని భద్రంగా దాచి
పళ్ళెరంలో పెట్టి ప్రాణనాథుడి కందించాలనే
నీ ఆశ నాకు అర్థమయింది.

అందుకే
నీ చూపులు తుమ్మెద బారులు కట్టి
నీ కోర్కెలు గజ్జెలవలె ఘలంఘలించి
వీధి వీధినంతా మేల్కొలుపు తున్నాయి
వీధివీధినంతా కలయ చూస్తున్నాయి
అడుగో పోస్టుమాన్!
ఒక్క ఉదుటున వీధిలోకి నువ్వు
అతని మొహంమీద లేదని చెప్పడానికి బదులు చిరునవ్వు
వెళ్ళిపోతున్న తపాలా బంట్రోతు వెనుక
విచ్చిన రెండు కల్హార సరస్సులు

గుడిసెముందు కూర్చున్న పండు ముసలి అవ్వ
గడచిన బ్రతుకంతా కష్టపు నెత్తుటి కాలవ
కనపడీ కనపడని కళ్ళల్లో
కొడిగట్టిన ప్రాణపు దీపంతో
తాను కనిన తన ప్రాణం, తనకు మిగిలిన ఒకేఒక స్వప్నం
తన బాబు తన ఊపిరి
అస్సాం రైఫిల్సులో సోల్జర్ సిమ్మాచలం
కోసం నిరీక్షణ
క్షణ క్షణ ప్రతీక్షణ
ఒక కార్డుముక్క వ్రాశాడా
బంట్రోతూ వెళ్ళు వెళ్ళు త్వరగా
ముసలిదానికి మంచివార్త నందించు
ముడతలు పడిన మొహంమీద ఆనందాన్ని పరికించు
దూరభారాన ఉన్న కుమారుని కోసం

వగచే తల్లికి
చేరువచేరువౌతూన్న నువ్వొక ఊరట
దగ్గర దగ్గరౌతున్న మిత్రుని లేఖకోసం
నిలిచిన తరుణుడికి నీ రాక ఒక బాసట
వర్తకుడికి నర్తకుడికి ఖైదులో దొంగకి హంతకుడికి
ఉద్యోగ శత్రుడైన నవీన యక్షునికి
మనిషికి రాక్షసునికి
నువ్వు
దూరాల దారాల్ని విచిత్రంగా
ఒకే నిముషం
అనే కండె చుట్టూ త్రిప్పగల నేర్పరివి — కూర్పరివి
అదృష్టాధ్వంమీద నీ గమనం
శుభాశుభాలకి నువ్వు వర్తమానం
నీ మేజిక్ సంచిలో
నిట్టూర్పులు నవ్వులు పువ్వులు
ఆనందాలు అభినందనలు ఏడుపులు
ఏ క్షణంలో ఏదిపైకి తీస్తావో
ఆ క్షణాన నువ్వు రాజుతో సమానం ।

కొందరికి పరిచయమైన నవ్వు
కొందరికి తలపంకించిన నవ్వు
కొన్ని వైపులకి చూడనే చూడవు
అందరికీ నువు ఆప్తబంధువువి
అందరికీ నువు వార్త పందిస్తావు
కాని నీ కథనం మాత్రం నీటిలోనే మథనం
అవుతూంటుంది

ఇన్ని యిళ్ళు తిరిగినా
నీ గుండెబరువు దింపుకోవడానికి ఒక్క గడపలేదు
ఇన్ని కళ్ళు పిలిచినా

ఒక్క నయనం నీ కోటుదాటి లోపలకు చూడదు
ఉత్తరం యిచ్చి నిర్లిప్తుడిలాగ వెళ్ళిపోయే నిన్ను చూసినపుడు
తీరం వదలి సముద్రంలోకి పోతూన్న ఏకాకి నౌక చప్పుడు

* * *

— 1959

సుబ్బారావు అనే మిత్రుడు జిల్లా తపాలాశాఖ జరుపుకొనే వార్షికోత్సవానికి పోస్టుమాన్ మీద వ్రాయమని కోరినప్పుడు వ్రాసి యిచ్చిన గేయం.